

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Szeptember 3.

36. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmentve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A gimnáziumi vallás-tanítás érdekében.

Azoknak, a kik figyelemmel kísérik a mil-
lenáris kongresszusokat, bizonyára nem kerülte
ki figyelmét az a kongresszus-jellegű gyűlés sem,
a melyet a napokban a katolikus középiskolai
vallástanárok tartottak Budapesten, dr. Bognár
Istvánnak, a budapesti egyetem rektorának el-
nöklete alatt. Ez alkalommal a kath. vallástanárok
tanácskozásai rendjébe fölvettek minden, a kö-
zépiskolai vallásoktatás ügyét érdeklő kérdést.
Egyik előadó »a vallásoktatás fontossága, és helye
a középiskolában« címmel tartott előadást; a másik
arra nézve tett előterjesztést, mi a teendő, hogy
a vallástan megkapja kellő súlyát a középiskolai
érettségi bizonyítványban; a harmadik a vallás-
tanári képzés módjainak megállapítására
nézve tett előterjesztést. Tanácskoztak aztán a
vallástanárok állásáról, helyzetéről, a vallás-tanítás
rendszeréről, a vallásos életnek a középiskolákban
minél intenzívebbé tételéről; egy szóval, mint
emlitém, a középiskolai vallásoktatás ügyének
minden kérdéséről.

Megvallom, nagy lelki örömmel olvastam
erről a kongresszusról, mert én ebben egyfelől
egy impozáns megnyilatkozását láttam a közép-
iskolai vallás-oktatás ügye iránti érdeklődésnek;
másfelől, mert úgy tekintem ezt, mint egy erős
tiltakozást a Szigetváry Iván, tanár szándékolt
indítványa ellen, a ki ugyanis a vallás-tanításnak
a középiskolákból való kiküszöbölésére nézve akart
javaslatot terjeszteni az egyetemes tanügyi kon-
gresszus elé. Igaz ugyan, hogy a meghibbant
elméjű professzor úrnak ez az indítványa csúfos
kudarcot vallott, mert még csak tárgyalás alá
sem kerülhetett, mindazonáltal megdöbbentett
minden vallásosan érző, és gondolkozó embert,
és pedig annál inkább, mert hiszen, ennek az
eddig csak a szociálisták, és interkonfesszionálisták

által propagált atheisztikus ízü eszmének: »die
Religion Privatsache«, nem kisebb tekintélyű tes-
tület, mint a középiskolai tanárok országos egye-
sülete volt a kiindulási pontja.

Ám, a mikor meglelégedéssel, és örömmel
olvastam a kath. hittanárok gyűléséről, az öröm-
nek, és a meglelégedésnek ebbe az érzetében nem
csekély mértékű keserűség, és irigység is vegyült,
látva, hogy, ime, a katolikusok megértették az
idők jelét, és kiléptek a cselekvés mezejére, mi,
protestánsok pedig, a kik szeretjük hangoztatni,
hogy a mi egyházunk csupa élet, munka, küz-
delem: ölbe tett kezekkel ülünk, és várjuk, hogy
a szentlélek segítségünkre jöjjen.

Való igaz, hogy tavaly nálunk is tervbe volt
véve egy vallás-tanári értekezlet. Megvolt álla-
pitva a helye: Debrecen, és ideje is. Azonban,
ennél tovább nem is tudtak aztán menni; a mi
egészen természetes is. Ahhoz, hogy vallás-tanári
értekezlet tartassék, sok minden szükséges. Első
sorban szükségesek pedig vallás-tanárok. Hát,
vannak nálunk vallás-tanárok? Még a többi egy-
házkerületekben csak akad elvétve egy-egy, de
a mi erdélyi egyházkerületünkben, az egyház-
kerület hét gimnáziuma közül egyikben sincs ren-
des vallás-tanár. Mondják ugyan, hogy a zilahi
gimnáziummal rendszeresítve van a vallás-tanári
tanszék, de én ezt kereken tagadom, mivelhogy
sem javadalom, sem jogkör tekintetében nem
egyenlő a vallás-tanár a többi tárgyak tanáraival.

A jelen év tavaszán ülésező konvent, segítni
akarva a középiskolai vallás-tanítás mizeriáin, s
talán éppen az akkoriban a lapok által per lon-
gum et latum tárgyalt Szigetváry-féle javaslat
hatása alatt, kimondotta határozatul, hogy minden
református gimnáziumnál rendes vallás-tanári ál-
lások szervezendők. Es a mikor már a konvent
ezt kimondta, a leghelyesebb lépést tette a mi-
zeriák megszüntetésére, mert hisz, ez a gimnáz-
iumi vallás-tanítás reformjának sine que nonja,

a mely nélkül egyetlen további lépés sem lehetséges. Addig, míg nincsenek rendes vallás-tanárok, nem lehet szó a konventi tanterv revíziójáról, pedig erre égető szükség van; nem lehet szó megfelelő tankönyvekről, a mikre még égetőbb szükség van; nem lehet szó módszeres tanításról, hanem csak kísérletezésről, és ide-oda kapkodásról, és végül, mindennek felett, nem lehet szó arról, hogy a vallás-tanároknak meglegyen az a tekintélye a gyermekek előtt, a mi megvan a többi tanároknak, és a mi ezzel egy, hogy a vallástan a gyermekek szemében se legyen a többi tárgyak mellett másodrangú jelentőségű.

A konvent tehát kimondotta a rendes vallás-tanári állások szervezésének szükségét. Ennélfogva reménységünk lehetne, hogy azok minél hamarabb szervezve lesznek. Azonban, a ki a dolgokkal csak kissé ismerős, tudja jól, hogy ez a konventi határozat igen könnyen lehet írott malaszt csupán; tudja jól, hogy ezután is megtörténhetik könnyen, a mint eddig megtörtént, hogy ha az egyházi főhatóság leír a kollegiumok előljáróságához, sürgetvén a rendes vallás-tanári állás szervezését, az lesz a válasz ezután is, mint eddig volt: nincs hozzá pénz.

Hát, ez bizony különös egy állapot. Avagy nem különös, hogy ez a nem létező pénz mindig, és mindenütt csak a vallás-tanári tanszék felállítására nem létezik, míg a többi tanszékek, sőt a rajz-, torna-, és énektanári tanszékek felállítására is csak előkerül valahonnan a szükséges pénz.

Igazán, végtelenül szomorú állapot az, hogy azoknál az intézeteknél, a melyeknek megteremtésénél, létrehozásánál tulajdonképpen a vallásos buzgóság, a protestáns áldozatkészség volt a főfaktor: azoknál az intézeteknél ennek a vallásos buzgóságnak, ennek a prot. szellem fejlesztésének ügyére a legcsekélyebb gond fordítatik. Persze, a baj ott van, hogy a kegyes alapítók évszázadokkal ezelőtt nem gondoltak arra, hogy jöhet még idő, a mikor nem a vallás-tanítás ügyét tekintik a legfontosabbnak a gimnáziumoknál; nem gondoltak arra, hogy jöhet még idő, a mikor a tanároknak igen csekély része végez előbb theológiát, mielőtt a tanári kurszust végezné; hogy a theológiát nem végzett, de vallásosan érző, és felekezeti szellemű tanárok mellett lehetnek a felekezeti iskoláknál olyan szellemű tanárok is, a kik olyan elveket vallanak, a mely elvekkel épp úgy taníthatnának egy buddhista, mint református iskolánál, és nem gondoltak arra ezek

a kegyes alapítók, hogy jöhet olyan fordított világ is még, a mikor »Egy tanár« egyházi lapban szólal fel az ellen, hogy a vallás-tanárok a tanári gyűléseken nem csak megjelenni mernek, de sőt szavazni is bátorságot vesznek maguknak. (Abban a cikkben, Prot. Közl. 5. szám, a mi felfogásunk szerint, nem vallás-tanárokról általában van szó, hanem helyettes-, és segéd-tanárokról, ideiglenes tanítással megbízott papjelöltekről: a mi, úgy véljük, más dolog. Szerk.)

Hová fog ez az állapot vezetni? Oda, hogy évről-évre mind nagyobb lesz a száma azon mivelteinknek, a kik hiányos vallásos ismeretekkel kerülvén ki a gimnáziumokból, a kor uralkodó irányzatának hódolva, igen könnyen összezavarják a materializmus, realizmus által elfacsart elméjükben a protestáns türelmesség elvét a közönyvel; a vizsgálódás, és kutatás szabadságának elvét a hitetlenséggel, és vallástalansággal.

De, még ez sem lesz minden. Majd el fog jöni az államosítás ideje, a mely, mint egy új ígéret földje lebeg tanférfiaink lelke előtt, a mikor, hogy kiváló pedagógusunk, Parádi Kálmánnak »A második orsz. tanügyi kongresszusról« irt cikkében használt szavait idézzem, »az állam mindenható befolyását ki fogja terjeszteni az oktatás ügyre is minden vonalon.« Mi lesz majd akkor, ha iskoláinkat rendes vallás-tanári tanszékek nélkül fogja találni ez az államosítás? Hát, az lesz, hogy majd így fog az állam gondolkodni: ha el tudtak lenni ezek az intézetek rendes vallás-tanár nélkül akkor, a mikor saját felekezeti fenhatóságaik alatt állottak, majd csak ellesznek ezután is, mert hát ezeknek a tanszékeknek felállítására nincs pénz. És még ez sem minden. Majd valamelyik közelebbi országos tanügyi kongresszuson előáll valaki ismét egy Szigetváry-féle javaslattal, és a javaslat, úgy lehet, akkor engedelmes fülekre talál, és ki fogják mondani, hogy a vallás-tanításnak nincs helye a középiskolákban.

Akkor aztán lámentálhatunk majd a menyit csak tetszik, nem fog rajtunk segíteni senki, holott mi magunk nem csak hogy nem tudtuk, de még nem is akartuk módját ejteni a kellő időben, hogy segítsünk magunkon.

Tán, jó lenne, nem várni be ezt az időt!

Tárkányi György.

A millenáris kiállítás közoktatásügyi csoportjáról.

(Vége.)

Húzamosan, és több ízben, de mindig lelki gyönyörrel szemléltük meg a *Geometria* feliratu szekrények tartalmát, a mely feltárta előttünk a műszaki tudományoknak mind nagyobbodó népszerűsége okait, és azt a rejtélyesnek látszó körülményt, hogy a reáliskolai tanulók száma az évek folyamán aránytalanul rohamosan gyarapodik a gimnázistákéhoz képest. Itt láttunk egy geometriai alapfelszerelést Klug Lipót, budapesti főreáliskolai tanártól, ábrázoló geometriai modellekben. A modelleken láttunk szép rajzokat, melyek az árnyékot, és a projekciókat egészen pontosan ábrázolják. A modellek erősek, tartósak, és pontosak; a síkok, cellulóze lapokból, átlátszók, és könnyen kezelhetők. Hasonló kitüntetés illeti meg a gyűjtemény másik részét, a tömör stereometriai modelleket is. Követendő oktatásmódra vallanak Szirtes Ignác, előbb pécsi, most budapesti reáliskolai tanárnak pécsi tanítványai által kártonból készített ábrázoló geometriai modelljei. A modellek mind összehajthatók, és e részben igen leleményes kárton-munkák. Instruktív, s ezért a sokszorosításra, s terjesztésre érdemes taneszközhöz találtuk Oppenländer apatini polg. isk. tanárnak hat jól sikerült modelljét a centrális projekció tanításához; nem különben, Szathmári Ákos, kolozsvári ev. ref. gimnáziumi tanárnak három sikerült gömbhálózatát, általában a gömb, s különösen az ortográfikus, és a stereográfikus földrajzi fókálózatok vetítési módjainak szemléltetésére. Ide sorozható még, Décsey Károly, lőcsei tanár: forgási felületek gépe; és Kassai Nándor, kálloi tanár készítménye: a cycloidográf, cycloidok húzására.

A matematikai, és fizikai társulat által, a közoktatási minisztérium megbízásából, egybeállított alapfelszerelésből eredeti, és honi, illetőleg, tanárproduktumként mindössze csak Szathmári Ákos, kolozsvári tanár dinamoelektrikus gépe, és Antolik Károly, pozsonyi reáliskolai igazgató-tanár készítményei tűnnek ki. A falakon nagy csillagászati táblák, a melyek a protuberanciát, a napfoltokat, a bolygók keletkezésére vonatkozó elméletet, a csillagos eget, sat. ábrázolják; az asztalon két monokhord, a hozzávaló hangvillákkal, a falon e fölött a hangidomok, és kisülési táblák; továbbá, két készülék a nap-, és a hold-gyűrűk utánzására.

A geográfiai, és történeti alapfelszerelésben, mely szintén a közoktatási minisztérium megbízásából állított össze, Kogutovic, és Társa magyar földrajzi intézetének ismeretes térképei, és földrajzi, meg történeti jellemképei teszik a magvat. egy csomó stereoskóp, és összesvásárolt fényképek mellett.

Annál tartalmasabb, tanulságosabb, és kíváncsiakat, a tanáregyéniség szempontjából, teljesen kielégítő a kémiai kiállítás. A keret ugyan itt is a közokt. minisztérium megbízásából beszerzett kémiai alapfelszerelés, de e mellett lüktető élet, és eredmény int úgy tanárok, mint tanítványok részéről a szemlélő felé. Különösen, Hankó Vilmos, budapesti, és Gáspár János, temesvári reáliskolai tanárok készítményei kö-

tötték le figyelmünket. Amaz egy külön gyűjteménnyel szemlélteti a kémia átalakulását; a majolika váza készítését különböző stádiumaiban; a kémiai írás fejlődését, a cukorgyártást, szódagyártást, mészégető kemencét, szesz-, és üveggyártást; emez a tej alkotó részeit tünteti fel szemléletesen, néhány tápanyag összetételét, és festési próbákat mutat be, mely utóbbiak tanulók munkái.

A természetrajzi szak kiállításához, mint szintén a közokt. minisztérium által megrendelt normális gyűjteményhez, Lendl Adolf, és Rosonovszky hazai jó hírű preparáló intézetei, és Themák Ede, temesvári reáliskolai tanár szállították a szükséges tárgyakat. Ezek a magán vállalatok minden tekintetben kitűnő forrásai a hazai iskola-muzeológiának, a melyeket Bécs, Lipcse, Berlin, vagy akár Párizs is büszkén magáénak vallhatná.

A természetrajzi oktatás gyűjteményeit szemlélve, és róluk emlékezve, önkintelenül is ajkainkra tolul a kérdés: mire való ott az a két lokális gyűjtemény? Miért éppen Selmec-Bányáról, és Szegedről? S ha már ide hozattak, mért nem rostálta meg előbb valamelyes megbízható szakbirát? Ugyanebben a teremben érthetetlen kérdőjelnek maradt emlékünkből a normális ifjúsági könyvtár, és a középiskolai tanárok irodalmi dolgozatait magában rejtő szekrények zárt volta, a melyeknek tartalma felől még csak holmi címjegyzék sem tájékoztatja a kíváncsi kutatót?

A felső oktatás osztályában kívánnak az orvosi műszerek, és remek preparátumok, a melyek a statisztikai táblázatokkal alaposan tájékoztatnak az orvostudomány mai állása felől. Ugyanitt láthatók a kir. József-műegyetem összes szakosztályainak tárgyai, a hallgatók tervei, fizikai eszközök, géprajzok, minták. Itt, a tudomány-egyetemek, papnevelő intézetek, és jogakadémiák közt láttuk erdélyi ev. ref. egyházkerületünk nagyméretű dombormivű térképét, mely feltünteteti azokat az alkotásokat, a melyek Szász Domokos, püspökünk tíz évi működése alatt létrejöttek; mellékletül, olvasható módon, ki van állítva egyházkerületünk fő-, közép-, és elemi-oskoláinak állapotrajza is, mint millenáris emlék-könyv, a mely felekezeti oktatásügyeink multja, és jelene felől nyújt tájékoztatást.

Legvégül hagytuk a középső nagy termet, a mely tisztán a művészeti oktatásnak van szánva. A sok szép rajz, festmény és szobormű, érezhetőleg felüdítő hatást gyakorolt ránk az addig végzett értelmi szemlélés után, és bár tanítványok munkája az, a mi itt gyönyörködtet, de jó részben méltó kész művészekhez is. Hisz, egyik-másik férfi- és nő-tanítvány nevével találkoztunk már a műtárlaton is. Első sorban lekötötték figyelmünket a falakon köröskörül látható mithológiai falfestmények; ezeket az országos mintarajz-iskola felső osztályának növendékei készítették. Ugyancsak arra fügeszte, látható itt az országos mintarajz-iskola, és rajztanárképzőintézet I—IV. évfolyambeli növendékei által készített alakrajzok; szabadkézi, látszati, mértani és építészeti rajzok; s előttük egy forgatható lapokkal ellátott állványon a rajztanárjelöltek látszattani rajzai s egy emelvényen szobrászati tanulmányaik. A terem kellő közepén van csoportosítva a gyakorló szobrászati osztály növendékeinek tanulmányi kiállítása; ugyanitt egy karcsúbb

szoborcsoporthoz a diszitó szobrászati osztály I—V. éves növendékeinek tanulmányait foglalja magában.

Alig van olyan kiállítási csoport ebben a közoktatási pavillonban, mely annyira közvetlenül tanulságos, és oly hasznos volna, mint a szóban forgó csoport. Az eddigi rajzkiállítások, még az 1885. évi országos kiállításon is, arról győzhették meg a tanulmányozókat, hogy a kiállítók rajzaikkal tulnyomólag a külső hatást keresték, a melynek aztán áldozatul esett maga a módszer is; különösen rossz hatást tett az, a mit a hivatalos jelentés annak idején meg is rótt, hogy a rajzok nagyrésze rossz lapminták után készült, szellemtelen másolásból állott. Az árnyékolt mintában feltűnően meglátszott, hogy a tanulók a testnek távlati és árnyéktani ismerete nélkül szűkölködnek, a mi pedig az értelmes rajzolásnak és fokozatos haladásnak első és elengedhetetlen alapföltétele. A mai kiállítást nem dominálják többé a Taubinger, Schnurth és Schmutzer rossz lapmintái, itt helyes mértékkel és minden vonalon külön van választva a tartalom az ünnepi öltözettől. Ebben rejlik, nézetünk szerint, a nagy tanulság régibb képzettségű vidéki rajztanárainkra nézve; ebben rejlik elfogadható alapja iskolai rajzoktatásunk föllendülésének is. Helyre-pótolhatatlan mulasztást követnének el vidéki rajztanáraink, ha ezt a talpra esett millenáris rajzkiállítást egyen-egyen és tüzetesen meg nem néznék és alaposan nem tanulmányoznák.

De, magát az egész kiállítást, minden pavillonjainak tartalmát, saját szemeivel meglátni és hazai művelődésünk mivoltának a megismeréséig felemelkedni, azt hiszszük, minden lelkésznek, tanítónak és tanárnak hazafui szent kötelessége. A leírások csak halvány és legtöbbször meglehetősen képét adják a valóságnak. Ki volna képes, a napilapok és folyóiratok szűk keretében leírni mindazt, a mit évtizedeken át gyűjtöttek a kutató elmék, a mit rendszerben foglaltak és közszemlére állítottak, okulásra és gyönyörködtetésre? Az ismertető leírás, a milyen a mienk is, legfőleggyel figyelmet és kíváncsiságot ébreszthet, de azt kielégíteni, nem tudja.

A mi a kiállítás megismerhetését és tanulmányozhatását illeti, azt Gopcsa László és Beke Manó csoportbiztosok nagyon megkönnyítették egy mindenre kiterjedő s szakszerűen reflektáló Kalauz megírása és közreadása által (ára 30 kr.). Erre a Kalauz-ra, melynek címe: A közoktatás a kiállításon, nagy szükség volt, nemcsak azért, mivel a közoktatási csarnok hivatalos katalógusából lehetetlen eligazodni a kiállított tárgyakon, hanem még inkább azért, mert annyira szét van szórva a közoktatás a kiállításon, hogy az, a ki csak néhány napot tölthet Budapesten, a kiállítás tanulmányozása végett, e Kalauz nélkül hamar meg nem találja a közoktatásra vonatkozó tárgyakat. Ennek a Kalauz-nak tehát az a főérdeme, hogy a közoktatással összefüggő, de a közoktatási csarnokon kívül, más pavillonokban elhelyezett tárgyakat egybefoglalja, s mindegyikről tájékoztatást nyújt. Ezek: az emberbaráti intézetek, a tornacsarnok, a kiállítási falu szélén levő minta elemi iskola és mintaóvoda, meg a gyermek-pavillon, összes egészségügyi tárgyaival. A Kalauz, ezeken kívül, közli a közoktatási kiállítás szervezésének törté-

netét, a jury tagjainak névsorát. Leírja a király látogatását a közoktatási csarnokban s az emberbaráti intézetek csarnokában, s külön fejezetet szentel a második egyetemes tanügyi kongresszus előkészületei leírásának. A kiállítás látogatói nagy hasznát vehetik e füzetnek; a kik pedig meglátogatták a kiállítást, még otthon is, mint visszaemlékeztetőt használhatják.

Parádi Kálmán.

Az egyházmegyékből.

A nagy-enyedi evang. reform. egyházmegye tavasszi közgyűlése.

(Folytatás.)

Baj az is, hogy a br. Kemény Domokos úr által adományozott tíz hold föld nincs az egyházra telekkönyvezve, valamint a papi telek sincs. A száz véka magtár kötvényei sincsenek rendben. Ezeknek rendbeszedését, valamint a föld telekkönyveztetését elrendeltem.

A hivatalos lapokat szintén rendezetlenül találtam. Kiegészítését, s index készítését meghagytam.

12. G.-Keresztur, azt hiszem, rövid idő alatt azon helyzetbe jön egy erdőrésznél már engedélyezett levágásával, és értékesítésével, hogy derék, munkás lelkészének a düledező papi lak helyett új hajlékot emelhet. Az egyház ügyvitel, számadásai rendben vannak, de minthogy az egyházi épületek csak 800 frt. értékben voltak biztosítva, ennek teljes értékre való emelését meghagytam.

Megbotránkoztat az esperesi kérdésekre adott feleletek azon passzusa, mely szerint huszont konfirmándusból nyolc tudott csupán olvasni, jobban mondva, baktatni. Pedig itt rég idő óta állami iskola van ám! De hát, hiába állami az iskola, ha nem rendes abban a tanítás Ápril 26-án voltam ott, s mint mondá a vizsgálaton jelen volt kilenc presbiter, március eleje óta nem volt az iskolában ez év folyamán is tanítás.

13. Egerben legelsőbb az iskolát látogattam meg, hol, jóllehet ez felekezeti, igen kielégítőnek, nem csak, de elismerésre méltónak találtam az éppen folyamatban levő tanítást. Azt hiszem, itt kevesebb a konfirmándusok között az olvasni nem tudók százaléka, mint az előbb említett egyházban. Pedig csakugyan kifogásolja, ám, a torda-aranyos-megyei tanfelügyelői hivatal az egerbegyi iskola állapotát: nem elég világos, nem elég tágas, sat. Hogy a panasz kevesebb tárgyat találjon, vágatót is az egyház az alsó tanteremre még egy ablakot, de most, hogy minden tekintetben megfelelhessen az állam tanügyi igényeinek is, kérést adott be a mélt. Igazgató Tanácshoz, melyben kérte vegyes iskolájának megszüntetését. Ha az engedély megadatik, a jövő tanéven kezdve, csak fiúk járnak iskolánkba, a leányok az állami iskolában fognak taníttatni. Egy róm. kath. és két gör. keleti, egyik éppen az oláh esperes fia, járt ez évben is a mi iskolánkban. A vizsga jún. 7-én volt, a tanítás után híhető jó eredménnyel, azon azonban, dacára a szíves meghívásnak, bokros teendőim miatt részt nem vehettem. Az ismétlődő iskolázás a téli három hónap minden délutánján van gyakorlatban, a mi talán célravezetőbb is a szakadozó ismétlődő iskolázatásnál. Felső tanintézetben feltűnően kevesen tanulnak e virágzó egyház gyermekei közül, a mi minden esetre szomorú dolog. A 15 kros nyugdíjadó, mint jelentik, csak a református adózóktól, s nem egyszersmind az oláhoktól is szedetik. Meghagytam, hogy orvoslásért folyamodjanak.

A folytatólagosan megejtett esperesi vizsgálaton is mindent a legnagyobb rendben találtam. A 20,000 frtot meghaladó tőkepénze, és magtári vagyona biztosítva, kötvényei pontosan nyilvántartva vannak. Műve dicséri a mestert, egyháza a papot.

14. A-Polyánban minden évben történik valami az egyház javára. Ez évben, engedélyezés folytán, a magtár

gabonában levő vagyona, egy véka szemes törökbúzáért 1 frt.-ban értékelve, pénzre számítottatott át, mi által a vagyon állaga tetemes emelkedést mutat, érték 438 frt. 5 kr Szorgalmi úton, nagy részben földek mívelése által, 305 forint szorgalmi jövedelmet tüntet fel az egyház. Az egyszer már megfolyamodott közös erdőeladásának felső jóváhagyása kívánatos, mert ez által tetemes községi pótdóttul szabadul meg az egyház, míg így felényi hasznót sem hajt az erdő. Szóval, az egyházban minden a legnagyobb rendben, és haladás útján van, de a munkás, és egyháza javát szíven viselő lelkész sok csapás érte ez évben, élettársának betegségében, milleniumi innep alkalmával történt tűz általi károsodásában. Isten, a kiket szeret, meglátogatja.

15. Uj-tordai egyházunk a múlt év végén elvesztvén öreg lelkészét, kiről külön fogok megemlékezni, egy fél éven át lelkész nélkül vala s éppen azon időben tartám (április 28) az esperesi vizsgálatot, mikor az új lelkész már megválasztva, de beigtatva még nem vala. Nem volt e miatt azonban itt e területben hiány, mert az adminisztráns lelkész és Gazner főgondnok segédkezése mellett, többeknek jelenlétében, megtarthatam a vizsgálatot. Az iskolát látogattam meg itt is első sorban s ennek felekezetiünk által fentartott fiúiskolájában, Csákány Sándor vezetése alatt, oly mintaszerű rendet és értelmes tanítást tapasztaltam, a mely díszére válnék akármely állami iskolának is. Sajnos azonban, hogy az egyház vagyoni állapotáról és ügyviteléről ezt el nem mondhatom. Az 1895. évi számadást, felülvizsgálat végett, csak a napokban küldötték be a számvevőhöz, de ezen felül és kívül tudom azt, hogy a rendezni való igen sok itt. Kezelése alatt álló, mintegy 3000 frt. kölcsöntől tetemes rész van biztosítatlanul; magtáráról, mely 1875-ben, mikor utoljára volt beadva számadás, 1000 véka körül állott, mind ez ideig számadást nem látott az egyházmegyei számvevőség. Ennek rendezésére, ott létem alkalmával, vállalkozott a jelenlegi derék magtárkezelő, Pethő Miklós ur s e vállalkozásnak eredménye: a számadás, úgy hiszem, meghagyásom szerint, már egyházmegyei számvevőnél is van. A múlt év folyamán, felsőbb engedély mellett, 5000 frt. kisebb kamatu kölcsönt vett fel az egyház a kolozsvári kereskedelmi banktól, miből törlesztette is nagy kamatu adósságait. A m.-vásárhelyi kollegiumhoz 2500, a tordai takarékpénztárhoz 1600 frtot s azok kamatait fizette ki és a megmaradt 700 frtot a papi lak és templom renoválására fordítja.

Csak fölemlítém ezeket, hogy majd a jövő évi esperesi jelentés alkalmával annál nagyobb legyen a nt. közgyűlés méltánylása ama rend fölött, mely a nagy szeretettel, sőt fényvel fogadott és jó reménységgel beigtatott, egyhangulag választott t. Egerházi Lajos, lelkész vezetése mellett való munka eredményeképp mutatkozni fog. E munkában nem lesz egyedül, a derék presbiterum a tevékeny Gazner József, főgondnok, Boncs, gondnok és Ferenci Ferenc jegyzővel élén együtt munkál vele, s így felvirágozand és erőssé lesz az új-tordai nemes és szent egyház.

16. Ó-Tordán a fiúiskola tervezett újra építése elmarad, mert az állammal kötött szerződés szerint az 1897/8. tanév elején az iskola államosittatik, miáltal 1000 frt évi kiadás terhétől az egyház megszabadul, s ez összeget és azonfelül a leányiskola helyiségeért kapandó haszonbért csatolhatja amugy is tekintélyes összeget tevő toronyalapjához. Megszámolja ekkor, szólván az írás szavaival, pénzét a tordai egyház és építeni fog tornyot. A kispapi lak, minthogy tervezett újraépítése igen sokba került volna, csak kijavítottatott 304 frt költséggel. Az egyház vagyona 14-15 ezer forint takarékpénztárilag kezeltetik és így ez, valamint más ügyei is az egyháznak rendben vannak.

Nem is lehet másképpen az, hol 25 éven át élt már egy derék lelkész a legnagyobb egyetértésben és szeretetben együtt hűveivel; hol Isten ígéje hirdetve vala ez idő alatt úgy, hogy hatott az a szíveig és velőknek megosztatásáig; hol 25 év múltán csendességben, de nagy tisztességgel ünnepelte meg az egyház szeretett lelképásztó-

rának, a szép beszédű Füzi Sándornak 25 éves munkálkodását. Tegyük mi is, nt közgyűlés, az elismerés szavaiban egy babérlevelet, amaz aranytoll és ezüst tintatartó mellé, melyet egyháza pár hóval ezelőtt nyujta át neki jubileumi emlék gyanánt.

17. Torda-Tur szegény kis egyházacska, de fönntartása feltétlenül szükséges az oláhság e tengerében. Templomát, tornyát újra földte, 154 frt. segélynek felhasználásával. Nagyon csinosan néz ki a templom és környéke, csak egy fisharmoniumra volna még szükség. Kevés, alig pár száz forintra tehető vagyona, illetőleg ebből való jövedelme ez évben gyarapodott, mert az egyház használatában levő 5 holdnyi földet, mely eddig csaknem semmit sem jövedelmezett, 40 frt. évi haszonbérért kiadták. A papi telek, két évi készülődés után, a sok meghagyás dacára sem volt még otlétem alkalmával bekerítve. Rendelkezésem, és a gondnok ur erélyes fellépése azonban, mint a lelkész jelenti, meghozta a rég óhajtott eredményt, a telek nem áll már többé pusztán. Az épületek csak 400 frt. értékig voltak biztosítva, meghagyásom folytán, felemeltetett 1000 frtra. Panaszol a lelkész, hogy a hivek csekély fizetendőségeiket egész éven át szotyogtatják, a mi nagyon kellemetlen. A papi bér beviteli idejéül október havát tűztem ki, a mit ígértek is megtartani. Az ügyvitel rendes, lelkész kellő buzgóságot fejt ki.

18. Szent-Mihályfalva jó gondozás alatt álló, s éppen ezért haladó kis egyházközség. Ez évben harangozó lakot épített 200 frt. költséggel. Pozsonyi Mihály az egyház kepeváltó alapjának adományozott 300 frt. értékű földjét áttelekkönyvezette az egyháza, de még ő használja. Nagy jótétemény minden e célra tett alapítvány, mert nagyon is üdvös volna e felekezeti kényes helyen fekvő egyházban a kepe-megváltás; erre szándékszik fordítani az egyház központilag kezelt 650 frtos regále-kötvényét is. Különben, az egyháztagokban elég buzgóság és egyházhoz való ragaszkodás észlelhető. Folyó év elején tek. Péntek Jánosné, sz. Keserü Eszter urnő egy 120 frt. értékű, arany rojttal ellátott diszes, megyszinbársony szóséktakarót, Vas Mihályné-Sándor Anna egy szép kehelytakarót ajándékozott.

(Folytatása következik.)

Jancsó Lajos,
egyházmegyei főjegyző.

Darvai Lajos.

1841—1896.

Az udvarhelyi ev. ref. egyházmegyébe kebeleztet Muzsna községnek ev. ref. lelkésze, egyházmegyénk érdemes, lankadatlan munkásságu főjegyzője 1896. aug. 26-án délután, életének 55-ik, papságának 27-ik, s boldog házasságának 23-ik évében bevégezte áldásteljes fátyafutását. Még férfierővel küzdött szeretett családjá boldogításáért, egyházközsége javáért, felvirágoztatásáért, bár lelkének sárházát, a testet, megromcsolá a betegség, melynek csiráját régóta magában hordá. Dacára ennek, elvesztésének gondolata soha sem ébredt föl hozzátartozóiban, bennünk, szolgatársaiban, s így mint egy villámcsapás nyilalt keresztül szívünkben a fájdalom, míg most könyeink közt ül ki szemeinkbe, midőn keressük a gondos édes apát, a hű lelképásztort, a fáradtságot nem ismerő egyházmegyei hivatalnokot, s nem találjuk, mert életének épületét hirtelen, kérielhetetlenül gyújtá föl, és hamvasztá el élő fátyájával a halál.

Gyászos végtisztességére, mely kezdetét Muzsnában 28-án dél előtt 11 órakor vette, összesereglett a ref. templomba szerető hiveink kicsinyje, és nagyja, ifja, öregje, az ottani, és derzsi unitáriusok, élükön papjaikkal, tanítóikkal, eljött egyházmegyénk szeretett főgondnoka, mélt. Sebesi Ákos úr, s a ref. papságnak közelben levő része.

Menyhárt András, esperes, aa. tartott imát, és a hivek osztatlan kívánságára beszédet, szívből jövőt, szívhez szólót; abban a veszteség nagysága, az apa, a testvér, a lelkész, egyházmegyénk vezető férfának, a kar- és tanuló-társnak, jó barátának eleste fölötti mély fájdalom, és törhetetlen hit a vigasztalásnak istenében; ebben a megboldogultnak ér-

demei nyertek, nemes egyszerűségben, méltó kifejezést, meghatva mindenkit a könyek záporáig.

Muzsnából gyászokcsin, gyászlobogók alatt, ének-kisérettel indítottuk utolsó útjára kedves halottunkat Uj-Székelyre, hol bánatos özvegye árvaival lakni fog, követve Muzsnának lakosai, a derzi unit. presbiteriumtól az erkedi határszélig, s tovább a gyászolók kocsisorától.

Alig érkezünk Erked szász luth. község szélére, az ottani fenkölt gondolkozású lelkész, Ziegler János, papi ornátusban a templomi ruhába öltözött presbiterekkel koszorut helyez az elköltözött koporsójára, s végig kísérve községén, rövid, de eszmékben gazdag beszédben ad kifejezést fájdalomnak a jó szomszéd, és igaz barát elhunytá fölött, s a szeretet fájdalomának könyeit jajszóval síró gyászoló családot a hit gyógyító balzsamára, isten végéremehetetlen bölcs intézkedésében való megnyugvásra hiva föl, vesz búcsut.

Esperesünk, mint egyházmegyénk feje, s úgy is, mint ember, köszönetet mond az őszinte, és megtisztelő részvétért, melyet az elköltözött, mint jó szomszéd, igaz protestáns lelkész, kiérdemelt hitrokonaitól.

A harangok mélabús melódiája mellett tovább vonult a gyászmenet, s Szederjesen át d. u. félhat órákor érkezett Uj-Székelyre, hol felekezeti különbség nélkül megjelent ugy ezen községnek, mint Alsó-Boldogasszonyfalvának lakossága egyházi férfaival, s egyházmegyénk lelkészei közül mintegy harmincan.

Innen az új-székelyi unit. dalárda éneke mellett egye-

nesen a sirhoz menénk, hol a kettős koporsóba zárt hült porok fölött a galambősz, de testben és lélekben ifjú nagygalambfalvi lelkész, Kelemen János tartott a dalárda énekének elhangzása után siri beszédet, meghatva szívünk mélyéig, és vigasztalva. Aztán, hullani kezdett a föld rideg göröngye a koporsóra, s elfödött szemeink elől, betakart egy forrón érző szívet, egy nemesen dobogó kebelt; az igazságnak, a szeretetnek, a szeplőtlen erénynek, a tiszta erkölcsnek, Krisztus örök evangéliomának rendíthetetlen kitartással, vas-akaratú hiven küzdő bajnokát, fölkont apostolát.

A vigasztalásért, az igaz részvétért, mely, ha őszinte, oly jól esik a szenvedő lelkeknek, midőn mindenkinek köszönetet mondunk, kérdezzük: lesz-e a hátramaradottnak vigasztalásuk; lesz-e, a ki bekötözze a busongó özvegynek és gyermekeinek vérző sebeit, letörölje könyeit, a ki fölvegye az ő gondjukat; lesz-e, a ki édessé tegye az özvegy-ség és árvaság kenyerét?

Lesz: az orsz. özv.-árvai gyámintézet. Velük lesz isten, s az a tudat, hogy a ki hiv volt mindhalálíg, elnyeri az élet koronáját, és a kik sokakat az igazságra vezérlenek, azok, mint a csillagok, örökkön örökké fénylenek.

Mi pedig kartársai, az elköltözött emlékének készítsünk lakást keblünkben, mert üres a helye annak, kit mindenütt ott szerettünk látni, s ott is volt mindenütt, a hol munkásra vala szükség!

Biró András,
peteki ev. ref. lelkész.

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

(A *Kalotaszeg magyar lakosai falvai. templomai a középkorban, és némi további adatok a kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegye történetéhez.*

Harmadik közlemény.

(Vége.)

Egyházmegyénknek a Kolozsváron túl fekvő egyházai közül Ajton a »Salinae«-k oltalmára szolgáló régi római telep helyén fekszik. Itt vonult el a Tordáról jövő, s »Nepoká«-ra vezető római út, melynek egy feltalált mértföld-mutató oszlopa Krisztus után a 108-ik évből való. (Seiwerth I. IX. 12. Neigebauer, 222. l.)

Egy 1377-beli határkijárási okmányban »villa Athon« néven fordul elő. (Neigebauer I. l.)

Hogy a középkorban volt-e templom, arra semmi adat, s az urasztali edények közül is csupán egy ón-kannán található 1587 évszám. Ha volt is, mindent megsemmisített a sok dúló hadjárat. 1601-ben a Básta katonái dúlják fel, s a földdel egyenlővé teszik; 1661-ben a silistriai basa vezérlete alatti tatárok rohanják meg; majd a Torda felé vonuló labancok tesznek nagy pusztítást, mely hadjáratok a magyarokat annyira kiirták, hogy ma a falunak csak negyedrészt teszik, a kik az Uj-Tordában letelepített hajduk közül váltak ki.

Györgyfalvának templomát 1749-ben Szent-György napján Haller Gáborné, Károlyi Klára földes úr erőszakosan elvette, s maig is a róm. katolikusok birtokában van. (Bethlen Kata önéletirata CC. §. 199. lap.)

Kolos a magyar honfoglalással egykoru hely. Sóbánya már a rómaiak idejében művelés alatt volt. A kebelében alakult róm. kath. ekkla. papját, Henrik, klusi esperest 1199-ben Ince pápa világi, és egyházi minden javaival a maga, és szent Péter különös pártfogásába fogadja. (Okmánytár, XIV. k. 1868. 264—265. l.)

Kluson 1310. sóbánya, és kamarai hivatal volt, mit László, erdélyi vajda, béke záloga, s meghódolása jeléül, I. Károlynak adott. (Fridvalszki, Minerologia, 1767. 108. l.)

A pápai dézmák jegyzékében, és a bécsi kodexben neve előfordul, még pedig tekintélyes összeggel, a miből az tűnik ki, hogy a középkorban tekintélyes, és jól dotált plebánia volt. Ugyanis, 1332-ben Tamás, klusi esperes-plebánus pápai adóba két márka garast fizetett, más évben nyolcvan új banalis pénzt, 1336-ban Mihály esperes két márkát, egyet hatvanhat garasba számítva. (Rup Magyarország pénzei 280. 560. és 562. lapokon.)

Kolozsnek több rendbeli kiváltságai a régi királyoktól valók. III. Endre a tatároktól elpusztított kiváltságai helyébe azon szabadságot adta, melyet a dézsaknai-széki aknáknak »hospitessei« birnak. Ez ős régiségre, s egykor theuton vendégek ottlétére mutat. (Oklevéltár, XIII. sz. 28. 29. l. Kolozsvár tört.) Egy más okmányban, melyet Nagy Lajos 1377-ben Tordán adott, Kolozst városnak nevezi, s azt benépesíteni óhajtván, megengedte, hogy bármely szabad állapotú ember oda szabadon menjen be. Lachk Jakab, erdélyi vajda 1405-ben megparancsolja, hogy a kolozsiaktól vámot ne vegyenek, meg Zsigmond királytól kiváltságuk van. Zsigmond 1406-ban elrendeli, hogy a klusaknai polgároktól, hospitesektől »nona« ne vételessék. (Kolozsvár tört. Oklevéltár XLVII. 78. 79. l.) 1470 márc. 26. Mátyás király Kolozs mezővárost birtokaival, pusztáival Kolozsvár városnak ajándékozta, de 1471 szept. 9-én kelt mentesítő levél szerint, Vas Tamás, és Baldáchi Jakab polgárok kérésére, miután előmutatták kiváltság-leveleiket, visszaadta régi kiváltságos jogait. (Kolozsvár tört. 457—466. lapokon.)

A fejedelmi korszakban a dúló hadjáratok alatt Kolozs is sokat szenvedett, elnéptelenedett; benépesítése céljából I. Rákóczi György 1644. május 29-én Gyulafehérvárról így ír: »Mindenek előtt nyilván levén, hogy kolosi mezővárosunk többnyire inkább mind jövevény emberekből állván, ha a jövevényeket a fejedelmek mind kihagyták volna vitetni, ez ideig a hely pusztán maradván, a fiskusnak nem kicsiny kára lett volna,« s azon kiváltságot adja, hogy a ki

13,000 hold határából neki jutott részt nem tudná mivelni, azt a tanács másnak adhassa; a ki eltávozott, annak birtokát rokonai nem örökölték, hanem visszazállott a városra. (Jakab E. Kolozsvár tört. 243—44. l.)

Dacára, hogy Mátyás király kiváltságaikba visszahelyezte, de azért a kolozsváriaktól sokat szenvedtek, a miért a fejedelemből védelemért folyamodtak. 1662-ben Apafi Mihály fejedelem pártfogását igéri Kolozsban a kolozsvári németek ellen, a kik lakóit mindenükből kipusztítottak. (Kolozsvár tört. 244. l.)

A reformált vallás fölvétele után, a nemzeti fejedelmek Kolozs papjait gazdagon dotálták. Az 1606-iki egyházmegyei konskripcióba ez van a papi fizetésről bejegyezve: »A fiskustól jár 125 frt. harminckét kis köből búza, két negyvenes bor, négy verő disznó, egy köből lencse, egy köből borsó, 300 kősz, az auditoroktól mindenből quarta.« Mindez elveszett 1734-ben (lásd a kolozsi egyház levéltárában levő okmányt), s a katolikusoknak adatott, egyedül a salinaria cam. beneficium kárpótlására adatik az újabban megejtett kiegyezés szerint 417 frt. de ez is némi levonással.

A traktus több egyházaitól izoláltan fekvő Fejérd egyike a középkorban is fennállott egyházaknak.

1437-ben burjános-ó-budai születésű Nagy Antal, a paraszt lázadóknak vezére, Alparét falu vidékén vívott kétszeri csata után nem látván tanácsosnak harmadikszor is nyílt helyen elleneivel összetűzni, Fejérdre húzódik, s azt teljesen elpusztítja-égeti, mely kegyetlenkedésével Kolozsvárt annyira megrémíté, hogy magát feladta, s Kolozs-Monostorral együtt elfoglalta. Az erdélyi nemesek hada Kolozsvárt kezéből kivette, s az 1438 jan. 9-iki nyílt csatában Nagy Antal is elesett. (Turóci Krón. 235. l.) A vezetők halállal lettek büntetve, s az elfogottaknak szemüket szurták, orrukat, füleit, és kezeiket levágták. (Bonfin, 247. l. Kolozsvár tört. 432—33. lapokon.)

1470 márc. 26-án a Veress Benedek-féle Mátyás elleni lázadásban részt vett Fejérdi Jánostól elkönfiskált felelő rész jószág Mátyás által Kolozsvárnak adatik, s az 1478 okt. 27-iki oklevél szerint Fejérd és Felek adójukat Kolozsvárt fizetik, s rájuk külön adó nem róvható. (Kolozsvár tört. 457. l.)

Kisdéd, góth-stilű csúcsíves korszakbeli temploma teljesen lerontatott, s helyébe új épült.

1674-ben a törökök teljesen elpusztították. Apafi Mihály megmentésükre sietett, s a határukon egész dézmát paptartásra a ref. egyháznak ajándékozta, melyet azonban Apafi Péter, és Lázár 1774-ben elfoglaltak, s csak hosszas pereskedéssel lehetett ismét birtokába jutni.

Mielőtt adat-közleményemet befejezném, meg kívánom jegyezni, hogy munkám csak kompiláció, melyet évek hosszú során át történeti, s más munkákból, oklevelekből bön-gészttem, gyűjtöttem össze, oda jegyezve mindenütt a kútforrást, a honnan merítettem. Az ilyen munka megtételére szenvedély, s kitartó türelem kívántatik, meg idő, és olvasni szeretés. Fájdalom, paptársaimnak egy jó része a paizsos férfiival való viaskodás, a megélhetés miatti küzdelemben sovány, s a kor divatos áramlata miatt éppen keserűvé vált képéből nem sokat fordíthat könyvek szerzésére; s a megélhetés küzdelmei közt ideje sincs arra, hogy efféle porondszemeket gyűjtöggessen egyháza, s ez által egész anyaszent-

egyházunk megépítendő történeti emlék-oszlopához. A mi itt össze van gyűjtve, azt bárki, az ekkéziájára vonatkozó részt, könnyen lejegyezheti, szaporíthatja, kibővítheti, s idővel egyházának egy kis monografiája kerekedik belőle.

Ha úgy tenne minden pap, mint elődeink közül tettek Bükkös Miklós, bogártelki, és Biró András, ó-fenesi pap atyáinkiai, kiknek áldott legyen emlékü, most nem volnának egyházaink régi történetei annyira ismeretlenek.

Mihály Elek,
m.-valkói ev. ref. pap.

Különfélek.

== Főtiszt. Szász Domokos, püspök, aa. Borszékről, hol a nyárnak egy részét töltötte, megpihenve, és fölfrisült munkáerővel haza érkezett.

== Cseresznyés Ödön, balázsfalvi körlelkész, aa. elég fáradtságos, de méltó munkára vállalkozott. Meglátogatja az erdélyi egyházkerület városait, nagyobb egyházait, és predikál mindenütt, és kér mindenütt, összegyűjti a forintokat, és a filléreket, és felépíti a balázsfalvi templomot. Szívünkben kívánnjuk, hogy ez neki sikerüljön, mert nagy érdekünk, hogy olyan exponált helyen, mint Balázsfalva, egy olyan szent hely, mint a templom, tartsa össze hiveinket, és mindazt, a ki magyar. Hisszük is, hogy sikerülni is fog, mert sokra becsüljük, és erősen bizunk Cseresznyés barátunknak nem csak buzgóságában, hanem fényes tehetségében is. Nemes vállalkozását a jövő vasárnap, folyó hó 6-án kezdi meg a kolozsvári belfarkas-utcai templomban Reméljük, hogy a siker nem fog elmaradni, és ezt óhajtjuk is.

== Elemi csapás által meglátogatott zsoboki paptársunk némelyes fölsegelésére újabban a következő adományokat vettük: Vásárhelyi Boldizsár, deési pap, 2 frt. Zayzon János, erzsébetvárosi körlelkész 1 frt. Köblös István, m.-nemegeyi pap, 1 frt. Gáspár Albert, aldobolyi pap, 1 frt. Osváth Ödön, köbölküti pap, 1 frt. összesen 6 frt. Lapunk útján eddig begyűlt 37 frt. 50 kr. melyet esperes aa. útján rendeltetése helyére juttattunk. Nem szűnünk meg panaszkodni ez összeg csekélyisége felett, mely kétségbeejtően bizonyít a buzgóság, a részvét, és a valódi keresztyéni szeretet lanyhasága mellett; és nem szűnünk meg, kérni paptársainkat, hogy a dolgot tegyék a magukévá, és adják jelét, hogy méltó vezérei a nyájnak, mely őket kell hogy kövesse, és rosz vezér az, ki mellett a nyáj eltéved.

== A görgényi ref. egyházmegyébe kebelezett magyar-nagy-fülpösi egyház jóra való hívei ritka szép egyetértéssel választották meg jövőre papjukul Kövendi Kálmán, torboszlói ref. lelkipásztor aát, f. évi augusztus 23-án, mikor is tiszt. Gergely Lajos egyházi és tek. Deák Mihály világi tanácsbíró, választóbizottsági tagok jelenlétében, meghívás útján, egyhangú lelkesedéssel kiáltották ki. Isten áldása legyen úgy a választókon, mint az elválasztottan.

== Papválasztás. Aug. 26-ika békesség napja volt az etédi egyházközség életében. Ekkor töltetett be, egy évi perlekedés után, a papi állomás, Csia Kálmán papjelölttel. Legyen békesség mindig a választók és választott közt és az láttassék meg az egyházközség felvirágzásában.

== Papválasztás. A nagyenyedi ev. ref. egyházközség a több, mint egy év óta ürességben levő második papi állásra auguszt. 31-én választotta meg Jancsó Sándort, és pedig tizenhat pályázó közül egyhangúlag, közfelkiáltással. Az új pap megelőzőleg theologiai tanár a nagyenyedi akadémiánál, az előtt pedig mezőbándi ev. ref. pap volt. A választást, mint püspöki megbízott, Sándor János, esperes vezette.

== A pávai egyházközség augusztus 30-án lélekemelő ünnepélyt ült, ekkor köszöntvén be az egyhangú meghívás útján megválasztott ifjú lelkész: Szász Mihály aa. A beigtatói tisztet Földes György egyházmegyei jegyző végezte. A templomi ünnepélyt követő banketten az első

felk ösztöntő egyházkerületünk nagyérdemű főpásztoráért hangzott fel s nagy lelki örömmel lehetett látni, mint lelkesülnek azok az egyszerű falusi emberek, midőn főpásztorunk, alig egy decenniumot meghaladó szolgálata alatt általa létrehozott nagy alkotások fölemlítették, s mily őszinte lelkesedéssel hangzott fel a szívek mélyéből: éljen a mi nagy püspökünk! Az előjelek azt mutatják, hogy lelkes, és hívei egymásban csalódnai nem fognak. Adja Isten!

== **A budapesti ev. ref. theol. akademián** az 1896—97-ik iskolai év szeptember 30-án, délelőtt 9 órakor nyitattik meg, az előadások október 1-én, délelőtt 8 órakor kezdődnek; a konviktusi köszöntés pedig szeptember 28-án, délelben nyílik meg. A konviktus dija havonként 16 frt. Ez összegnek felét az intézet pénztára fedezi, azonban a növendékek szorgalmukhoz képest az iskolai év folyamán nagyobb kedvezményben is részesülhetnek. A javító- és pótvizsgálatok szeptember 28. és 29-ik napján tartatnak. A régi növendékek beiratkozása s az újak anyakönyvezése szept. 30-án lesz, a mikor minden növendék 1 korona gyámegyesületi járulékot, az újak pedig ezen kívül 2 frt beirattási díjat fizetnek az igazgatónál. Az újonnan belépő növendékek a felvételért és jótéteményekért való folyamodványukat szeptember 28-án délig adják be az igazgatóhoz; a később érkező folyamodványok a jótétemények kiosztásánál nem vétetnek tekintetbe. Régi növendékeknek nem kell folyamodni.

== **Halálozás.** Darvai Lajos, muzsnai ref. lelkész. az udvarhelyi egyházmegye jegyzője, a hűséges férj, a gondos családapa, a szeretett testvér, jó rokon megszűnt élni, rohamos tüdőgyulladás következtében folyó évi aug. 26-án életének 55-ik, lelkészkedésének 27-ik, és boldog házasságának 23-ik esztendejében. Váratlan szél veszedelme támadt. A ház oszlopa kidült, és a ház összeomlott. És most az özvegy nő, és anya szemeiből fájdalom könyei hullanak, mert siralomra vált az ő öröme, az igazi férj elvesztése miatt. Özvegysege fátylát fájó szíve sóhajtása lengeti. Az árván maradt gyermekek siratják a jó apát, s a próféta siralmával így kiáltanak fel: »Árvák vagyunk, és a mi anyánk özvegy.« (Jeremiás, 5. 3.) A testvérek siratják a szeretett testvért, mint a bibliai Lázárt siraták testvérei. Az egyházközség siratja a jó pásztort, ki életét adta nyájáért. Az

egyházmegye siratja mint a hivatalnokát, fölkent prófétáját. Álma legyen csöndes!

== **Borsai Samu ev. ref. Khorál-könyve** vétel útján birtokunkba ment át, s miután ezen mű drágasága miatt kevésbé volt hozzáférhető, elhatároztuk ezen műre folyó év október hó végéig beérkező megrendeléseket, előlegcs pénzbe küldés mellett, 3 frt. helyett 1 frt. 50 krt. bérmentve szállítani. Megrendelések Cirner, és Lingner könyvkiadó hivatalába, N.-Enyedre küldendők.

== **Helyreigazítás.** A »Prot. Közlöny« f. évi 31. számában Mihály Elek m.-valkói ref. pap »Egyháztörténeti adalékok« c. tárcájában a kalota-szentkirály-zentelki társ-egyház multjáról emlékeztetve meg, azt állítja, hogy a zentelki Bánffy-udvar birtokosai egy közbejött incidenst felhasználva, az egyházi hivatalnokoktól minden patronusi beneficiumot megvontak, s ma sem fizetnek semmit. Az igazság érdekében, szükségesnek tartom, kijelenteni, hogy ez állítás téves, mert a jelzett udvar jelenlegi birtokosa, gróf Bánffy György ő excellenciája, a papi fizetés évenkénti gyarapítására 30 frt patronusi beneficiummal járul, s néhai elődömnök ugyanennyi értékű terményt fizetett boldog emlékü gróf Bánffy Miklós is. Kalota-Szentkirály, aug. 20. 1896. Szilágyi László, kalota-szentkirály-zentelki ref. pap.

== **Nyilvános számadás, és köszönet.** A mező-bodoni ev. ref. egyházközség folyó hó 23-án, szükségletei fedezésére, Maros-Ludason nyári táncvigalmat rendezett. A jelzett célra befolyt 167 frt. kiadatott 86 frt. 40 kr. Tiszta jövedelem 80 frt. 60 kr. Felül fizettek: ifj. Betegh Sándor 3 frt. dr. Betegh Miklós, alispán, 5 frt. gr. Bethlen Balázs, orsz. gyűl. képviselő 9 frt. Felföldi Béla, főszolgabíró 2 frt. Újvárosi Sándor, körjegyző 1 frt. özv. Kovács Elekné 2 frt. özv. Kecskeméti Sománé 1 frt. Sepesi József, gazdatiszt 1 frt. Mór. és Deutsch, terménykereskedők 3 frt. Nemes Árpád, ref. pap 2 frt. Horváth József, ref. főgimn. igazg.-tanár 1 frt. Csiky Lajos, ref. főgimn. tanár 1 frt. Haller Géza, bérő 50 kr. Barta Sámuel, birtokos, és bérő 4 frt. Pásztor Sándor, kántor 50 kr. Turcsa András, birtokos 1 frt. Vajna Vince, kir. járásbíró 1 frt. Lachegyi Dezső, körjegyző 1 frt. Friedmann Albert, bérő 3 frt. dr. Bignió Béla, kör-orvos 1 frt. Ecken János, gazdatiszt 3 frt. dr. Vajda Dániel, járás-orvos 4 frt. Keizler Ottó, jószágigazgató 2 frt. Mandula Béla, kereskedő 1 frt. Simó Gábor, kereskedő 1 frt. Soós Gyula, községi bíró 1 frt. id. Betegh Sándor, birtokos 3 frt. Kepri Tódor, iparos 1 frt. Fogadják a szíves résztvevők, a készségesen felülfizetőkkel egyetemben egyházzam nevében leghálásabb köszönetemet Mező-Bodon, 1896. aug. 26. Nemes Árpád, ref. pap.

HIVATALOS RÉSZ.

1159—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyéhez tartozó magyarpalatkai egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: lakáson, gazdasági épületeken és terjedelmes kerten kívül, egyházhatósági becslés szerint, 334 frt, 60 kr. mely összegből 164 frt. 80 kr. készpénz, a többi kepe és 30 hold föld hasznélvezete.

Pályázati határnap: 1896. szept. 26. Folyamodványok nt. Somkerek Miklós, esperes aához küldendők, Székre.

Kolozsvártt, 1896. aug. 31.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1161—1896.

PÁLYÁZAT.

A sz.-szolnoki ev. ref. egyházmegyébe kebeleztet somlyó-ujlaki ev. ref. organista-kántortanítóságra pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakáson, és kerten kívül, hivatalosan 254 frt. értékű kepe és kanonika porció hasznélvezete.

Kötelessége: a kántori és tanítói teendőknél a törvények értelmében való pontos teljesítése.

Megjegyzendő, hogy az iskola államivá tétele folyamában va. s a megválasztandónak kilátása van, hogy ki fog nevezettni állami tanítónak.

Pályázati határidő: szeptember hó 20. Okleveles tanítók pályázati kérvényüket nt. Viski Pál esperes urhoz, Zovány-ra (Szilágy) küldjék be.

Kolozsvártt, 1896. aug. 31.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

1135—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebeleztet nagy-kendi egyházközség kántortanítói állomására, másodizben, pályázat nyitattik.

Javadalom: lakás kerttel és gazdasági épületekkel; továbbá: 110 kalangya (25 kévés) rozsképe, 110 kalangya (20 kévés) zabkepe, 55 régi veder must, tandijban 80 veder must, 30 véka szemes törökbuza, 4 öl kemény tűzifa, 140 napszám, 5 hold föld, melyből 2 drb. szőlő és 3½ hold legelő. A javadalom összes értéke meghaladja a 400 frt.

Pályázati határnap: 1896. szept. 22. Folyamodványok tiszt. Nagy Domokos h. esperes aához küldendők, Kutyfalvára, u. p. Maros-Ludas.

Kolozsvártt, 1896. aug. 31.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

48—1896.

KÖRLEVÉL,

a széki egyházmegye lelkészeihez.

A midőn lelkésztársaimat az elhalálozás folytán megürült tanügyi előadói és aljegyzői állások ideiglenes átvételéről tisztelettel értesitem, ugyanakkor felekezeti iskoláink lelkész-elnökeit, a még be nem küldött ellenőrző iskolai jegyzőkönyvek haladéktalan beküldésére kérem, mivel azokra, már a »Statistikai kimutatás« elkészítése végett is, feltétlenül szükségem van.

Alsó-Ilosva, 1896. aug. 26.

Nemes Ferenc,
ideigl. tanügyi előadó.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Szeptember 10.

37. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félfévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmentve*
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Hol az ember?

Ezen a mi lakóföldünkön sok mindenféle dolog van, melyek nem lennének, ha emberek nem volnának. A föld, a kő, a mész, a vas, az erdők fái átalakulnak pompás épületekké; a márvány, a gránit, a hegyek gyomrában levő érc a művész keze alatt emberi alakot öltenek; durva vászonra költözik a felkelő, és lenyugvó nap, a sötét éjszaka, és a csillagos ég, a vihar, és az emberi szenvedély, a mult, jelen, és jövő, a szeretet, és önzés, az öröm, és bánat, az erény, és gonoszság, a szépség, és rútság; a tudomány munkára kényszeríti a meleget, a hangot, a világosságot, a villanyt, a különböző színeket; a főből a gondolatok, a szívből az érzelmek egy igénytelen érc-toll hegyén át papírra tapadnak, s ezeken, meg ezeken tudomást vesznek azokról. Van ezen a globuson állam, társadalom, egyház, ipar, kereskedelem, gazdaszat, tudomány, művészet, rang, cím, állás, tőke, munka, gazdagság, szegénység, hiúság, szerénység, erény, bűn, erkölcs, gonoszság, s isten a megmondhatója, mennyi minden, melyek egyedül, és kizárólag azért vannak, mert emberek vannak, és a melyek egyedül, és kizárólag csak az emberre nézve léteznek, mint ilyenek, csak az embernek objektumok: ha emberek nem lennének, azok sem volnának. A pórban mászkáló férgek, bogarak, hangyák, az egész állat-, növény-, és ásvány-világra nézve azok nem léteznek, vagy ha igen, nem oly értelemben, és jelentőségben, mint az emberre nézve.

Igen természetes, hogy a hol azok megvannak, ott van az ember, már csak azon egyszerű oknál fogva is, hogy egymást föltételezik, egymás nélkül nem lehetnek. Csodálatos, megfoghatatlan, örök titok marad azonban, hogy ezen a földön öt gáznemű, és nyolc szilárd elem oly csodálatosan, megfoghatatlanul, titokszerűen egyesül, csoportosul, hogy azokból hús, vér, csont,

ideg, szóval, emberi organizmus lesz; még csodálatosabb, és titokszerűbb az, hogy az oxigén, hidrogén, nitrogén, klor, és fluor, a szénnel, foszforral, kénnel, mészszel, káliummal, nátriummal, magnéziummal, és vassal emberi organizmussá csoportosulva, előhozza a földön mind azokat, melyek ember nélkül nem léteznének. Ez a csodálatos titok, bármennyire törekszik oda hatolni a tudomány, örökre kívül esik a tudás körén, oda be nem törhet, még csak elfogadható valószínűséghez sem juthat; az a régio a hit birodalmához tartozik, mely éppen oly jogosan, és következetességgel, sőt bizonyossággal építi föl saját álláspontját a hit alkotmányát, mint akár melyik tapasztalati tudomány a maga rendszerét; egyik, mint másik emberi szükség, emberi produktum, mind ketten befolyásolják, hatalmuk alatt tartják az embert, egyiknek elhatalmasodását a másik fölött mindig az ember érzi meg, ez kap lázt, betegséget, ez satnyul el, s mind ezen degeneráló jelenségek észrevehetőek lesznek azon sok mindenféle dolgokon is, melyeknek mestere, alkotója, magyarázója egyedül, és kizárólag az ember. Ha az emberből akármi ok miatt, vagy körülmények között kihal az eszményi, az erkölcsi iránti érdekltség, fogékonyság, ha ezek helyét az anyagiasság, az állati foglalja el, ha a kor szelleme, és követelése nem terjed azon túl, minthogy az emberek ügyesen, hasznot-hajtólag kalapálják a vasat, cserezzék a bőrt, rakják le a vasúti síneket, közvetítsék a kereskedést, faragják a követ, mozgassák a festő ecsetet, rakják papírra gondolataikat, hasogassák a föld barázdáit, számlálják a pénzt, adminisztrálják az országot, fejleszszék a tudományt, sat. sat.: akkor minden emberi alkotások degenerálódása is biztosan bekövetkezik, melynek első szimptomája a sablonszerűség, koklerség. Korunk ezen a téren, minden öntetszelgő dicsekvése dacára, jókora darabot haladott. A sok jelenség közül csupán egyet

emlitek, az úgy nevezett naturálizmust, melyet mindenk föltt dicsőitenek, magasztalnak, kultiválnak. Én részemről, nem tudom elképzelni, hogy miféle szép, eszményi, magasztos rejlik azokban az emberi naturáliákban, melyeket a képzelődés köntösébe öltöztetve, a szinpadra visznek, ott produkálják. Vagy talán az ember társadalmi megjelenését, magaviseletét ezen fántáziával cico-mázott naturálizmus után akarják nemesíteni, idomítani? Hiszen, ez a naturálizmus legfőlebb annyit mond, hogy az anyagi haszonért, élvezetért érdemes a naturáliákat, az Ádám apánk, és Éva anyánk kosztümjét utcára, társaságba, mindenüvé bevinni, hol emberek keresnek hasznót, élvezetet hajhásznak. Azt hiszem, hogy a naturálizmus legkonokabb barátai is megrémülnének, ha a városok utcáin, nyílt helyein, társas összejöveleteken, a falvak mezőin, erdőin az általuk ideálizált meztelen naturálizmus, a kitörő szenvedélyek, romboló ösztönök dominálnák a helyzetet, ezek adnának irányt, tartalmat az emberi munkásságnak, cselekedeteknek. Mert ne feledjük, hogy a mit a kor szelleme egyszer megragad, azt kezdi kultiválni, ideálizálja, legyen jó, vagy rossz, erény, vagy bűn, gyöngédség, vagy kitörő szenvedély: az irányadó tényezővé lesz, befolyást gyakorol a társadalmi ember minden életviszonyainak átalakulására. Az a természetben mindenütt meglevő tizenhárom alap-elem, mely titokszerű vegyületben emberré lett, ily alakban ma-holnap elveszti jelentőségét, legfőlebb, mint mozgató erő, égő anyag, gondolatok, érzelmek, vágyak nevezete alatt előpattanó foszfor-buborékok jönnek tekintetbe azon alkotások létrehozására, melyek izgalomban tartják korunkat. Hát, az a cél, hogy ezen nagy, erőszakolt izgalomban az ember elmerüljen a »vanitatum, vanitas«-féle életbölcészet iszapjába, »vivamus dum vivimus« legyen a jel-szó? Az vigasztaljon, hogy úgy sem tudjuk, hogy az a tizenhárom alap-elem, mely most mind azokat a fenséges dolgokat miveli, feloszlása után, az anyagcsere-elmélet szerint, a nemes szőlőtőkében, a beléndekben, a birka, vagy a tigris orgánizmusában, vagy hol, és mily alakban vegyül, s végez funkciókat? Ezért nem érdemes élni.

Az ember helyét, jelentőségét az állás, hivatal, foglalkozás, rang, cím, s más hasonló élet-hivatás foglalta el. Tényleg az ember nincs sehol, hanem ott van helyette a művész, a tudós, az iparos, a kereskedő, a miniszter, a bíró, a pap, a tanító, a napszámos, a koldus, és így tovább.

Az ember annyira átalakult a társadalmi, állami, egyházi élet organizmusában, mint az a tizenhárom alap-elem az emberi test egészében. Vajjon, ha a társadalmi orgánizmus is akár öregség, akár betegség, akár fertőző anyagok behatolása következtében elemére bomlik: a társadalmi anyagcsere is azon törvényeknek engedelmeskedik-e, mint a khemiai? Azt hiszem, azoknak. Nem tudom, de gondolom, hogy azoknak, és ha azoknak, akkor az ember, mint társadalmi alap-elem, felszabadul, s ezzel kezdődik a meg-megújuló korszak.

Sokan mondják, és írják, minden jel arra mutat, hogy mi is egy megöregedett, beteges korszaknak éveit éljük. Itt-ott, mindenfelé felhangzik a követelés: hol az ember? Mert az hát mégis érthetetlen valami, hogy az a sok millió veszekedő, civakodó, marakodó, tetszelgő, hivalkodó, kielégíthetetlen, mindig éhes, önző, szaladó, nyargaló oxigén, hidrogén, nitrogén, kén, szén, vas, foszfor, és a többi elem-vegyülék ember legyen. Ebben a gondolat, még ha a legújabb elmélet szerint lefotografálható foszfor-buborék is, meg nem nyugodhatik. Bizonyosság erre a millenniumi sokféle kongresszus, melyek végeredményükben, utóvégre is, az embert keresték, és keresik. Egy eszményi, ideális ember befolyásolta hol határozottabb, hol elmosódottabb körvonalokban azokat a kongresszusokat, egy olyan eszményi ember, ki egészen egyéb, mint az a sok mindenféle dolog, mely az ember által, és az emberért létezik. Hanem, az igazat megvallva, a tanügyi kongresszus kivételével, egyik is annak határozott kifejezést nem adott; a saját szakmájuk kultiválására tett intézkedések mellett, figyelmen kívül maradt az eszményi ember, legfőlebb a gyomrát, a zsebét tapogatták, mint a vas, és materiálizmus korszaka hozza magával.

Maga a tanügyi kongresszus ugyancsak hangoztatta az eszményi embert, a testi, értelmi, szellemi, erkölcsi erők öszhangzatos egyensúlyát; kereste is az utakat, és módokat, hogy azt megvalósítsa, el is jutott bizonyos megállapodásokhoz: de, a mellé az eszményi ember mellé oda helyezte az úgy nevezett gyakorlati élet prokruszesi ágyát, hogy ebbe fektesse az ő ideális emberét, s a szerint vágjon ki egy darabot belőle, vagy nyujtsa ki, ha nagyon hosszú.

Egyházi kongresszus nem volt. Jó, hogy elmaradt. Az egyháznak megvan az eszményi embere, a történeti Jézus személyében. Ez az istenember oly magasan áll a tizenhárom alap-elem

embere felett, s az eszményi tökélynek oly teljességét tárja fel, hogy az arra való törekvésnek mindig a legélénkebben kellene, hogy elfoglalja a legderekből elméket. Ha az ő benne megnyilatkozott indulat beköltöznék a műhelyekbe, boltokba, gyárakba, bíróa, törvénykezési terembe, iskolába, egyetemre, szószekekre, szóval, a gyakorlati élet minden területére: méltóztassanak elhinni, hogy sok nyomor megszűnnék a földön, sok áldás, meglegedés szállana a munkára, szorgalomra, mindenre, mi az ember hatáskörébe tartozik. Ez a föld még elég nagy, és gazdag arra, hogy azon az emberek meglegedve, nemes vidámsággal, s fölemelő örömben éljék napjaikat; tényleg csak a testi, és szellemi nyomorékoknak kellene a társadalom irgalmára, támogatására támaszkodni; az ép kéz-lábu emberek saját munkájuk, szorgalmuk után kellene élni: nó de, a valódi nyomorékoknak alig fél-százaléka veszi igénybe a segítyt, a többi kilencvenkilenc és fél-százalék az ép kéz-lábuakra esik, kik különböző címek, igények nevezete alatt követelik a társadalom támogatását. Az már bizonyos, hogy az isten-emberben lakozó szellem, és indulat életet, lelkesedést kölcsönöznék az izmoknak, megszentelnék, kedvessé tennék az együtt élés örömeit, enyhítenék a sors csapásait, még pedig egészen más alakban, és tartalommal, mint ma az összetáncolt, összekoldult, úgy nevezett, jótékony intézetek cifra berendezései, világgraszoló reklámjai; sőt magát a tizenhárom alap-elem emberét is a föld porából fölemelnék, az elé egy magasztos célt tűzne, mit a názárethi ácsmester fia az örökéletben mutatott fel.

Ugy kell lenni, hogy korunk vagy nem ismeri, vagy nem akarja ismerni, vagy oly képtelen fogalmakat erőltetett az isten-ember személyére, melyek nagyon távol állanak tőle. Nem mondom, hogy korunk hol ellenszenvvel, hol rajongással nem foglalkozik a vallással, Jézus személyével; nem tagadom, hogy a humanizmus, haza-szeretet, s más hangzatos elnevezések alatt a haladásnak, tökéletesbülésnek központi irányelveket, vezéreszméket nem állított föl, melyek hivatva lennének az ember földi boldogulását vezetni, irányozni: de, ezek nagyon változó, és bizonytalan modus vivendiknek látszanak; bár mily kedvenc, és fölkapott szülöttei legyenek is azok korunknak, az embert meg nem találják, s a názárethi Jézus megtagadásával, újból fölmerül a kérdés: hol az ember?

Bármily igénytelennek tartjuk e kérdést, s

tekintsük bár egy morozus öreg ember ideg-betegségének: kísért az, minden lépten-nyomon előbukkan, és pedig annál elzüllöttebb állapotban, és követelőbben, mentől hangosabb a meglegült dicsekvés a kor vívmányaival, a művészet, ipar, tudomány fölfedezéseivel, a miveltség, felvilágosodás arroganciáival. Hol az ember? Mi az ember? Mi a célja, és elhivatása? Ez az emberi bölcsesség, és tudomány alfája, és omegája.

Horváth István,
bűrkösi evang. reform. pap.

A konfirmáció előkészítésének módszere.

Egyik igen fontos tényezője anyaszentegyházunknak a konfirmáció, s ezért annak előkészítése is fontos. Fontos a konfirmáció, mert ünnepies ténykedés. Fontos azért is, mert felavatja a növendékeket az anyaszentegyház önálló tagjai sorába, s ezáltal számban növekszik anyaszentegyházunk. De ennél sokkal fontosabb az előkészítés. Mert az előkészítésnek kell megadnia a meggyőződést, hogy miért tagja valaki anyaszentegyházunknak. Ezért aztán érthetőkké kell tenni a különösebben jellemző hitigazságokat, s mint sajátunkat ki kell emelnünk. Az előkészítés e nélkül idővesztegetés. Azonban, az előkészítés rendkívül sok nehézségbe ütközik, mely nehézségeknek legyőzése a növendékek egy részére nézve sikerül, más részére nagyon, de nagyon kis mértékben. Oka ennek azonban korántsem az előkészítő lelkészben rejlik, hanem a növendékek hiányos előismeretében. Ugyanis, az előkészítésben olyanok is vesznek részt, kiknek nagyon csekély vallás-erkölcsi fogalmuk van, s olyanok is, a kiknek éppen semmi sincs. Ezek az utóbbiak azok, kik még olvasni sem tudnak. A kik olvasni tudnak, azok elől nincs egészen elzárva az előkészítés útja, mert ott van részükre a káté. A kik olvasni nem tudnak, azok előtt a haladásnak ez útja el van zárva. Ezek aztán megtanulják a Miatyánkot, a Hiszekegyet, a Tízparancsolatot, s azt, hogy melyik kézzel vegyék az urvacsorát. Alig tanulhatnak meg egyebet, már csak az idő rövidsége miatt is.

A többi megtanulja a kátét. Megtanulja annyira, hogy a legtöbbje szép folyékonyssággal felel a feltett kérdésekre. Azonban, végeredményében ez sem kielégítő. Tehát az előkészítés sem az egyik részre, sem a másik részre nem eléggé sikeres.

Most az a kérdés, hogy mit kell tennie az előkészítő lelkipásztornak a végett, hogy mindkét részre sikere legyen az előkészítésnek?

Sokat lehet e dolog felett vitatkozni, de a helyes megállapodás csak az lesz, mely azt mondja, hogy az előkészítésnek bibliai alapon kell történni. Mert a növendékeknek szemléleti képekre van szüksége. A szemléleti képek pedig a bibliának azon válogatott elbeszélései, melyek éppen a vallás-erkölcsi életre vonatkoznak. Ilyenek mutathatók fel az ó- és újszövetségből egyiránt. Igaz ugyan, hogy e képek felmutatásában nem tartható meg a gondolkodás törvényének egymásutánja; de nem is szükséges. A növendéknek példa kell, mely előtte

álljon az élet változó körülményeiben, hogy aztán ehhez alkalmazza magát. Ezeket a képeket a biblia a maga viszonyai szerint mutatja fel. Ez pedig elég a növényeknek. Ilyen képek az ó szövétségek. Kain és Ábel története felmutatja előtte, hogy nem kell megfelejtkeznie az embernek istenről, mert akkor embertársáról is megfelejtkezik, s így aztán bünt követ el. A bünt aztán követi a belső büntetés, mint Kainnál, s külső büntetés, mint az özönvíz történeténél. Ézsau és Jákob történetéből megtanulja, hogy nem helyes a szülőknek különbséget tenni a gyermekek között, mert irigység támad fel bennök egymás ellen. Jákob fiainak történetéből hasonlóképpen ezt tanulja. Továbbá azt is, hogy az isten az embert próbára teszi, de előbb-utóbb megjutalmazza. Mózes és a zsidók történetéből az isteni gondviselést. Salamon király uralkodásából, hogy az ország alapja a tiszta erkölcs. Absolon történetéből, hogy a hálátlanság nem jó, s büntetése elmaradhatatlan. Ruth asszony történetéből, hogy a háládatosságnak megvan belső jutalma a lelki örömben, s külső jutalma a külső jóletben. S így tovább. Ennyi elég is az ó-szövétségből.

A mi az újszövétségre vonatkozó tanítást illeti, korántsem elég Jézus születése, tanítása, szenvedése, halála és feltámadása történetének egyszerű elbeszélése, mint azt a kézenforgó káté teszi. Ezekből még nem tűnik ki a Jézus vallásának jelleme. Már pedig erre nagy szükség van, ha csak azt nem akarjuk, hogy a Jézus és vallása csak egyszerű történeti kép legyen előttünk. Hogy ez ne történjék, ki kell domborítani Jézus vallásának erkölcsi jellemét. Fel kell mutatni Jézus vallásának az egyes emberre, s az egész társadalomra vonatkozó erkölcsi hatását. E végett szükséges Jézus példázatainak és más, az erkölcsi életre vonatkozó, megkapó mondásainak a tanítása és értelmezése. Így aztán nem mondunk csak pusztá fogalmakat a növendék szájába, hanem adunk tartalmat is az értelemnek.

A tanítás rendjén elkerülhetetlenül szükséges az isten akaratának és az istenországának ismertetése. Istentországa pedig a jó emberek társasága. Az istenországa terjedésének szemléltetése történik a magvető és mustár hasonlatai alapján. (Mt. 13. 1—8; Mt. 13. 31—32.)

Miután ez megtörtént, következik Jézus vallásának az egyes emberre vonatkozó hatása. Itt a következők feltüntetése a fő:

1. A Jézus vallása megmenti az embert az erkölcsi romlástól, a mit kifejez a kovász hasonlata, Máté, 13. 33. szerint.

2. A Jézus vallása erőt ad az embernek, hogy napról-napra teljesítse az isten akaratát, melynek szemléltetésére szolgál a tálumok példázata, Máté, 25. 14—28. szerint. Az ur az istent, a talumok az ő akaratát, a szolgák az embereket jelentik.

3. A Jézus vallása minden embert kielégít, melynek szemléltetésére szolgál az, hogy Jézus megvendégel ötezer embert, Márk, 6. 34—44. szerint. A kenyér jelenti a Jézus vallását. A kenyér táplálja minden embernek a testét, így táplálja a Jézus vallása is minden embernek a lelkét.

4. A Jézus vallása lecsendesíti a bűnös ember háborgó szívét, nyugtalan lelkét, mit kifejez az, hogy Jézus

lecsendesíti a tengert. (Lukács, 8. 22—25.) A tenger, a szél, a nyugtalan embert ábrázolja.

5. A Jézus vallása megtanítja az embert ártatlanságra, Lukács, 18. 13—17. szerint.

6. Megtanítja az isten iránt való alázatosságra, a mit szépen fejez ki a szegény özvegy asszony adakozása és a farizeus és publikánus imádkozása. (Márk, 12. 41—44; Lukács, 18. 10—12.)

7. Ujjá teremti, jóvá teszi a bűnös embert, a mit kifejez az, hogy Jézus a vizet borrrá változtatja, hol a víz a bűnös embert, a bor a jó embert ábrázolja. (János ev. 2. 1—10.)

Ezeknek befejezése után, következik az isten kegyelmének szemléltetése. A kegyelem pedig abban áll, hogy az isten az ártatlan embert megtartja ártatlanságában, a bűnösnek időt enged a megtérésre, s a megtért bűnöst visszafogadja szeretetében. Szemléltetésül szolgálnak a tiszta buza és a konkoly, (Máté 13. 24—31); a terméketlen fügefa (Lukács, 13. 6—10.); az elveszett juh, a fillér, a tékozló fiu. (Lukács, 15.)

Az 1—5. pontban elősoroltak tárgyalásából önként következik a 6-ik, mely felmutatja az isten iránt való kötelességnek első mozzanatát. Ezek feltűntetik a Jézus vallásának az alanyi hatását. Tovább kell haladnunk azonban ennél. Át kell mennünk a Jézus vallásának erkölcsi jellemzésére is. Meg kell ismernünk Jézusnak segítő, könyörülő és megbocsátó szeretetét.

Példák: a könyörülő samaritánus, Lukács, 10. 25—38. Jézus meggyógyítja a száradt kezű embert. Lukács, 6. 6—10. Meggyógyítja a százados szolgáját. Lukács, 7. 1—11. Meggyógyította a belpoklosokat. Lukács, 17. 11—18. Megbocsátó szeretetre. Lukács, 23. 34. János ev. 8. 1—7. Végül, jön a tiz parancsolat betanítása, vonatkozása és értelmezése.

Miután ezek megtörténtek, át lehet térni a tulajdonképpen való hittanra. Ennek főbb vonásaira. Első sorban ismertetni kell, hogy a hit felfogás, vallásos felfogás istenről, Krisztusról és magunkról. Azután, meg kell ismertetni istent, mint teremtőt, megtartót és megszentelőt, vonatkozással a szentháromságra, mint morális munkálkodásra, nem pedig a már szokásossá vált titokszerűségére, melyet, állítólag, magyarázni nem lehet. Meg kell ismertetni Krisztust, mint isten fiát, szintén vonatkozással az ő erkölcsi életére. (Máté, 5. 44—45. Máté, 5. 48.) Azután, mint közbenjárót, ki megszerezte számunkra az isten szeretetét. Fel kell tüntetni, hogy életét az emberek iránt való szeretetnek szentelte (Máté, 5. 6, 7.), s halála az isten iránt való engedelmisségnek és az emberek iránt való szeretetnek volt a kifejezése. Itt a különbség felemlíthető köztünk és az unitáriusok között. Fel kell tüntetni, mint szabadítót, ki az ártatlan és bűnös embernek szabadítója. Mert az ártatlan embert megtartja ártatlanságában, a bűnös embert megtéríti bűneiből. Az üdvösséget szintén tárgyalni kell, mint istennel való békességet.

A szentségek tárgyalásánál ki kell fejteni, hogy a szentség az isten szeretetének és kegyelmének kifejezése. A keresztség felavat az egyház sorába, másfelől igéri, hogy megmaradsz az isten szeretetében, ha megmaradsz ártatlanságodban. Az urvacsora a Krisztus ha-

lálának az emléke, de egyszersmind az isten kegyelmének kifejezése. Igérete, hogy térj meg bűnödből, aztán visszafogad az isten az ő szeretetében. Miután ezeket bevégezte az előkészítő lelkész, következik az, hogy jellemzi a református hitet, vonatkozással a közbenjáróra, szentek tiszteletére, képtiszteletre, a pápai bűnbocsátásra, bőjtölésre, bucsujárásra, a szentségek számára és az urvacsora felfogására és kiosztására.

Befejezésül jön aztán a keresztyény egyház megalapulása, és rövid története.

(Vége következik.)

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1896. szept. 3.

Elnökölt: főtitkár. Szász Domokos, püspök, aa. Jegyzett: Kádár János, s.-titkár. Jelen voltak: Szász Gerő, közjegyző, Bartha Lajos, közügyigazgató, dr. Vályi Gábor, Parádi Kálmán, Szász Dénes, Herceg Lajos, Kenessey Béla, igazg.-tanácsosok. Márkus János, titkár, és Maksay János, számvevő.

Elnök aa. a hosszabb szünet után ismét összeült igazg.-tanácsos aait. üdvözölve, s az ülést megnyitva, fölkérte az újonnan választott dr. Vályi Gábor, Szász Dénes, és Herceg Lajos, aait. az eskü letételére, melyre közigazgatási birói állásuknál fogva, az új zsinati törvények értelmében, kötelezve vannak. Az eskü innepélyes letétele után, Parádi Kálmán, tanügyi előadó aa. jelentette, hogy a közgyűlés által megállapított kollegiumi, elemi iskolai, és theologiai törvények, és rendszabályok kinyomatása elkészült, minélfogva azoknak egy-egy példányát az igazgató-tanácsosok rendelkezésére bocsátja megismerés végett.

Ezek után, a folyó ügyek kerültek tárgyalás alá, s ezek között először a tanügyi előadó aa. ama javaslata, melyben a nagy-enyedi theol. akadémia megszüntetése folytán szükségessé vált átmeneti intézkedések iránti véleményezésre az enyedi kollegium előjárósága, és az Igazgató-Tanács kebeléből alakítandó hat tagú bizottság kiküldését hozza javaslatba. Igazgató-Tanácsunk a javaslat elfogadásával, fölhivni határozta az enyedi kollegium előjáróságát a bizottságba egy gondnok, és két tanár-képviselő kiküldésére, maga részéről pedig Gyarmathy Miklós, Kenessey Béla, és Parádi Kálmán, aait. nevezte ki a bizottság tagjaik, fölkérvén egyúttal az elnöki tisztt elvállalására br. Kemény Kálmán, egyházkerületi főgondnok aa. őnagyméltóságát.

Ugyancsak a tanügyi előadó aa. előterjesztéséből értesült Igazgató-Tanácsunk arról, hogy a közoktatásügyi minisztérium által Herepei Károly, nagyenyedi tanár aa. nyugdíjazási kérése méltányos elintézt nyert, s ennélfogva nevezett tanár aa. ez évben már megváltik oly hosszú időn át folytatott tényleges tanári működésétől. Ebből az alkalomból indítatva érezte magát Igazgató-Tanácsunk, hogy a veterán tanárnak negyven évnél többre terjedő, pontos, lelkiismeretes és sikeres szolgálataért, úgy oktatási, mint tudományos irói, és páratlan buzgóságu muzeologiai munkásságáért, teljes elismerését és meleg köszönetét fejezze ki, remélve és elvárva nevezett tanár aa.-tól, hogy mint egyházunk buzgó

tagja, jövőre is közre fog működni szent Sionunk építésében.

E nyugdíjazás rendjén meggyőződven Igazgató-Tanácsunk arról, hogy a közokt. minisztérium részéről nem tartatott meg ama kifejezett feltételünk, hogy a nyugdíjazott tanárok nyugtái nem a községi előjáróságok, hanem az intézeti igazgató, esetleg az illetékes ref. lelkész által látassanak el az életbenléteit igazoló záradékkal, nevezett miniszter urhoz, a nyugdíjazási rendelet ily értelmű utólagos módosítását kérte.

Nagyenyedi kollégiumunk előjáróságának ama jelentése, hogy zenetanítóul, két évi próbaidőre, Veress Gábor, okleveles tanítót alkalmazta, s hogy a főgimnáziumhoz helyettes-tanárként, Foris Miklós és Nagy Sándor, végzett tanárjelölteket fölvette, jóváhagyó tudásul vétetett.

Megdöbbenéssel vette Igazgató-Tanácsunk tudomásul a sepsiszentgyörgyi kollégium ama sajnos jelentését, hogy dr. Székely Bendeguz, tanár aa. súlyos betegsége okán, hat hónapra szabadságoltatott. A helyettesítésre vonatkozólag tett intézkedések jóváhagyó tudásul vétettek.

A székely-udvarhelyi kollégium előjáróságának ama jelentése, hogy a községi elemi iskola első osztályának felállításával, a gimnázium mellett fennálló elemi iskola első osztályát megszüntette, jóváhagyó tudomásul vétetett, de fölkérte az előjáróság arra, hogy az elemi iskola negyedik osztályának megszüntetése előtt mindenesetre kérje ki Igazgató-Tanácsunk előleges engedélyét, az akkor netán célszerűnek mutakozó intézkedések megtehetése végett.

Öröndetes tudomásul vette Igazgató-Tanácsunk a zilahi kollégium előjáróságának ama fölterjesztését, melyben jelentetett, hogy az ottani takarékpénztár ezen kollégiumunk javára 1000 frtos milleniumi alapítványt tett.

Szászvárosi Kuun-kollégiumunk indokolt kérésére megengedte Igazgató-Tanácsunk, hogy az 1175 frtnyi helyi tanári nyugdíjalap a jogosult tanárok között aránylagosan felosztassék, az állami nyugdíjintézetbe fizetendő díjak részben való fedezése céljából.

Sepsiszentgyörgyi egyházközségünk jelentéséből örömmel és köszönettel értesült Igazgató-Tanácsunk, Dacó Gergelyné, odaváló kedves hívünk 2000 koronás alapítványáról, s az alapítólevélben kikötött föltételek elfogadását engedélyezte.

Székényerű-szt.-mártoni egyházközségünk ama kérése, hogy központi kezelés alatt álló tőkéjéből 1200 frt. kiadassék: teljesíthetőnek nem találtatott, mert ezen tőkék hosszabb időre szóló befektetésekre vannak elhelyezve; hanem utasított az egyház, hogy építési szükségletének fedezésére kölcsönért folyamodjék.

Elutasította Igazgató-Tanácsunk Miklóssy József, volt páncélcsehi pap, aa. ama kérését, melyben fegyelmi ügyének tárgyalása végett a décsi egyházmegyei bíróság helyett más bíróság delegálását kéri, minthogy a bíróküldésre elegendő okot fenforogni nem látott.

A maros-vásárhelyi egyházközség főgondnoka, saját kérdésére értesített, hogy a püspöki egyházak kebléi gondnokai, az eddigi törvényes eljárást fentartott végrehajtási útasítás értelmében, azon egyházmegye fegyelmi

birósága alá tartoznak, melynek területén a püspöki egyház fekszik.

A közelebbi egyházkerületi közgyűlés határozata értelmében fölhivta Igazgató-Tanácsunk a kolozsvári egyházmegyét, hogy szervezeti szabályrendeletét mielőbb készítse el, s terjessze föl további eljárás végett.

A budapesti építkezésekből kifolyólag, a »Merkur« bankkal szemben némi differenciák merültek föl, melyek miatt számvevő, aa. a bank beperlését kérte. Főtiszt. püspök, aa. fölvilágosításai alapján, azonban, a beperlés függőben hagyatott a folyamatban levő építkezési leszámolások befejeztéig.

Dézsi egyházközségünk követeléseiből 347 frt. 87 krnak, és udvarhelyi kollegiumunk követeléseiből 69 frt, nak törlése, a felhajthatatlanság kellő igazolása után, engedélyeztetett.

Maros-Vásárhelyi egyházközségünk tanácsa többször felhivatott volt a számadásból kifolyólag némi fölvilágosítások megadására, de e föl hívásokra, és többszöri sürgetésre nem is válaszolt. E mulasztást megütközéssel vette Igazgató-Tanácsunk tudomásul, s kérdést intézett az adminisztrátor lelkészhez annak bejelentése végett, hogy ki vette kézhez a szóban forgó rendeleteket, hogy az illető ellen a fegyelmi eljárás megindítható legyen.

Márkus János, titkár, aa. részére, folyó hó 6-tól kezdődőleg, egy havi szabadságidő engedélyeztetett.

Az egyházi épületek tömeges biztosítása iránt köntendő egyezség mielőbbi létrehozása céljából, föl hívást intézett Igazg.-Tanácsunk a jobbhitelű hazai biztosító társaságokhoz ajánlatok beadása iránt.

Parádi Kálmán, tanügyi előadó aa. nak az országos kiállítás tanügyi csoportjának tanulmányozásáról, és a tanügyi kongresszuson való részvételéről szóló tanulságos jelentése, mely a »Protestáns Közlöny« közelebbi számaiban teljtartalmulag megjelent: örvendetes tudomásul vétetett.

A központi nyugdíjintézet kötelékéből, a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés által, a körlelkészek részben kibocsáttatván, illetve, csakis nyugdíjazás tekintetében hagyatván meg, az ennek folytán szükségessé vált leszámolások végrehajtására számvevő aa. utasított, kimondatván egyuttal elvi határozatkint, hogy a körlelkészek túlfizetései vissza nem fizettetnek, hanem az ezután esedékes díjak fedezésére számoltatnak el, joga levén, természetesen, a netán elhalálozó körlelkész özvegyének a még esedékessé nem vált díjak visszakövetelésére.

Végül, még több apróbb ügy elintézése után, kimondotta Igazgató-Tanácsunk, hogy a theol. fakultás mellett berendezett tanárjelölt-internátus részére kilátásba helyezett államsegély egy részének sürgős kiutalását a miniszternél kérelmezni fogja, mert a benlakásra oly nagy számban jelentkeztek a tanárjelöltek, hogy föl vételük esetén újabb berendezési költségek merülnek föl, melyekre az alap fedezettel nem rendelkezik. Az intézeti felszerelés ugyanis csak 80 növendékre van meg, holott a jövő évre, a 30 theologuson kívül, 56 tanárjelölt is kéri föl vételét.

R. S.

Az egyházmegyékből.

A nagy-enyedi evang. reform. egyházmegye tavasszi kösgyűlése.

(Folytatás.)

19. Bágyon Ar.-Rákossal képez egy egyházközséget, de mindkettőnek külön van egy kevés gazdasága. Bágyonban a mult évi meghagyás s azutáni szorgalmazás folytán a tőkepénzekből tetemes összeg biztosított, de most sem mondható vagyona teljesen biztosított. A perlekedés pedig nagyon kényes, mert az unitárius egyház, hol semmi kepe nincs, készséggel fogadja az oda hajlókat. Az egyházbérekkel hátrálékosok közül egy nehányat beperesítettek, s ezek tömegesen jöttek esperesi visitációkor panasza. Én panaszuat végérvényesen el nem intézhettem, ök, vélt igazuk keresése végett, a főszolgabírói hivatalhoz folyamodtak, de panaszuat ott is alaptalannak ítéltetvén, azzal el lettek utasítva. Az iskola államosítása alkalmából előnyös szerződést kötött az egyház az állammal. Az igaz, hogy ennek értelmében egy megfelelő tanítói lakást kell hogy építsen az egyház, a mi körülbelül 4—500 frtba kerül, de e célra fordítja eladóvá szánt Kaszás-féle használatlan telkét s az által, hogy külön kántori állomást nem kell tovább fentartania, felszabadul Bágyonban 7, Ar.-Ránoson 3 hold földje. körülbelül 70 frt. értékű kepe és 4 öl fa, a mi szinte 2000 frtra menő kepeváltó alapjának jövedelmét csaknem annyira fokozza, hogy azzal a papi kepe megváltható lesz. Az egyházban eléggé rendben van minden, a számadás akkor még nem volt másodfokulag ellítva.

20. Harasztos, virágzó, erős egyházközség, az egész presbiterium várt, élén a buzgó lelkészszel. A mélt. Igazgató Tanács tőkebiztosítási szigorú rendelete kissé zavarba hozta volt az atyafiakat, mert biz' ott meglehetősen szög nem volt kellőképpen biztosítva, de dolog után láttak, s a különben jó módban levő adósok, vizsgálat idejére betábláztatták, vagy jó kezésekkel láttak el kötvényeiket. És most 12.060 frt. közalapja, 10.600 frt. kepeváltó alapja 337 frt. kivételével teljesen biztosítva van, úgy, hogy egyetemleges felelősséget vállalt a presbiterium a kihelyezett tőkepénzekre. Ez évben a közalap 700, a kepeváltó alap 1000 frttal gyarapodott. Szükséges itt is a kepeváltás (s hol ne volna az?), mert a kepe évről-évre apad, s mint a kollega mondja, keserű kenyeret ad az még a nagy-harasztosi eklézsiában is. Templomot és biblia-magyarázatot buzgón látogatják, ifjak rendszeres oktatása gyakorlatban van. S lám, ilyen gondozás mellett is, tíz egyén katholizált ez év folyamán. Vigyázatok azért pásztorok!

Harasztosról hazatérve, hogy felhalmozódott irodai teendőimet végezzem, május 4-én folytattam tovább a vizsgálatot.

21. Kercsedén a derék öreg lelkész vezetése alatt pezsgő életet találtam. Az iskola államosítva lett, de tanhelyiséget még nem épített az állam. E célra a hivek 60 ezer téglát vetettek 210, és 9 öl követ állítottak elő 180 frt. értékben. Igen, mert ezen munka, majdan a nyugalmazott kántor elhunytá után, felszabadítandja az állammal kötött ily értelmű szerződés alapján a kántori fizetést. Hogy a 6904 frt. kepeváltó alap, melyből már a papi kepe egy részét megváltották, gyarapodjék, folyton fizetik a kántor nyugdíjazása által felszabadult 200 frtnyi értékű félképét is, úgyszintén a papi kepe megváltott részét. Ily buzgóság mellett remélhető, hogy minél hamarabb keresztül vihető lesz a teljes megváltás. A kepe-alapon kívül van még 1600 frt. közalapja is az egyháznak. Sajnos azonban, hogy, bár ez irányban is haladás történt, még mindig van biztosítatlan, vagy nem kellően nyilvántartott kötvénye az egyháznak 22 adósnál, 270 frt. értékben. De lehet-e veszélytől tartani ott, hol így törekednek az egyház javának gyarapításán?

22. Sz.-Földvártn a papi telek ügyes deszkakerítéssel vétetett körül 64 frt. költséggel, hármonium vásároltatott 170 frttal, minek ára legnagyobb részben közadakozásból

gyűlt be. Zúdor-féle 460 frtos kötvény biztosítását, mint a jelenlevő buzgó főgondnok, gróf Zichy István ur mondá, még nem lehetett keresztül vinni, mert az örökösök egy részének holléte nem vala kitudható. A gróf főgondnok ur ügyvédjének adta át az ügyet, minek folytán remélhető a jó megoldás. A betáblázás a birtok sokfelé osztottsága miatt nehéz, szinte kivihetetlen lévén, engedélyt adtam két-két jó fizető kezess mellett leendő kiállítására is a kövényeknek, s meghagyván lelkész aának a jelentéstételt. Ugy-szintén jelentés küldendő az esperesi hivatalhoz a kocsárdi egy hold után fizetett 33 frt. adó mibenlétéről is, mert nem elégedhetne meg az adóhivatal ama kijelentésével, mely szerint annyit kellett fizetni s vissza nem adják a befizetett adót; elrendeltem, hogy a közigazgatási bizottsághoz forduljon lelkész és ettől kérje az ügy tisztázását.

23. Sz.-Kocsárdon a mult évi bizottsági tisztázások után, melynek rendén sikerült a nagyon is zavaros számadásokat meglehetősen rendbe hozni, elléggé jól állanak a dolgok. A kepeváltó alap a 10 ezer frtot meghaladja, a mi most legnagyobb részben betáblázás által van biztosítva. Babos Pálné 500 frtos bekebelezett kötvényét be kelle peresíteni, mert nem törlesztett, de ez nincs veszélyben; egyáltalában egy év alatt sok kötvényét szedte rendben az egyház. A kezelés hagy fenn kívánni valót, felteszem, a körülbelül 300 frtnyi pénztári álladékokat nem találtam a pénztárban, mert az, mint mondák, a számadónál szokott állani. Szigoruan megrendeltem a törvények megtartását és egy ellenőrző bizottságnak közgyűlés által választását. Ed-digi kepealap kezelő, Benkő Pál, lemondott, az új választás meg is történt, s remélem, hogy az új ember, új időket hoz magával. Kívánatos is. A berekért, két évre, 87 frt berekadót követel az adóhivatal, a mi tulságos soknak tűn-vén fel, meghagytam annak tisztázását és a jelentéstételt. A templomot éppen akkor renoválták s mint látám, elég szakértelemmel. De a kántor ellen ismét megújult a panasz, hogy nem énekel az igényeket kielégítően, stb. Sikerült még a vizsgálat alatt a már valóban elaggott kántort rábírní, hogy az általa használt kánonikából adjon át annyit, mennyiért 120 frt évi bért kap az egyház, mely összegért aztán hitsorsosunk, Bende Béla állami tanító vállalkozott is a kántori teendők végzésére. A jegyzőkönyvi megállapodás most van felső jóváhagyás alá terjesztve és így tovább nem kísérti e kérdés az egyházmegyei előjáróságot. A lelkész rendben tart minden ügyvitelhez tartozókat, egyáltalán ő a maga részéről eleget buzgólkodik.

24. Felvinc, ismét egy virágzó, jó vezetés alatt álló egyházközség. Közalapja 12 ezer, kepeváltó alapja 22 ezer forint. Megvan hát az élet föltétele, mert a meglevő vagyont lelkiismeretes kezelés minden évben növeli is. Nem apad, hanem nőttön-nő. Ez évi számadásában volt 171 frt. látszólagos különbség, de ez, kellő felvilágosítás után, elenyészett. A kötvények mind rendben vannak. A kepeváltó alapnál van még egy nehány, nem eléggé biztos, de azok is rendezés alatt állanak, és rövid időn rendeztetnek.

Most épül egy diszes négy osztályu kántori lak, mire az egyház kiutalt 2800 frtos. regále-kötvényét használja fel. A hivek építés körül teljesített közmunkája 450 frtra tehető.

25. M.-Décsén éppen tanítás ideje lévén odaérkeztemkor, az iskolába pillanték be, hol az öreg kántort harminc finövendékkel találtam foglalkozva. Kellő módszerrel tanít, mint észlelem, és az államtól 65 frt. fizetés-pótló segélyt is élvez, de azért kívánatos volna a fu-iskola államosítása is; ez ügy, tudom, tervbe is van véve.

Vizsgálat során örömmel győződtem meg a derék lelkész munkálkodásának üdvös hatásáról. A lelkész, és hivek közötti szeretetteljes viszony csaknem irigylésre méltó. Az egyház is elég jó anyagi helyzetben van. A kepeváltó alap tizennégy hold földjét, igaz, terheli 1000 frt. adósság, miből ez év folytán, más kiadások miatt, nem is törlesztett, de elapad ez. Buzdítottam az atyafiakat, hogy szorgalmi úton az egy hold helyett miveljenek meg legalább három holdat, mire ők késznek is nyilatkoztak.

26. Miriszló-Ó-Lapád szegénységről panaszkodik, mint a szerénykedő jómódu gazda, de azért rendezett viszonyok között levő egyházközség. Avagy, lehetne-e máskint azon egyházban, melynek lelkésze Sándor János.

Az iskola államosítva lett, s az öreg kántor-tanító, 210 frt. nyugdíjjal, nyugalomba helyeztetett. Az állam az egyház iskolájában tartja fenn az iskoláztatást, éppen ezért az épületet megfedette az egyház, mihez az állam 40 frt. segedelemmel járult. Szorgalmi jövedelem egy hold föld megmivelése után termett negyven liter véka búza. Csupán azt jegyeztem meg e vizsgálat alatt, hogy a leány gazdagabb lévén az anyánál, szinte 7000 frt. vagyonából segítvén az édes anyát. Különben, bölcs vezetés van ott, nem tölem vetek, én hoztam el onnan okulást.

27. Gombás már igazán szegény egyház, összes tőke-vagyon 600 frt. pedig volna mire elköltsé pénzét, mert 238 léleknek befogadására temploma kicsiny, romladozó, s csak támasztékokkal tartható fenn; egy új templom építése okvetetlenül szükséges. Buzdítottam is az atyafiakat adakozásra, és a mint a lelkész jelentéséből látom, nem vala szóm pusztában elhangzó, mert tizenhét öl kö össze-hordására, és előállítására vállalkozott a fuvarral rendelkező része az egyháznak, s negyven napszámot ígértek a gyalogszeresek. Most már, a kegyes pátronus, báró Zeyk József ő méltósága, központi, és más segélyvel, hiszem a terv megvalósulását.

Az iskola államosítva lesz a jövő tanév elejére. Ez évben a diszes oláh iskolában tanította lelkész a tanköteleseket, és harminchat gyermekkel meg is tartotta a vizsgát május 25-én.

A központi tartozás törlesztésére a presbiteriumot utasítottam, s tudomásom szerint, e meghagyásomnak elég is lett téve, a mennyiben az esedékes részlet törlesztetett.

28. Csombord-Bagó ugyanazon egy bajban szenved, mert mindkettőnek temploma alapos javítást vár. Csombordon nagyon hasadozott, s van is rá br. Kemény István örököseitől, 300 frt. hagyományozva; Bagóban több költséget igénylő javítással lehet helyre állítani, de erre 1200 frt. takarékpénztárban van. Már a mult évben megtartotta a megyei mérnök a helyszíni szemlét, de mindez ideig terv, és költségvetés nincs. Meghagytam tks. Bedő Károly, gondnok úrnak, hogy esetleg más építész által is a tervet, s költségvetést készíttesse el, és terjessze felsőbb jóváhagyás alá. A tőkéek Bagóban nincsenek biztosítva mind, a biztosítatlan 188 frtnak biztosítását, és a számadások betérjesztését elrendeltem.

29. Lőrincrévén nagy dolog várt elintézésre, mert az eltávozott lelkész, t. Péter Antal, és az egyház közt a fizetés-megosztás körül kicsiségből oly differenciák merültek vala fel, hogy az egyházmegye, onnan meg lelkész felebbezése folytán az Igazgató-Tanács elé került az ügy. Közigazgatási bírósági eljárás lett volna szükséges, ha a kedélyek nem csillapultak volna a vizsgálat idejéig. Azonban, ott létem alkalmával tks. Szász József, főszolgabíró, és t. Málnási kollega közbejöttével, sikerült a békét helyreállítani. A jegyzőkönyv egyház, és volt lelkész neje által aláíratott, s egyszersmind a beldi hátrálékos adó öt illető részének megfizetését is magára vállalta a lelkész.

Az iskola e tanév kezdetén állami lett; Benedek Gyula 210 frt. penziót élvez. Az iskola-fentartás terhéül szabadulva az egyház, kissé könnyebben lélezkzik, ámbár most is mintegy 200 frt. adóhátrálék, és 36 frt. tanítói nyugdíjadó nehezedik reá, a mit egy belsőség 50 frt. haszonbéréből, és három hold fekvő szorgalmi jövedelméből remél fedezni. Szorgalmi jövedelem 300 véka csős törökbúza. A kötlevelek, egy 40 frtos kötvény kivételével, biztosítva vannak.

A buzgó helyettes lelkész a templomhoz tudja kötni a hiveket, de ifjonta is panaszkodik a kapudi beszolgálás nehézségeiről.

30. M.-Kapud valóban messze is fekszik Lőrinc-Révétől. Utja szinte járhatatlan, még a főszolgabíró-főgondnok jó lovaival is nehéz az odajutás az ördög árkanát.

A főgondnok ur szíves volt ugyanis velem odáig jöni el. Ott a presbitérium várt és mindjárt kimértük a papi telekhez vásárolt helyet. A papi lak építésére a téglá, kő, mész, szintén mind szorgalmi uton előállítva, készen van. Az építésre 1300 forintjuk szintén készletben van, de segély még kell s valóban az ily igyekezetes, jóra való nép még is érdemli a segélyt.

Ide papi állomást kell teremteni, nagytiszteletű közgyűlés. Az egyház maga 402 forintot mutathat ki e célra. A többi központi segély, vagy bármilyen uton is össze kell hozni, és addig fáradozni, míg a derék nép egy hozzá illő derék papot kap.

(Folytatása következik.)

Jancsó Lajos,
egyházmegyei főjegyző.

TÁRCA.

1856. szept. 5—6.

Akkor volt. Ez előtt kerek negyven esztendővel.

Az esztendő, mint most, csak úgy őszre kezdett hajlani. A késői virágok éppen úgy nyíltak, mint most. Színük nem változott, de mintha akkor illatosabbak lettek volna. A nap most is csak úgy ontja tündöklő sugarait, de mintha akkor e sugarak melegebbek, égetőbbek lettek volna. Az élet, a természet örök, változhatatlan törvényeinél fogva bizonyára akkor sem volt szebb, mint a milyen szép most, és lesz a világ végezetéig. És mégis, akkor, ez előtt negyven esztendővel, mintha egy kicsikét mégis másabb lett volna! Valami csodálatos báj ömlött el a mindenségen. Mintha minden rajta lett volna az a himpor, mely eltakar minden fogyatékoságot. A rózsának mintha nem lett volna annyi tövise, és a mi volt is, nem sebezett; csupa szín volt, és elszédítő illat. Mindnyájunknak elég volt a ma, a holnapra nem gondolt senki. Minek is? Hiszen, az akkori máj nap olyan szépen kiegyenlítette a legnagyobb ellentéteket. A haza, és a szabadság elvesztése felett hulló könnyeket letörülte az a szívekből kiüríthatatlan reménység: hogy él még a magyarok istene, nem hagyhat el minket. Az a sok gyász, mely betöltött minden-minden családot, mintha a lelkeket elszakította volna a földtől, és kitérte volna előttük az örökkévaló világokat: a magyar földön soha sem volt olyan élénk, és vigasztaló a vallás, és az ur háza iránt való szeretet, mint akkor. Az ajkak némák voltak, panasz, és zúgolódás nem hangzott azokon; de a szívek lázasan dobogtak, a harag ott ült az arcokon, és a dac méltóságot adott minden homloknak. Megfordított világban éltünk. Új erkölcsstan lett kelendő. Szeretet, és megbocsátás helyett, erény volt: gyűlölni és lesni a megtorlás, a boszu rettenetes órájának közeledését. A merre szállott a tekintet, mindenfelé temető intett felénk; de az óriási pusztulásból láng-betűkkel sugárzott az elpusztíthatatlan hit: föltámadunk! És ez olyan szép volt. Akkor, ez előtt kerek negyven esztendővel.

Lehet, hogy nem mindenki látta így. Lehet, hogy voltak kétségbeesettek is. De mi azok nem voltunk. A mi életünk duzzadó tavasz volt, mely életet követelt. Lelkünket még édes elrészegedésben tartotta a röviddel előbb még oly fönséges dicsőség mámore. Egy pillanatra a mi szeminkből is könnyet facsart az őszön, de a jövő után való szomjuhozás, a birhatatlanért való epekedés csakhamar letörülte azokat, s föltárta előttünk azt a szép világot, melyben minden csak remél, mosolyog, lelkesedik, akar, és a melynek neve: idealizmus. Ifjak voltunk. Akkor, ez előtt kerek negyven esztendővel.

Ifjak voltunk. Ah, istenem! Ki mondhat ennél többet? Szemeinknek lobogó lángja még bele mert nézni a napba, mint a sas. Szívünkben a születendő indulatok tomboltak, mint a zsarátnak a vulkánok méhében. Izmaink feszültek.

Az egész világe voltunk, és az egész világot a magunkénak tartottuk. Szenvedélyünk volt sok, tapasztalatunk semmi. Mint gyermekek rohantunk bele a szabadságharc fenomenális eseményei közé; mint ifjak kerültünk vissza a halál karjai közül édes anyánk ölelő keblére. Azután, jött az üldöztetés, a besoroztatás, és azután, ki Csehországból, ki Olaszországból, ki Galiciából csak visszatértünk második anyánkhoz: a kollegiumba. Láttunk sokat; szenvedtünk sokat, de mint a gyémántot köszörülni lehet, de hasítani nem: szívünk érintetlen maradt ama hatásoktól, melyek árnyékot borítanak az életre. Abból a fekete-tengerből, melynek habjai közül kiszabadultunk, úgy emelkedtünk ki, hogy lelkünkben nyomot hagyott a történet, az öröm, a büszkeség, hogy részt vehettünk az eseményekben, de akkor még csak egy poétikus álom volt mindez, és nem tapasztalás. Boldog kiváltság, mely egyedül az ifjuság joga, hogy a tapasztalás csak később nehezedik a vállakra. Mi fölemelt fővel jártunk. Ifjak voltunk. Akkor, ez előtt kerek negyven esztendővel.

Ifjak voltunk. Csak olyanok, a minők voltak mindig, és lesznek mindig. De olyan kor, olyan levegő, olyan viszonyok nem lesznek többé soha. Nem vagyok »Laudator temporis acti. Igazságtalanságnak tartom, egyik időnek becsét a másik fölött magasztalni. És mégis, lehetetlen, hogy szeretettel, hálával, és belső megindulással ne gondoljak azokra az időkre, és azokra a férfiakra, a kiket a mi vezetőinkül rendelt a gondviselés. Mennyi szeretet, mennyi gond, minő elnézés, minő gyöngéd tapintat, hogy erkölcsi életünk iránya csorbitatlan maradjon; hogy jellemünk integritásának fejlődése megtartsa az egyenes utat: hogy egykor, valamikor mi is megállhassunk abban a kis körben, a hová sorsunk elszólit. Nem volt ez könnyű dolog. Mert bizony, szilaj ifjuság voltunk. Még füleinkben zúgott az ágyuk bömbölése. Még a vértenger lelki szemeink előtt állott. A szabadság harsonája még fölébresztgetett álmainkból. A besoroztatás szolgálai kényszere szívünkbe impregnálta a kihívó dacot: ellentállani minden fegyelemnek, ha még jobb akaratú lett volna is. Patak voltunk, melyet felduzzasztott a felhőszakadás. Rombolni szerettünk volna, ha egyszerű virág, ha rengeteg erdő, ha istennek háza állott volna is előttünk.

És jött az öreg püspök, Bodola Sámuel, méltóságos külsőjével, szelid szívével, puritán asketizmusával, és rászoktatott az öreg Somossy dogmájára, meg a morál tanulására, melyből láttuk, hogy van »vastag, és vékony öngyilkosság«, és mi kerülni igyekeztünk mindakettőt. Jött a jó lelkű Ince Dániel, és a római régiségek felé terelte háborgó lelkünket, közbe-közbe kísérletet téve, ha vajjon, a honvéd vezényszavakat nem feledtetné-e a »Beresit, bara, elohim«, sat. Jött Nagy Ferenc, vezetgetve a bölcsészet labirintusában, megértetni akarva Kantot, és Krugot, kinek neve mellől soha el nem hagyta az »ur« jelzőt, most se tudom, minő privilegiumnál fogva. Jött Nagy Péter, a lánglelkű szónok, és

Folytatása az 1/4. ív mellékletén.

hazafias beszédeivel a templomban, és homiletikai előadásaival a tanteremben az ékesszólás, és a költészet országa számára foglyul vitte képzelődésünket, elménket, szívünket. Aztán, ott volt Hegedűs János, kezében a történet könyvével; Gáspár János, a pedagogiával; az öreg, még most is élő Décsi Károly, a hellén-nyelv kultuszával. És mindnyájan ott állottak mellettünk a szülői szeretet melegével, a barát jóindulatával, a Mentor bölcsességével. És vezettek, tanítottak, szerettek minket: megvert harcosait a szabadságnak, kiknek az a seb fáj leginkább, mely lelkünket égette, és a melyet gyógyíthatni, úgy véltünk, ha szabad folyást engedünk a szilaj, a korlátlan tetmézetnek. Mi csak ifjak voltunk. Rószak nem. Ők jók, nemesek voltak. Még elhaló porukban is legyenek megáldva!

És a hogy megnyílt a kolozsvári kollegium kapuja; mikor megszentelt falai között felragyogott a szeretet napja; mikor a szép, a jó és a magasztos kultusza, az emberiségnek e legjótékonyabb anyala elfoglalta trónját: az a szilaj ifjuság összetette szárnyait; a világ hirtelen elmuló ragyogásától lassankint odafordult az elmulhatatlan világokhoz; szívébe temette azon idő szerint a hazaszeretet megszentelt emlékeit és lelkébe ültette a boldogabb jövő reményeit, és meg nem alázott fővel, meg nem görbült derékkel, elkezdett vezekelni, elkezdett tanulni.

Tanulni. Milyen könnyű ezt leírni. Milyen véghetetlen nehéz, megvalósítani. Meg lehet tanulni mindent; értem alatta azt, hogy meg lehet tanulni a külsőt, a formát, a betűt, a mesterséget. Megtanulni, elsajátítani a lüktető vért, a föl-emelő gondolatot, a lelket, a szellemet: ez az ember méltósága, ez az isteni a halandó emberben. Mentől több ilyen kerül ki egy nemzet életében, annál több jogot formálhat az örökölethez.

Lehet, hogy ezt én csak most mondom és akkor még nem gondoltunk reá. De hogy már akkor hozzá fogtunk a tanuláshoz, bizonyítéka az, hogy 1856. szept. 5—6-án papi vizsgára állottunk huszonheten, és sikercsen tevén le a szigorlatot, felhatalmazást nyertünk arra, hogy a papi pályára lépjünk. Sorsunk megpecsételt. Egynehányát világi pályára terelte az élet; legtöbbünk felöltötte a kalvinista papi palástot és lettünk a nemzetnek legolcsóbb nap-szamosai. És mint egykor vérünk hullásaig szolgáltuk hazánkat: negyven esztendőn keresztül nem fáradtunk el, és szolgáljuk ma is verejték-hullatással, törhetetlen szenvedéllyel, igaz szeretettel, önzetlenül.

Am, hol van az a huszonhét szilaj ifju? Jött a mindent megemésztő élet, a pusztító idő, az esztendő, a nélkülözés, a nyomor, a szükség, és a kit az élet elfárasztott, elviselt, azt megváltotta a könyörülő halál. Tizenegyen vágyunk még életben, kik a gondviselés iránt való hálás szívvel fohászkodtunk az urhoz folyó évi szept. 5—6-án: a mi elhunyt barátainknak adj csendes nyugalmat, uram!

Mert e két napon jubiláltunk. Mihály Elek barátunk kezdeményezésére, összejöttünk haton. Konc József, marosvásárhelyi tanár, Fazakas József, kolozsvári áll tanítóképezdei tanár, Mihály Elek, valkói, Kis Károly, agyagfalvi, Bodor József, kányád-jásfai és Szász Gerő, kolozsvári papok. Dávid Antal és Barabás György, kimentették magukat. Garda József, n-nyedi theol. tanár, Szabó Lajos, koltói és Nagy Albert nyug. beresztelki papok nem jelentkeztek.

Voltunk tehát haton a huszonhétből. Az elmaradottakkal együtt élünk tizenegyen. Az élet, az idő, a természet, és a statisztika nem volt egészen szűkmarku azokkal az ifju emberekkel szemben, kik egykor a világ meghódításáról álmodoztak.

Negyven esztendő! Mennyi öröm, mennyi bánat! Minő özönvíze a gyönyörnek és minő szakadtalan láncolata a pusztában való vándorlásnak! És midőn a kolozsvári parokhián, Szász Gerő papi szállásán, terített, egyszerű asztal mellett, szept. 6-án, magunk mellett láttuk Szász Domokos püspök aát, Kenessey Bélát, Szadecky Lajost, Parády Kálmánt, kik szinte szeretettel vettek részt e mi összejövetelünkben, melyen baráti jobbot szorítottunk, emlékeztünk és egy pár könnyet is hullattunk a multak emlékére és tán az örök elválás elősejtelmére is, csak elsőhajtottuk: minden bajai között is, milyen szép, milyen felséges feladat az élet! Vajjon, meddig?

Szász Gerő.

Különfélék.

— Az ev. ref. theologiai fakultáson az 1896—97-iki iskolai évre az internátusba való felvételek a folyó hó 3-án, Szász Domokos, püspök úr elnökle alatt tartott tanári gyűlésen történtek meg. A theologiai tanfolyamra leendő fölvételért összesen 15 új folyamodvány küldetett be az igazgatóságához, és pedig: IV. évre 1, III. 4, II. évre 2, és az I. évre 8. A mult évben is itt tanult theologiai ifjak közül felvételre jelentkezett IV. 2. III. 6. II. 7. A mult évi első évesek közül ujabbban nem jelentkezett két ifju (egy dunántúlról, és egy tiszántúlról), a volt II. évesek közül pedig egy (tiszáninnenről). A theologusok összes létszáma a folyamodások után tehát harminc lenne. Ezek közül 15 ingyenesen, egy a költséges díj (80 frt.) fizetésének kötelezettsége mellett, kettő 40 frt. és tíz 20 frt. kedvezményes díj mellett vétetett föl, míg két ifju ügye függőben hagyatott, míg okmányait bemutatják. A bölcsészethallgató tanárjelöltek részéről összesen 24 új folyamodvány érkezett be. Ezek közül egy ifju visszavette kérvényét még a tárgyalás előtt, és egynek a kérvénye elutasított, felvétetett 22 ifju, köztük három ág. h. ev. vallásu. A mult tanévben az internátusban volt tanárjelöltek közül újabb fölvételre jelentkezett a 34-ből: 23. Jelentkezett, de nem vétetett föl kettő. A mult éviéek közül a nyár folyamán tanárrá választott kettő, más pályára ment egy, külföldre szintén egy. Joghallgató hat küldött be a fölvétel iránt kérvényt, ezek közül kétszeres díj (160 frt.) mellett három vétetett föl (két papfiu, és egy tanárnak a fia), három elutasított kérvényével. A mult évben itt volt joghallgatók közül (kettő) egy nem vétetett föl, egy pedig újabb fölvételre nem jelentkezett. A tanév ünnepélyes megnyitása folyó hó 27-én lesz. A belső templomban tartandó isten-tiszteleten az egyházi beszédet dr. Kecskeméthy István, theol. tanár fogja mondani; a theologia disztermében tartandó folytatólagos megnyitási ünnepélyen pedig Szász Domokos, püspök úr mondja a megnyitó, és a záró imát, Kenessey Béla, igazgató pedig a tanév megnyitó beszédet. Az alap- és lelkész-képesítő vizsgák folyó hó 28—30. napjain lesznek; míg a javító, és pótvizsgák 24—26-án, a beiratás ideje alatt. A konviktusi élelmezés 24-én veszi kezdetét. A benlakásra 23-tól fogva jöhetnek a fölvelt növendékek.

— Az elemi csapás által meglátogatott zsoboki lelkész, és egyház részére ujabbban a következő adományokat vettük: Csiki Károly, disznajói lelkész küldött 11 frt. 55 krt. melyből a zsoboki károsultak részére gyűjtött Csiki Károly 2 frt. 75 krt. Kolcsár Ferenc 5 frt. 55 krt. a pap részére Csiki Károly adott 1 frtot; a disznajói egyház 2 frtot. Jakab Zsigmond 25 krt. Ezen kívül, Földes György, zabolai pap küldött 1 frtot. egyháza részéről 1 frtot.; Vén Mihály, bika-

falvi paptól vettünk 1 frtot. Benke István, s.-szl.-györgyi tanártól 1 frtot. Mostani kimutatásunk összege 15 frt. 55 kr. és így lapunk után begyűlt a máj napig 53 frt. 5 kr. Nagy örömmel várjuk a következő küldeményeket. Ne várjunk hiában.

== **Elismervény.** Elismerem, hogy nagytiszteletű Szász Gerő, közjegyző, és esperes úrtól a zsoboki lelkész, Antal Domokos részére posta-utalvánnyal következő összegeket vettem kezemhez: Aug. 5 én 25 frt. 50 krt. Szept. 1-én 17 frtot. Összesen, 42 frt. 50 krt. Gyalu, 1896. szept. 4. Dézsi Gyula, esperes.

== **Siklói egyházközségünk** szép tanujelét adta áldozat-készségének. Ugyanis, az egyháznak nyugalmazott lelkésze is van, s így a rendes lelkész részére jutott eddigi fél-kepe egy fillérrel sem ért többet 400 forintnál. Hogy pedig ez édes kevés, azt becsületes székely hiveink régen belátták, s rendes lelkészük helyzetén könnyítendő, mult hó 16-án, a nélkül, hogy valaki ezt ajánlgatta volna nekik, összegyűltek, s elhatározták, hogy öreg lelkészük nyugdíját saját terhükre (birtokossági közbvagyon) fordítják, s rendes lelkészüknek megadják az egész képét. Illendő volt, ezt nyilvánosságra hozni, részint, hogy mások is példát vegyenek, részint, mert az ilyen hitek megérdemlik, hogy az ember a nyilvánosság előtt is megdicsérje őket egy kicsit.

== **Az udvarhelyi egyházmegyében fekvő** alsófalvi egyházközségnek szép napja volt aug. 16-ka: ekkor köszöntött be új papja, ifj. Péter Károly, addig m.-gy.-monostori lelkész. Az ünnepélyen részt vett az egész község, sőt az egész Sóvidék. A beavatást, Ményhért András, esperes aa. végezte keresetlen egyszerűséggel, és meleg szívvél. Az ifjú lelkészt nagy szeretettel fogadták és ez biztosíték, hogy munkálkodásán megnyugszik istennek áldása.

== **Az ajtoni ev. ref. egyházközség** megüresedett lelkészi állomásra, meghívás folytán, Belle Lajos aát, a kolozsvári egyház volt segédlelkészét választotta meg, ki új állását augusztus 23-án el is foglalta. Hivatása ott, a nemzetiségektől szorongatott vidéken kétszeresen magasztos, de hiszük, hogy ámbíciója, lelkesültsége sem kevesebb s isten segedelmével maradandó alkotásokkal fogja kiérdemelni az előlegezett bizalmat.

== **Ketskéméthy Lajos** aát, ki eddig a szamosfalvi közlelkészi állomást töltötte be mindenek megelégedésére s ki terhes lelkészi szolgálatai mellett is a kolozsvári tud. egyetemen a bölcsészeti tanfolyamot végezte, a debreceni ev. ref. főiskolához helyettes-tanárnak választották s állását még e hónap folyamán el is foglalja. Kísérje siker működését új pályáján is, midőn visszatér az Alma-Mater kebelére, mely őt szárnyai alól kibocsátotta.

== **Gyászhir.** Péter Elek, küsmödi ev. ref. lelkész, egyházkerületi képviselő. életének 54-ik, pařságának 18-ik esztendejében folyó hó 1-én meghalt. Kevesen ismerték, mert szerény volt egészen a túlságig, de a kik ismerték, annál igazabb gyászszal temették el. Jámorság, és szeretet volt az ő élete, s koporsója fölött ezt siratta el gyülekezete, ezt özvegye, és négy árvája, kiknek nagy szomorúságát lássa meg az úr, s könnyítsen azon az ő vigasztalásával; jámbor, és hív szolgájának pedig adjon csendes nyugodalmat.

== **Hálás köszönet.** Tek. Hadadi Kovácsy Miklósné, D. Kovácsnai-Kovács Emma urnő, hazánk ezer éves fennállása emlékére t.-szántói ev. ref. egyházam részére egy szép, 40 frt. értékű, urasztali kannát készítettett, melyet a közelebbi mult aratási ünnepen történt Urvacsora kiszolgálás alkalmával vettünk használatba. Fogadja a nemes szívű urnő a magam és egyházam nevében hálás köszönetemet. Tasnád-Szántó, 1896. szeptember 4. Kovács Ferenc. ev. ref. lelkész.

== **Hálás köszönet.** Szamosfalvi ev. reform. egyházunkban még egy másik szép emlékekkel is meglett örökítve eme millennáris esztendő. Ugyanis p.-szentmiklósi, r. kath. vallásu nagybérő, tek. Zonda László ur, a szamosfalvi ev. ref. egyház s annak lelkésze iránti jóindulatának maradandó módon akarván tanujelét adni, egy

színes selyemmel kivarrott gyönyörű, krém színű urasztali terítőt készítettett leányával a szamosfalvi ev. ref. egyház részére örök emlékül, s azt az újkönyeri urvacsora osztás alkalmával az új kenyér kíséretében el is küldte lelkész aához. A szép terítő felső szélén eme szentírásbeli szavak vannak kivarva: »Uram, adjad nekünk mindenkor e kenyeret.« alsó szélén pedig: »Készítette Zonda Irma 1896.« Nemde, megható szép példája ez ismét az önzéstelen felebaráti szeretetnek, mely immár ez évben másodízben nyilatkozik meg kath. testvéreink részéről. »Áldja meg az isten a kegyes jóltevőt.« könyves szemmel mondogatják most is egyházunk hivei, de fogadja itt a nyilvánosság terén is kifejezett háláteljes köszönetünket. »A te cselekedetenednek jutalma leszen.« azt mondja az Úr. (Jer. XXXI) Szamosfalva, 1896. szept. 4. Ketskéméthy M. Lajos, ev. ref. lelkész

== **Pályázat tanári állomásra.** A szatmárnémeti államilag segélyezett ev. reform. főgimnázium fentartótestülete, eredménytelen pályázat után, újra pályázatot hirdet egy, nyugalmazás folytán megüresedett, latin-görög nyelvi rendes tanári állomásra. Csak ev. ref. vallásu egyének pályázatai jönek tekintetbe. Javadalmazás: 1200 frt. évi törzsfizetés és 240 frt. lakbér, évnegyedekint előre fizetve a főgimnázium pénztárából. A törzsfizetés a fizetési osztályok szerint 1400, illetőleg 1600 frtng emelkedhetik. Ötödéves korpótlék: 100—100 frt. ötízben. Okleveles egyén hiányában, helyettes-tanárral fog az állomás betölteni, 800 frt. évi fizetéssel Pályázók felhivatnak, hogy a nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi miniszter urhoz intézett folyamodványukat, keresztlevelekkel, végzett tanulmányaikról, képesítésükről, eddigi szolgálatukról, egészségi állapotukról és hadkötelezettségükről szóló bizonyítványokkal együtt a főgimnázium igazgatótanácsának alulírott elnöke címére (Szatmárra), f. é szeptember 20-ig, küldjék be. Ezen állomásnak a fentartótestület ajánlata alapján leendő betöltése a nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi miniszter ur jogkörébe tartozik. A kinevezett rendes tanár az Országos tanári nyugdíjintézetnek jogos és kötelezett tagja. Az állás a kinevezés után azonnal elfoglalandó. Kelt Szatmáron, 1896. évi szeptember hó 2-án. Dr. Farkas Antal, az ev. ref. főgimn. igazg.-tanácsának elnöke.

Hivatalos rész.

3313—1896.

KÖRLEVEL,

valamennyi erdélyrészi evang. református kollegium mélt. t. Elöljáróságának.

A közoktatásügyi magyar királyi miniszter folyó évi aug. 24 én, 46,120. szám alatt kelt intézvénnyével a kolozsvári főgimnáziumnál folyó évi szeptember hó 15-én megtartandó javító érettségi vizsgálatokhoz, az 1883. évi XXX. tc. 23. §-ából kifolyólag, dr. Öreg János, debreceni ev. ref. főiskola rendes tanárát küldötte ki kormány-képviselőül

Kolozsvártt, 1896. évi szeptember hó 4-én.

Parádi Kálmán,
tanügy-előadó

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

674—1896.

MEGHÍVÓ.

A kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegye folyó évi szept. hó 24. és 25-ikén Bánffy-Hunyadon reggeli 9 órakor tartandó közgyűlésére ennek illetékes tagjait tisztelettel meghívom.

Ezen közgyűlés főbb tárgyai: 1. Elnöki megnyitó. 2. Felsőbb hatósági leiratok felolvasása, és tárgyalása. 3. Esperesi jelentés az egyházmegye egy évi állapotáról, s a megejtett vizsgálatról. 4. Jelentés az egyházmegyei tanács évi működéséről. 5. Az egyházmegyei özv.-árvai, közpénztári, és temetkezési egyleti pénztárak megvizsgálása, s az azokról való jelentés. 6. Egyházmegyei országos gyámintézeti pénzkezelő megválasztása. 7. Egy pár szabályrendelet tárgyalása. 8. Kérvények, beadványok, indítványok beadása.

A közgyűlés első napján tartandó isten-tisztelet alkalmával az egyházi beszédet szász-lónai lelkész, tisztt Vajda Ferenc, aa. fogja tartani.

A közgyűlést megelőző napon azaz, szept. 23-án reggeli 9 órakor az egyházmegyei tanács tart ülést, ugyanazon nap d. e. tíz és fél órakor özvegy-árvai gyámintézeti értekezlet tartatik. D u. 3 órakor pedig egyházmegyei Papi Értekezlet lesz.

Gyalu, 1896. szept. 4.

Deési Gyula,
evang. reform. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Mai számunkhoz egy negyedív melléklet van csatolva.

Nyomatott Ajtai K. Albert könyvnyomdájában. Kolozsvártt.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Szeptember 17.

38. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések *bérmentve*
küldendőek: *Külmagyarutca 9. sz.*

Az iskola költészete.

A bánatnak, annak a sötét felhőnek, mely könnyesőt hozva borul lelkünkre, még annak is van költészete. S a költészet benne tán éppen ő maga: a bánat, mely merengővé tesz, és előnkbe hozza képét annak a kedvesnek, a kiért bánkodunk. Költészete a bánatnak az a szenvedés is, mit felhői között hordozunk, mert vannak idők, mikor a szív boldog, ha szenvedhet; mert vannak lények, a kikért még szenvedni is édes.

Van költészete a halálnak is, mikor belejut az ember abba az álm-nélküli álomba; mikor az atomokra bomló test a por közé vegyül, s a szívből egy virág nő ki; vagy tán porom egy bokrot nevel föl, mely fürödhetik a nap fényében, s életét leélve, ismét porrá válik a hervadás után, és ismét táplálékul szolgálhat egy más sarjnak, s így folytonosan hozzá járulhat az élet fentartásához. Ime, a halálnak ez is költészete. De, van más is. Ha életünk fonalát elvágta a harmadik párkha, s lesz valaki, a ki eljő sirunkhoz, nem úgy, mint egy Antigone, a ki keresni indul, hanem mint egy Mártha, a ki tudja, hogy hol vagyunk, s könyekkel hintve a hantot, mely tetemünket fedi, képzeletével föltámaszt, és maga előtt látva, néz hosszan, némán, s mint ha élnénk, úgy lát minket. Ime, a halálnak ez a költészete is megvan.

A favágás, a nélkül, hogy átmenne a faragászatba; vagy a sárgyúrás, a nélkül, hogy föl-emelkednék a szobrászatba, mind bir bizonyos nemével a költészetnek. Mikor a favágó a föl-vágott darabokat összerakja, s a sárgyúró a földet összedagasztja, és végig néz munkáján, éppen úgy örömtől sugárzik szeme, mint a toll emberének, ki kedve szerint írta tele papírját, mint az eszmék keresőjének, ki lelkét szárnyalásba hozhatta.

Hát, a tanítók világából hogyan hiányzanék a költészet! Hiszen, ők nem érzéketlen fával, ha-

nem érző szivekkel foglalkoznak, az ő munkájuk nem sárgyúrás, hanem jellemalkotás, melynek nemessége a magasztossáig emelkedik föl.

Hogyne volna költészet az iskolában! Hiszen, a tanítók mindig úgy vannak, mint a ki a reggelt látja. Mint a kelő nap fényében fürdő virágok serege, mint a nyüzsgő hangyaboly, mint a röpködő méhraj, úgy áll körültek az iskola népsége. Homlokuk, mint a felhőtlen ég, olyan derült, arcuk, mint a rózsabimbó, oly üde. Szép az iskola, mert ott télben is tavasz virul; magasztos a tanító hivatása, mert ő indítja el a gyermekeket, hogy az élet nappalának reggeléből annak dél-előttjébe, s onnan tovább haladjanak.

De, az még magában nem az iskola költészete, hogy mindég üde arcokat lát maga körül a tanító, hanem inkább az lenne az, ha nemcsak szeme van teli a gyermekekkel, hanem szíve is.

Hallgatózzunk be az iskolába. A csend oly mély, hogy nem hallunk semmit, csupán a szű percegését a szemöldökfáiban. Mikor benyitunk, látjuk, hogy a tanító nincs benn. De ott áll, mint egy zsarnok, a padok előtt az írogató; éberen őrködik, s a moccani merészkedőt fölírja a fekete táblára, s ez a feszült helyzet nem hogy véget érne, de még nagyobb mérvet ölt a tanító belépésével, mikor a fekete táblára fölirt delikvensenek osztogatja a supogó igazságot. A vessző oda künn a szabadban, a mig lombos, virágos, addig szép, de az iskolában nincs költészet rajta. Nó de, megindul a munka, és szabatosan foly a csengettyűszóig, akkor is csendben, rendben vonul ki a megnyitott ajtón a nebuló-sereg. A pontosság szigorú pontossággal van megtartva minden nap. De hideg zárkózottsággal történik mind ez. Mint a gép, mely kemény ércből van, perog, forog a maga tengelye körül mindig egyformán: ezzel az iskolával is úgy vagyunk, itt is úgy foly a munka a keblek fölmelegülése nélkül. Gépszerű kimértség, zárt arcokkal, zárt

szivekkel. Az előmenetel megvan, év végén az eredmény a dicséretes fokig is fölemelkedhetik. De, ebbe az iskolába egyetlen gyermek se kívánczik vissza, akkor melegülnek öröme, mikor az ajtó bezárult mögöttük. Itt rend, pontosság, minden megvan, csak egy hiányzik, a dolog lelke: a bizalmas szeretet. Van-e itt költészete az iskolának? A feleletet önökre bízom.

Volt alkalmam, látni olyan iskolát is, hol a tanító föltett kalappal, hosszú száru pipából pipázva tanított. Itt az iskola költészete a pipa-füstbe fult belé.

Nézzünk be most egy másikba. Az ajtónál nem döbbenünk meg a halotti csendességen, élénk zsongás hangzik felénk. Azt hisszük, hogy nincs benn a tanító. Alig is kapjuk meg, úgy be van hajolva a gyermekek közé. Mindenfelől mosolygó arcok vesznek körül, a gyermekek oly jókedvűek, mint ha ide örülni, és nem tanulni járnának. A behívó csengettyűszóra nem rezzennek meg, a munka ütemszerűleg megy itt is, de sugárzó arccal teszi mindenki a magáét. Mint a virágok a nap felé emelik fejüket: tekintetök a tanítón csüng. S a tanító is azokból a szívet mutató tekintetekből látva a bizalmat, és meleg ragaszkodást, még jobban neki melegül. És az, a ki ennyire meg tudja nyerni a gyermekeket, bir annyi észelyességgel, hogy soha sem téveszti szem elől, hogy kényes, sőt szent helyen jár: a gyermekek szívében, mert azok a gyermekek is neki éppen úgy a szívében vannak. Az a nap, a melyiken az iskola üres, az a nap neki is üres. Neki nincs más világa, csak az iskola. Nem teher, nem fáradtság, a mit ő végez, hanem öröm. Ha látja, hogy őt megértették; ha látja, hogy az általa oda tartott láng a gyermekek lelkében szikrákat gyújtott; ha látja, hogy a haladásban egy lépcsővel fölebb emelte: ez oly érzéssel tölti el, hogy nincs az az Eldorádó, melyért oda adná az iskolát. Szép a virágon a himpor, de még szebb az az örömtől színezett mosoly, mely előmlik a gyermekeken az elejökbe tisztán feladott kérdések világos megértése után.

Azt mondják, hogy a ki maga vonzódik, másokat is tud vonzani. Ennek igazsága a tanító, és tanítvány közt is érvényesül. A vonzó modoru tanítóval a tanítvány is könnyebben halad. A nap nem azért nap, hogy fénylik, hanem azért, hogy melegít. A tanító nem azért tanító, hogy világosságot gyűjtson a gyermek lelkében, hanem hogy meleget is árásszon annak szívébe. A tanító

akkor igazi tanító, ha nem csak eszt, de szívet is beviszi az iskolába.

Nem rég azt a hirt hozta az ujság, hogy egy bizonyos tanító megnyert egy 60,000 forintos sorsjegyet. S mikor feleségével egymás nyakába borulva, jól kisírták magukat örömben, a tanító feleségének azon kérdésére, hogy mikor hagyod el már ezt a nyomoruságos pályát, azt felelte, hogy: soha! Soha, mert nincs annyi pénz a világon, a mi fölérne azzal az örömmel, mit az iskola ad.

Ime, ez is bizonyítja, hogy van az iskolában valami olyan, a mi von, ragad, búvöl, a miről lemondani, nem tud, a ki hozzá van édesedve. Ez is bizonyítja hogy az iskola nem rideg, megunni való hely, mert itt örvideni, gyönyörködni lehet.

Hogyne volna szépsége az iskolának? Hiszen, a pászma végén elismerés, dicséret hangzik föl a siker fölött, s ez pálma a küzdőnek, koszu az érdemnek. Az író, mikor dolgozataiért pénzt kap, azt a fáradtság prózai megfizetésének veszi, de ha taps hangzik föl előtte, ez föllekesíti, magasba emeli.

Es mikor látja a tanító, hogy tanítványai is jutalmakat nyernek, a gyermekek sugárzó arcának látása bizonyára nem mindennapi érzéseket keltenek föl benne, neki is kellemes ez, ő is örül velök, de még ez sem az iskola költészete.

A tetejével végzik be a házat, én is elérkeztem a tető föltevéséhez.

A kertész késével nemesít, a tanító szívével, lelkével. A kertész tehetetlenül áll plántái mellett, mert azokra a meleget a naptól, a harmatot az éjtől várja. De, nem így a tanító. Ő nem áll tehetetlenül a gyermekek mellett, ő mindent megadhat, a mi az iskola plántáinak fejlődésére szolgálhat. Ő napja az iskolának, világosság, és meleg belőle sugároznak, s a harmat is ő tőle jön az örömkönyvekben.

S lehet-e ahhoz hasonló gyönyör, mint tudni, hogy az a fény, a mi a gyermekek lelkén előmlik, az mind az ő lelkéből ömlött reájuk.

És látni annak a fénynek mindennapi terjedését; látni, hogy a tegnapi szem ma jobban megnyílt; a tegnapi elindulás ma haladást mutat; a tegnap fölélesztett szikra ma lánggra lobbant; látni, naponkint a fejlődés, növekedés fokozatos menetét a gyermekek lelkén ez ama igazi lelki gyönyör, mit az iskola költészetének lehet nevezni.

Elmét világosítani, szívet nemesíteni annyi, mint szépen nevelni, szépen fejleszteni. Ehhez pedig nap kell, mert az árasztja a világosságot, és meleget a plántákra. A mint főnebb is mondtam, a tanító is nap az iskolában, a kinek világosítani, és melegíteni kell, s mikor annak nyomán láthatja a fejlődést, ennek gyönyöre többet ér minden tapsnál, mert tapsot külső látszat is arathat, de lelki gyönyört csak a benső, tiszta öntudat adhat. S a mi adja azt a lelki gyönyört, az iskolát az mindig el tudja árasztani, be tudja aranyozni költészettel.

Gönci János.

A gimnáziumi vallás-tanítás érdekében.

Nagyon természetesnek találom, ha első sorban maguk a munkatársak, vallástanáraink érdeklődtek a középiskolai katolikus vallás-tanárok kongresszusa iránt, melyet ezek az ország fővárosában nem régiben tartottak. Kivülök azonban mások is, például csekélységem, kíváló figyelemmel kísértük annak tárgyait, tanácskozásának menetét. Éppen készülöben voltam, hogy a nyilvánosság előtt pár észrevételemet megtegyem, hogy az ott folyó dolgokból pár következtetést levonjak, mikor, örömemre, T. Gy. tanártársam e b. lapok 36. számában megelőzött. Helyesen tette. Legalább látom a közvetlenül érdekeltnek véleményét is, s így az én igénytelen, némelyek szerint talán »profán« hozzászólásom több oldalú lehet. S most jogosultabb is, a mennyiben cikkíró egy pontnál éppen zilahi iskolánkra hivatkozott.

Előre bocsátom mindenekelőtt, hogy sokkal szívesebben láttam volna e tárgy-, és pedig úgy a vallástanárok ügye, mint a középiskolai vallástanítás egy, s más kérdése felett való vitát a tanügyi országos kongresszus középiskolai szakosztályában. És csak sajnálni tudom, hogy a Szigetváry-féle radikális javaslat túllőtt a célon, s ezzel kizárta azt, hogy a kedélyek felizgatása után e fontos kérdés ott szőnyegre hozassék. Pedig a ki a tanáregyesület választmányának ide vonatkozó vitáját olvasta, beláthatta, ha saját tapasztalatai nem is lennének, hogy sok, sok itt a megcáfolni való. És bocsánatot kérek, ha joggal követelik meg egyik felől azt, hogy a vallástan a többi »profán« tárgyakkal egyenlővé tétessék, én is megkövetelem, hogy e szívet-lelket képző, az ifjunak egész lényét irányító középiskolai tárgy methodikájához világi létemre, ha képes vagyok rá, hozzászólhassak, s ez által esetleg éppen a siker nagyobbítására befolyhassak. Most gyűléseztek külön, elszigetelten a vallástanárok, de csakis a katolikusok; ez könnyen érthetőleg egyoldalúvá tette a tanácskozást, s elfogulttá, néhol a többi tantárgyak és tanárok megvádolásáig, másfelől meg, tessék ezt a sorok közül kibetűzni, jogokat követelt a vallástanároknak, de csak is a katolikusoknak. Örvideni fogok, ha jönnek most sorban, ha mindjárt külön-külön is, a többi felekezetek, legelől a protestánsok; az a pár év előtti debreceni értekezlet, csak olyan bátorosan kezdeményezés volt,

inkább csak a javadalmazással bajlódott, hagyott fenn megbeszélni való kérdést eleget.

A már lefolyt kongresszus tárgyalásai közül két dolog domborodik ki, ugyanaz a kettő, melyek nálunk is oly régen vannak vajudóban. Egyik a fizetésrendezés, a javadalmazás, a másik a vallástanári kvalifikáció kérdése. Az elsőttől eszmecserén használt argumentumokat, T. Gy. kartársam is kellően méltatta, sőt protestáns nézőpontból érdekes részekkel toldotta meg. Én jelzem e pontnál először is abbéli véleményemet, bár a dolog lényegére nem tartozik is, hogy talán az egész kérdést nem annyira a Szigetváry-javaslat, mint inkább önértékből fakadó indokok, s talán szociális szempontok hozták ott is felszínre; bátorkodom hozzátoldani azt a másikat is, hogy tavaszi konventünk előtt sem e javaslat, hanem inkább az államsegélyi szerződések feltűnő sokasodása, s a vallás-tanári állásoknak ez úton lehetőknek vélt biztosítása lebegett, mikor sietve hozta meg ismert határozatát, mielőtt még a kvalifikáció elsőbb-rangu kérdésében dönthetett volna.

A kongresszus üléseiről hozott tudósítások egyikeből azt olvastam, hogy a heti tizenhat órai vallástanítás fejében nem várnak a katolikusok többet a IX. fizetési osztály második fokozatába való sorozásnál, hogy tehát a magasabb osztályba való jutásra nem is törekednek. Nem tudom, ha így van-e? S ha így van, abból az érthető indokból történik-e a kívánságok eme korlátozása, hogy méltánytalan, és igazságtalan követelés lenne e tárgy tizenhat órájáért ugyanazon előnyöket, javadalmazást mérni, mint a többi tárgyakért, holott azzal sem írásbeliek terhes javitgatása, sem fáradtságos, és felelős szertári felügyelet, kezelés nem jár? Azt azonban jól tudom, hogy egyházi törvényeink 469. §-sa heti húsz óra tartására kötelezi a rendes tanárt. Lehet-e, igazságos-e most már ugyanakkora javadalmat követelni a vallás-tanár számára, mikor ő csak tizenhat órát, és pedig határozottan kevesebb teherrel járó órán taníthat? Azt mondják, egészítsük ki az ő óráit is más tárgyakkal húszra. Igen ám, de ennek ellene szól a középiskolai törvény, s tényleg, ha bár eddig még csak szóbelileg, kifogásolják az iskola-látogató miniszteri megbízottak; ez hát csak olyan ideig-óráig való toldozgatás. És az sincs még tudva, hogy a konventi határozat által követelt egyenlő jogok közül miként lesz biztosítható a nyugdíj? Elismeri-e ezeket. külön képesítés nélkül, az államkormány rendes tanároknak? Tehát, fölveszi-e a az országos nyugdíj kötelékébe? Mert arra gondolni most, mikor a szükségétől hajtva, szinte minden középiskolánk államsegélyt kér, hogy külön keblő nyugdíjalapokat teremtsünk a vallás tanár számára, csakugyan lehetetlen.

Íme, a nem éppen tiszta helyzet, ha a fontos ügynek csak egyik ágában intézkedünk, s a képesítés kérdését figyelmen kívül hagyjuk, mely azonban minden irányban tisztul, mihelyt ezt is megoldottuk.

Sajátságos az, hogy a konventi határozat meghozatala óta úgy hallgatnak lapjaink e kérdésben. Pedig nekem az a hitem, hogy az ismét napirendre kerül. A mi késik, nem múlik. Hiszem ezt különösen most, a katolikus kongresszus után. Mert magam részéről nem

tudnám elfogadni azt a könnyen támadható szemrehányást, hogy mi, protestánsok csak a fizetésemelésben keressük a tekintélyt, a jogi egyenlőséget, rendes tanárok akarunk lenni rendes tanári képesítés nélkül. A sokszor jelzett kongresszus egyik előadója javasolja, hogy csak oly egyének alkalmaztassanak a középiskolai hitoktatásra, kik a szabályzat (1884. évi) szerint képesítést nyertek; kívánja azt, hogy a bölcsészet, meg a magyar nyelv, és irodalom a hittanárok képzésében, és képesítésében érvényesüljenek, sőt kívánja azt is, hogy a hittanárjelöltek a tanári működésbe gyakorlatilag bevezetessenek (gyakorló iskola). Majd előáll egy szerzetes hittanár, s a hittanárok tekintélyének emelése céljából elfogadásra ajánlja az előbbi javaslatokat, melyek hasonló elméleti, és gyakorlati képzettséget kívánnak meg a vallás-tanártól, mint a minőt a profán tantárgyak tanáraitól kívánnak meg. És mind eme javaslatokat a kongresszus magáévá tette, határozattá emelte.

Hát, kérem szépen, ez már egyenes beszéd; ebben van meg az egyenlő jog, és kötelesség teljes kijelentése. És nem abban, hogy papi képesítés alapján rendes tanári pályára aspiráljunk, s a tekintély növekedését egyedül a fizetés egyenlőségétől várjuk, követeljük. Ne méltóztassanak félreérteni, félremagyarázni: nem kicsinylem én a papi képesítés értékét, az azt megelőző tanulmányokat, csak azt mondom, hogy az nem tanári előkészület, nem tanári képesítés is egyszersmind. Van, lehetne olyan rendes tanár közöttünk, ki elvégezte a theologiai tanfolyamot s azután lépett tanári pályára, talán éppen retorikát tanít, s maga is jó gyakorlati szónok. Vajjon, aspirálhat-e ez papi állásra (pedig talán megválasztának) külön papi képesítés nélkül?

Egyébiránt, hogy a képesítés kérdése újból szőnyegre fog kerülni, hogy az előbb-utóbb megoldandó lesz, arra legerősebb biztosíték maga a törvény. Hiába van ott a mi szerződésünkben, meg a másokban, harmadikban a rendes vallás-tanár állása, a többiekével egyenlő javadalma, ha nincs kiből választani ilyen vallás-tanárt. Már pedig a zsinati törvény 466. §-a szó szerint így hangzik: »Rendes tanárokat csak oly feddhetetlen erkölcsű protestáns magyar honpolgárok alkalmazhatók, kik az illető tanszakban középiskolai tanári oklevelet nyertek.« Én nem találok olyan paragrafust sehol, mely a vallás-tanárokat kivenné e törvény rendelkezése alól. A törvény szent, és sérthetetlen, mindnyájunkra kötelező, annak korlátait megkerülni senkinek sem szabad, s nem is tanácsos. Szomorú dolog lenne a vallás-tanári állás tekintélyére, s így közvetve magára a vallás-tanítás sikerére nézve meg éppen végzetes, ha ilyesmire valaki vállalkozni merne.

Igy állván a dolog, az én meggyőződéseim szerint, bátorkodom itt egyidejűleg röviden vázolni az én igénytelen nézetemet a vallás-tanári képesítést illetőleg.

Nem térek vissza e kérdés egész történetére egyházkerületünkben, annyit azonban mégis megemlítek, hogy zilahi kollégiumunk ezelőtt négy-öt évvel kérte a vallás-tanári állás rendszeresítését. E kérelméből kitőlyólag 1892-ben, majd később 1893-ban és 1895-ben hozzánk küldött leirataiban mindig azt hangsúlyozta az Igazgató-Tanács, hogy a vallás-tanári kvalifikáció meg-

állapítandó előbb, addig a rendszeresítésről szó sem sem lehet. »Nyilvánvaló dolog, irta legutóbb, hogy a rendes vallás-tanári székekbe csak oly egyének ülhetnek majd, kiknek kvalifikációja az államkormányi követelmények szerint is megüti a rendes tanári kvalifikáció mértékét, és az egyetemes konvent kétségtelenül úgy fogja megszabni a rendes tanárokat alkalmaztatni kívánt vallás-tanárok kvalifikációját, hogy ezt az államkormány közoktatási minisztere is elismerje.« Vannak, kik azt követelik, hogy a vallás-tanárok a vallástanon kívül még egy középiskolai tárgyból szerezzenek törvényszerű képesítést. El kell ismerni, hogy a most érvényben levő tanárvizsgálati szabályzat szempontjából ez teljesen indokolt álláspont. Én, tudva azt, hogy e követelés még legalább két évi külön egyetemi tanulmányt föltételez, valamivel engedékenyebb lennék. Az én minimális mértékem ez lenne Papi oklevél, melynek alapján az illető az egész ország prot. vallástanárai számára szervezendő bizottság előtt jelenkezne vizsgálatra, s megvizsgáltatnék a középiskolai vallástani anyagon kívül a magyar nyelvből és irodalomból, a bölcsészetből, s a pedagogiából olyan mérték szerint, mint a hogy a többi tanárjelölteket az országos bizottságok megvizsgálni szokták. E bizottság aztán kiadná a középiskolai hittanári oklevelet, a közoktatási kormány felhatalmazása alapján, s egyes esetekben, az országos szabványok szerint, képesítené a jelöltet a bölcsészet tanítására is. Hogy az államkormány miként gyakorolná ellenőrzési jogát a bizottság eljárásával szemben, az olyan részlet, mely itt nem vitatható, el nem dönthető. Lehetne szó olyan vizsgálati alakról is, hogy ama közösen kötelező tárgyakból (magyar, bölcsészet, pedagogia) az országos bizottságok valamelyike előtt tenne vizsgát a jelölt, mi persze legjobban biztosíthatná az egyenlő mértéket.

Akarmelyik uton teszünk eleget az alakiságnak, az államkormány hozzájárulásával, egyre megy. Fő dolog az, hogy biztosítsuk a törvény 469. §-ának végrehajtását egyfelől, s különösen, hogy biztosíthassuk magának a vallás-tanárnak többi tanártársai előtt való tekintélyét, azokkal képesítés tekintetében is egyenlőségét.

A konvent az állások rendszeresítését mondotta ki előbb, talán azért is, hogy mondhassa: ime, a tisztességes pályabér az igyekezők, az előretörők számára; fussatok! Megszerezvén erre a kellő képességet.

Én egyáltalában nem kételkedem, hogy lesz ilyen önértékes, hivatott versenyző elég.

Berényi János.

A konfirmáció előkészítésének módszere. (Vége.)

A tanítás tárgyának elég nagy terjedelme van, értekezésem szerint. De, ez csak látszólagos. S elbeszélő rendszer alapján az előkészítés is sikeres. Magától érthető, hogy a szokásos négy heti idő nem elég az előkészítésre, sem városban, sem falun. A ki tanítással, és ily előkészítéssel foglalkozott, igaznak fogja találni állításomat. Talán, legalkalmasabb idő volna a tanításra a böjtfőtől áldozó csütörtökig terjedő idő. A tanítás mindennapi volna. Egy nap a fiúk, másnap a leányok részesülnének az oktatásban, a mi az erdélyi lutheránus atyafiaknál szokásos is.

Az előkészítés módszerére, vonatkozó észrevételeim ne tűnjenek úgy fel, mintha ezek által mellőznivalónak ítelném a kátét. Nem akarom. De, a káté tanítását nem tartom elégségesnek az előkészítésre, még akkor sem, ha a népiskola osztályaiban fokozatos egymásutánban történt a vallás tárgyának a feldolgozása. A bibliai vallás-erkölcsi igazságoknak szemléltető elbeszélését tartom elsősorban szükségesnek. Csak másodsorban tartom szükségesnek a kátét, mint a mely szabatosan összefoglalja a gyermeknek vallásos ismereteit, hogy az adott kérdésekre megfelelhessen. A kettő egymás nélkül el nem lehet, a siker céljából. Mert a biblia, és káté között olyan összefüggés van, mint a nyelvtan tárgya, és a nyelvtan szabályai között, egyik a másik nélkül nem lehet az értelem tárgya. S talán nem fogok ellenséges nézettel találkozni, ha ama bírálói észrevételemnak adok kifejezést, hogy a jelenleg közhasználatban levő káté nem felel meg e kívánalomnak. Igaz ugyan, hogy a bibliából több részletet feldolgoz, úgy szólva, az üdv-történetet tárgyalja, időrendben, de összefüggő hit-, és erkölcsi tudatot nem tud kölcsönözni a növendéknek. Már pedig a konfirmációi előkészítésnél a helyes hit-, és erkölcsi tudatnak összefoglalása elkerülhetetlen kellék. Szükséges az általános, és különös kötelességek részletesebb tárgyalása is. A konfirmáció előkészítésének módszeréről azért szóltam, mert az ez évi püspöki jelentés szerint annak megváltoztatása, célba vett dolog. Hogy a cél megvalósulása megfelelően a kívánalmaknak, az egyházkerületnek kellene egy tanítás-tervezetet megállapítani, s annak megfelelő tankönyvről gondoskodni. Így aztán sikerre vezethetne a konfirmációi előkészítés, s a vallásos meggyőződést erősítené, és a gyülekezet részéről csökkenené a közönyösséget.

Most még pár szót a konfirmációi emléklapról. Ugy tudom, hogy a mi egyházkerületünkben nem igen használatosak ezek a emlék-lapok. A magyarországi egyházkerületekben használatosak, bizonyítvány alakjában. Azonban, én olyan formában nem tartom eléggé célszerűeknek. Ugyanis, csak a lap szélén vannak szentírásbeli helyek, nem nagy összefüggésben. A lap közepe a bizonyítvány számára van. Az ilyen lap csak akkor felel meg céljának, ha nagyjában magában foglalja azokat a hit-, és erkölcsi igazságokat, melyeket a növendék tanult az előkészítés alkalmával. Ilyet kellene készítenie az egyházkerületnek, s jövedelmét a gyámintézet javára felhasználnia. Egy ilyent próbáltam szerkeszteni, lehető összefüggésben, melyet ezennel tiszteletes lelkésztársaimnak figyelembe ajánlani, kedves kötelességemnek tartok a nemes cél érdekében. Ugyszintén, tisztelettel ajánlom a mélt. Igazgató-Tanácsnak, hogy egy ilyen lapot szerkesztessen, s nyomtatványai sorába vegye föl, az említett célra.

Az emléklap a következő.

Konfirmációi emlékmondások,

— — részére, ki fogadást tett, hogy az evangéliom szerint reformált egyháznak holtáig hűséges tagja lesz.

Szerett gyermekem, tartsd meg a mondásokat, és ird fel azokat szived táblájára. (Példb. 7. 1—2.)

Tartsd meg a hitet, melyre fogadást tettél sok

tanu előtt, és maradj meg az evangéliom szerint reformált vallásban, és légy a református egyháznak hűséges tagja, mindhalálig. (I. Tim. 6. 12.)

Ne járj a hitetlenek útján, hanem légy erős abban a hitben, hogy egy az isten, ki mindnyájunknak atyja. Légy erős a hitben, hogy egy a közbenjáró az isten, és ember között, a Krisztus. Légy erős a hitben, hogy Krisztus a bűnösök szabadítására jött. (Példb. 5. 14. Éfész. 4. 6. Ján. 1. 34. Éfész 1. 5. Timoth. 1. 15.)

A szentlélek az isten lelke. (Ján. 1. 33.)

A bűnt az isten bocsátja meg, mert hű, és igaz az isten, és megbocsátja a mi bűneinket, ha azokat bevalljuk (I. Ján. 1. 9.)

Az anyaszentegyház feje a Krisztus. (Koloss. 1. 8.)

Isten kegyelme idvezít a hit által. (Róm. 3. 24. 5. 1.)

De, ne csak higgy, hanem tartsd meg, hogy a hit szeretet által cselekszik. Ne járj a gonoszok útján. Azért hát, kövesd a Krisztus példáját. Tedd azt, a mit a Krisztus mond. Azaz, szeresd a te uradat, istenedet teljes szivedből, teljes lelkedből, minden erődből, szeresd felebarátodat, mint magadat. (Példb. 5. 14. Galat. 5. 6. Mt. 22. 37—39.)

Az isten nevét hiába föl ne vedd. Hamis esküre, vagy káromlásra ne használd. S a mint akarsz, hogy az emberek veled cselekedjenek, te is úgy cselekedjél velök. Éppen azért, ne lásd meg a te embertársadnak a szemében a szálkát, míg a magadéban nem veszed észre a gerendát. Bocsáss meg a te felebarátodnak ne csak hétszer, hanem hetvenhétszer. (II. Móz. 7. Luk. 6. 31. Luk. 6. 41. Máthé, 18. 22.)

Ezek után, minden őrizésnek felette, megőrizzed a te szívedet, mert a szívből származnak az élet cselekedetei. Értsd meg, s tanuld meg, gyermekem, s tartsd meg egész életeden át, hogy boldogok, kiknek szívök tiszta, mert ők az istent meglátják. Ugy élj hát, hogy e te ifjúságodat senki meg ne utálja. S tanuld meg, hogy szép, és ékes korona a vénség, mely az igazságnak útjában jár. (Példb. 4. 23. Máté, 5. 8. Példb. 16. 31.)

A vallásosságot, munka-szeretetet, törvények tiszteletét, az előjárók iránt való engedelmességet, a hazaszeretetet tartsd szem előtt. Mert azt mondja a biblia, hogy a ki nem munkálkodik, az ne is egyék. Azt is mondja, hogy engedelmeskedjél a törvénynek, a királynak, az előjáróknak. (Luk. 10. 38—42. Máté, 19. 17. Máté, 25. 14—29. Róm. 13. 1—8. Luk. 19. 41. Luk. 20. 25. II. Tess. 3. 10—11. I. Péter, 2. 13—15.)

A reménységben örvendezz. A háborúságban légy tűrő. A könyörgésben légy szorgalmatos. Minden nap így imádkozzál: ne vigy kísértetbe, de szabadíts meg a gonosztúl. Ha szenvedsz is, imádkozzál. (Róm. 12. 12. Miatyánk. Jakab, 5. 13.)

Minden urvacsoravétel előtt gondolj istenre, és Jézusra. Ismerd be bűnödöt, bánd meg, és térj meg abból. S mielőtt részesülsz az urvacsorában, így imádkozzál: Isten, légy irgalmas, nekem, bűnösnek, és bocsásd meg az én vétkeimet. (Luk. 15. Luk. 18. 9—14. Máté, 6. 12.)

Minden urvacsoravétel után így imádkozzál: Istenem, jó atyám! Segíts, hogy bűnömből megtérjek, s így éljek előtted kedves életet. Ámen.

Őrizd meg, szeretett gyermekem, e tanítást. Kösd a te szívedre mindenkor. Mert, a merre jársz, mindenütt

kísér téged. Mikor aluszol, megőriz téged. Mikor fölserkensz, beszélget veled. (Példb. 6. 20—26.)

Áldjon meg az úr minden áldásával. Kegyelem neked, és békesség istentől, a mi atyánktól, és az úr Jézus Krisztustól. (II. Korinth. 1. 2.) Amen.

Az egyházmegyékből.

A nagy-enyedi evang. reform. egyházmegye tavasszi közgyűlése.

(Folytatás, és vége.)

31. Szász-Ujfalu néptelen kis egyház, alig 14 család, de azért városra beillő uri papilakhoz segítette a jó Isten és derék lelkésze alkalmazkodni tudása. Az erre elköltött 1000 frt. dézmaváltási alaphoz ez évben 119 frtot visszahelyezett az egyház. Az iskola államosított, s az egyház az iskola bérbeadásából 100 frt. hasznót élvez.

Szent-Királytt, a társegyházban, egy furcsa kinézésű ház, mely cseréppel, zsindelylyel és szalmával van, váltakozva fedve, szolgál a tanító lakásául és iskolahelyiségül. A cseréppel fedett rész az iskola és ez igazán elég kényelmes; 15 fiut és 9 leánykát tanítgatott ott az államilag 240 frttal segélyezett tanító. De már a zsindely és szalmával fedett tanítói lakrész nem megfelelő a célnak. Az egyháznak semmi jövedelme sincs, úgy, hogy az adónak részbeni fedezésére, lelkész az ő használata alatt levőből bocsátott át egy 18 frtot jövedelmező földet és a kántortanító egy 9 frtot jövedelmezőt. Harangot sem vehetett még eddig, 315 frt e célra levő pénzéből, mert e tőke egy részének kamatját, az egyház folyó szükségére kénytelen fordítani.

32. Torockó-Szent-Györgyön, mint mondják, buzgón járják a templomot, de céljaira vajmi keveset áldoznak. A csinos új templom bekerítetlen van. Bekerítését, mivel a kő meg van, ez évben tervezik.

Ugyszintén egy nagyobb építkezésbe kell belemennie az egyháznak, mert az állam az eddig 200 frttal bérelt iskolahelyiséget csak úgy veszi ki további 25 évre, ha az egyház még egy tanhelyiséget és tanítói lakot épít. Ez, a meglevő épületek átalakításával és kibővítésével 2000 frtba kerül, de az ezért kapandó 225 frt évi haszonbérből még a törlesztés ideje alatt is marad az egyháznak 100—120 frt. haszna. A törlesztés lejártá után pedig szép jövedelme lesz. Most van engedélyezés végett felterjesztve e terv.

Az egyháztagek különben ez évben annyi buzgóságot mutattak, hogy a fiszhármionumon játszó szakértőnek évenkénti 25 frtot adakozás útján összehoztak. Id. gróf Thorockai Miklós az egyháznak, a papi fizetés privát utoni feljavitásával, nagy segítségére van.

33. Fel-Enyeden még nagyobb szegénység van ez évben, mint a múlt évben volt, mert az Isten meglátogatta a községet s az egyház tagjai is nagy kárt szenvedtek a tűz által. De azért, sőt tán éppen ezért adták jelét egyházukhoz való ragaszkodásuknak, mert a templom telkét, önköltségükön, az országút felől 14 tábla kerttel, mintegy 40 frtra tehető értékben, bekerítették.

Az iskola államosított, de azért az egyháztól éppen csak a 12 frt nyugdíjadó terhe esett le, a többi fizetést adja a kántornak. Talán jövőre egy kis szénafű, mi a kántor díjévelében nem foglaltatott, átmegy az egyház használatába, a mi bizony jól fog esni, mert az adóhátralék is 100 frton felül megy.

Panaszkodnak az egyházi szolgálók, hogy a patrónus kollégium oly messze adja ki a fakompetenciát, hogy elhozatása szinte értékébe kerül. E miatt ott van ez évről is a kántornak 5 öl faja.

34. M. Záhon és M. Méhesen az iskolák most vannak államosítás alatt. Ez évben Záhon a lelkész tanított és tartott vizsgát Áldozócsütörtökön. Méhesen vizsga nem volt tartható.

Különben minden rendben van, de a papi lak szerfelett gyengés. Milleniumi jándékképpen 1600—2000 frt. költséggel elhatározott egy újnak építése. Ez építés kölcsön által volna foganatosítandó, melynek törlesztésére ígért 50 éven át gróf Vas Béla 15, kollégium 20, M. Ugron Miklós 10 frtot. Adja isten, hogy sikerüljön a terv, mert az építés igazán elodázhatatlan.

M. Ujvárról kellene még jelentenem, de ezt a vizsgálatot teljesítő nt. Ferenc Samu h. főjegyző teszi meg. Csupán annyit legyen szabad jelezni, hogy egy templom építése feltétlen szükséges, mire nézve lettek is már lépések téve.

Im, ezekben adám képét egyházmegyénk egy évi életének, és most szolgálók még az esperesi kérdő pontokra adott feleletekből összeállított egy pár adattal:

Egyházmegyénk összes népessége 23.330. Született összesen 1033. Meghalt 686. Házassági szövetségre lépett 189 pár. Konfirmáltatott 433. Áttért hozzánk 12. Eltért tőlünk 17. Összes tanköteles volt 4494. Tanult ebből 3437. Bevétel volt 36,962 frt. 45 kr. Kiadás 31,961 frt. 64 kr. Pénztámaradék 5692 frt. 27 kr. Cselekvő állás 106,349 frt. 26 kr. Tulkiadás 790 frt. 91 kr. Költség-irányzat-tedezet 29,287 frt. 50 kr. Szükséglet 27,019 frt. 15 kr. Építkezések összes értéke 6098 frt. 64 kr. Kegyadományok szorgalmi jövedelem 2596 frt. 05 kr. Bor és magtárak összes értéke 5941 frt. Kepeváltási alap 63,662 frt. 17 kr. Perselypénz 191 frt. 39 kr. Biztosítási érték 89,200 frt.

Hogy ez összegekből melyik egyházközségre mennyi esik, erre megfelelnek a nt. közgyűlés asztalára kitett esperesi kérdő pontokra adott feleletek.

Különben az egyházmegyei tanács félévi működéséről h. főjegyző aa által teendő jelentés és a számvevő aa. jelentése még bővebben meg fogja világosítani az adatokat. S hogy majd az őszi közgyűlésen a tanügyről részletesebb jelentést tessen nt. Nagy Lajos tanügyi előadó aa, kérem erre nézve az adatok beküldését. Az erre szolgáló űrlapok szintén az asztalra vannak téve.

Még egy drága kincsünknek, az egyházmegyei özvegy-árva-gyámintezetnek ellátott számadási adatait kell tölemlítenem. Bevétel 2843 frt. 55 kr. Kiadás 2584 frt 97 kr. Pénztári maradék 258 frt. 58 kr. Cselekvő állás 17,801 frt. 35 kr. Évi szaporulat 682 frt.

Országos közalap 1895. évi számadási adatai: Átjött hátralékból bevétel 51 frt. 30 kr. Folyó évi járulékból 847 frt. 70 kr. Perselypénz 3 frt. 97 kr. Összes bevétel 902 frt. 97 kr. Összes kiadás 901 frt. 97 kr. Pénztámaradék 1 frt. Átjött hátralék 1896-ra 63 frt. 60 kr. minek nagyobb része befizettetelt és elszámoltatott.

Tehát az összes bevallás 1895-ben volt 911 frt. 30 kr 1896-ra pedig 905 frt 40 kr. Segélyben 6 lelkész részesült 230 frt. és 5 egyház 240 frt. összesen 470 frt erejéig. Államsegélyben 1895-re 3 lelkész 160 frtban.

Apadás 5 frt. 90 kr., minek pedig nem volna szabad előfordulni. Kérem is lelkésztársaimat, hogy minden lehető megtegyenek a domesztikai járulékok egy színvonalon való tartására, ha lehetséges, emelésére, különösen most, mikor más üdvös célok mellett jelentékeny százalékkal az országos lelkészi gyámintezet szolgáltatában is áll.

Az országos gyámintezetbe a végrehajtó bizottság által is helybenhagyottan 25,162 frt. 10 kr. összes lelkészi fizetés után, 1896. évi október 15-ig a pénztároshoz be kell fizetnünk a belépési 10% $\frac{1}{3}$ -a képpen, 838 frt. 74 kr. $2\frac{1}{2}\%$ tagsági díj gyanánt, 628 frt 94 krt. Összesen 1467 frt. 68 krt. A lelkészi fizetés középarányos ez egyházmegyében, 25,162 frt: 37 = 680 frt. 05 kr.

Az egyházi hivatalnokok körében az a változás történt, hogy múlt év őszén Fehér István kirendeltetett az alsó-detreheimi körlelkézségbe, ez év ápr. 1-én pedig az új-tordai egyházba egyhangulag megválasztott Egerházy Lajos, akadémikus papjelölt aa. Mindkét lelkész aat e közgyűlésen fogjuk egyházmegyénkbe bekebelezni. A m. gerói egyház lelkész-tanítói állomására Adorján Lajos, a lörincz-

házi lelkészi állomásra ifj. Moore Károly helyettesképpen alkalmaztattak, kik is állomásaikat kellő buzgósággal töltik be. A kántortanítók közül Bányai Lajos Bágyonból M.-Ujvárosra jött; Lénárt Ferenc M.-Bükksz. megválasztott; Kojsa László istvánházi egyházunkban ideiglenes minőségben alkalmaztatott.

De, ha új tagokat nyertünk, másfelől a halál öldöklő anyala is pusztított sorainkban. Kállai Sándor új tordai lelkészársunkat november 1-én, élete 70-ik, lelkészkedése 43-ik évében szolítá isten magához. Ki annyit élt, sokat küzdött, sokat szenvedett; méltó hát, hogy hálával adózunk emlékének. Ha oly tisztességben, egyházunk s hazánk oly szeretetében, s oly kész szolgálatában fogunk élni, mint a megboldogult, akkor nem mulik el a mi emlékünknél, hanem élni fog tovább, mint az övé, a hátramaradottaknak keblében. Szép helyet töltött be egyháza élén, tekintélyes állást foglalt el, mint házassági törvényszéki bíró és előkelő pap, a mi sorainkban. Mint ő jóindulattal, barátsággal viseltetett mindazok iránt, kikkel érintkezett, lett légyen az ő istennél való megjelenése is kedves a mennyi atya előtt. Nyugodjék csendesen s emléke éljen soká mi közöttünk.

Balog Károly, geren-kereszturi tanító hunyá még örök álomra szemet ez év tavaszán. A megboldogult 67 évet élt, miből 44 évet töltött az egyház szolgálatában. Lelkiismeretes, hű munkás vala. Legyen nyugalma békés a fáradságos és küzdelemteljes élet után.

És most áldom Istenemet, hogy nekem, szegény erőtelen szolgálójának erőt adott a vezéregyházunk színe fél évi vezetésére. Nem én vezettem, e kiváló egyházunk egéssége közszelleme irányított engem. Avagy tulajdoníthatnék-e magamnak valamelyes érdemet, midőn a mit tevők is, arra nézve az inspirációt, abban a kitartást egyházunk gyénk buzgó, tevékeny főgondnokának, mélt. Zeyk Dániel urnak, s gondnok társainak példájából merítém. Mellettem állottak ők és mellettem az egyházmegyei tanács, bölcs tapasztalataikkal; segítők valának derék paptársaim kötelességérzetükkel, s pontos munkájukkal. Hát mi az én érdemem? Érdemem semmi. Csak hálám nagy azok iránt, kik e nagyfontosságú helyen a munkában felsegítettek és a kegyelmes isten iránt, ki erőt adott nekem. Kérve, hogy ő, a minden áldások Istene tegye áldottá és egyvetértővé egybegyülésünket, tegye áldottá ide való bejövételünket, innen való kimenetelünket; áldja meg ez egyházunkat,

áldja meg az anyaszentegyházat; áldja a legalkotmányosabb uralkodó királyunkat, s édes hazánkat: ezennel e milleniumi esztendőben a közgyűlést megnyitottak nyílvánitom.

Majd h. jegyző, Ferencz Sámuel aa. teszen jelentést az egyházmegyei tanács 8 gyűléséről, mely szintén jegyzőkönyvbe iktattatott, az odaadó munkálkodás elismerése mellett.

Tárgysorozat- rendjén az esperes-választás következett. Nagyságos Csathó János, egyházmegyei képviselő és mélt. Pogány György felszólalása után, nt. Sándor János, az ezelőtt négy hóval lemondott esperes aa. kinyilvánítván, hogy a közfelkiáltásban nyilvánuló óhajnak engedve, az esperességet ismét elfogadja, az elnöki széket Jaecso Lajos h. esperes elhagyja, s azt Sándor János aa. foglalja el.

További tárgyalások folyamán a helyettesnek jegyzőkönyvileg is köszönet nyilvánítatik a buzgó munkálkodásért. Azután számvevő olvasta gondosan összeállított jelentését, s ezzel a délelőtti gyűlés 1 óra után véget ért, hogy az elég hangulatosnak mondható ebéd után nyerjen befejezést.

Ezen délutáni ülésben az országos lelkészi gyámintézet pénztárnokává és egyházmegyei tanácsbírává megválasztott Ferenc Sámuel, décsi lelkész, e pénztárhoz az ellenőrző bizottság tagjaul Szilágyi Farkas, Málnási Károly és Szécsi Ferenc.

A megerősítést nyert egyházmegyei szabályrendeletek és egyházmegyei gyámintézetünk további fennállását szabályozó, szintén megerősített szabványok vétettek ezután tudomásul, melyeknek közzétételével esperes aa. bízott meg.

Ha még megemlítem, hogy a gyéresi egyház, iskola-államosítás folytán, felszabadult 21 hold kánonikájának kepe-alapra fordíthatása érdekében a mlts. Igazgató Tanácshoz felterjesztés intéztetett; hogy a küköllői egyházmegye ily tárgy megkeresvényére a papi fizetések teljes rendezése tárgyában az egyházi főhatóság elé javaslat terjesztetni határozatott; hogy határozatilag kimondatott, melyszerint a hivatalos ügyek elintézésére kiküldöttek kész kiadásait az illető egyház fedezni tartozik, s az esperesnek, vagy helyet tesének 3 frt., más kiküldötteknek 2 frt napdíjt köteles adni.

azt hiszem, el is mondtam mindent, melyeknek tudása szolgálhat másoknak is tanulságul.

Jancsó Lajos,
egyházmegyei főjegyző.

TÁRCA.

Képek a parókhjárul.

Tamás bácsi, és a szent vizitáció.

Rég a sirban pihen már Tamás bácsi. Hegymöge volt aglegény papja, de rossz versei, és jó tréfái még ma is közkezen forognak.

Szeretett verset faragni. Halálakor egy nagy láda tele volt ezekkel, a végrendeletet kereső rokonok nagy boszúságára, kiknek ától-cettig mind végig kellett lapozniok a poros aktákat, mert, természetsszerűleg, végrendelete is versbe volt foglalva.

De, szerette a pénzt is, s az ezzel megszerezhető ingatlanokat is, a miből következik, hogy a nevető örökösek előtt legkedvesebb vers volt — a végrendelet. A többi egy irtóztató máglyán égett el, mindjárt a halált követő éjszakán, nehogy valamelyik egy mindent megmásító végrendeletté változzék át.

Családja nem levén, halomra gyűjtötte ifju korában a Mária-Terézia tallérokat; negyvennyolcban a Kossuth-bankót, a kiegyezés után azokat a jó veretű o. é. pengő pénzeket. Megjegyzendő, hogy ezen különböző időkben, de

egyforma szenvedélyvel gyűjtött pénzen vásárolt nagy kiterjedésű ingatlanok örökösödése tárgyában, a nem csak hibás verslábakban, hanem egyéb alaki hibákban is szenvedő végrendelet miatt keletkezett perben három ügyvéd már meggazdagodott, s a család egyik tagja tavaly letévén az érettségit, egyenesen abból a célból ment a jogi fakultásra, hogy ügyvédi oklevelet szerezvén, a verses végrendelet igazát kimutathassa, ha ugyan akkorra még érdemes leszen bírósági tárgyalás alá bocsátani az ügyet.

Tamás bátyánk vendégségbe sehova sem járt, kivéve a minden évi két traktuális közgyűlést, mikoron is az egyházmegye bőkezű főkurátorai egy kis barátságos ebédre szívesen meghíván a klérust, néhány verses köszöntőre való mindig kitellett.

Viszont, vendégeket ő sem fogadott, hushagyó-kedden búcsút mondván egy kerek esztendei viszontlátásra mindenemü zsirosságnak.

De, mint a legtisztább égen is fel feltűnik egy-egy áruyékot adó felleg, az ő csendes magányát is megtörte egy évben egyszer a szent vizitáció, jégveréssel határos megjelenés. Négy lóval jött az esperes, hárommal a főjegyző,

kettővel a direktor. A kocsisokon kívül egy-egy szomszéd pap, kik alattvalói hűséggel kísérték el a traktus földi, és mennyei dolgainak nagy pipaszóval, és jó étvágygyal történő, többször haragos, mint áhitatos intézőit.

Mikor az a három kísérő pap betette a kaput utánuk, és helyet foglalt a három korifeus három testének balja felől: mint a ki nehéz álomból, farkasokkal, és medvékkel történt viaskodás után, fölébredt, úgy érezték magukat.

Hanem aztán, mikor az a három kísérő pap egy akarrattal rontott neki a Tamás bácsi kapujának, szédületes versenyt fejtve ki az esperes iránti tiszteletnek, a Tamás bácsi kapuja kinyitására: Tamás bácsit a hideg rázta a tornácban, hogy mindjárt elrontják a kapusarkát. Egyik kísérő-pap, ki akadémista volt, és vágyott az aljegyzőségre, el is rontotta a kicsi kaput, ujdonatúj magyarkája is megbánván a buzgóságot, hátsó zsebe egy arasszal nagyobbítván meg haránt-derék irányban, a kilincsen történt megakadásának miatta.

S egy szó nyilallott át a parókhán: itt van a vizitáció! Cseléd, csatlós zúg-búg. Este van; réme van; zúg a szél; csak zúg, zúg.

Tiszteletes asszony nem levén a háznál, az nem zúg. Az öreg gazdasszony »Öröködbe, uram, pogányok jöttek« című dal dudolgotása mellett kezd a laskaserítéshez, melyhez a gondos házigazda egy kis tepertyüt is adván ki a kamarából, a vacsora, és frustok biztosítva volt.

Nehogy azonban, ti világi atyánkfiai, azt higgyétek, hogy a szent vizitáció olyan ember, a ki válogatós az ételben. Jelszava: mindegy, csak harapni való legyen. A laskalevesben pedig harapnivaló csak a laska. Nó meg, a különös gráciából (nagy-ünnep az a vizitáció!) reá-hintett tepertyü. Ezeknek estek neki főpásztoraink. Előbb vett az esperes. Csupa laskát, és tepertyüt. A főjegyzőnek már több jutott a — leviből. Tamás bácsinak pedig csupa lé.

Szellemes pohárköszöntők fűszerezték a vizitációs menüt, s édes volt az álom a sok fáradság, szekerezés, és egyéb szerápa után...

*

A nap minden reggel feljő. A hold minden hónapban megtelik. Adóvégrehajtó, és vizitáció minden évben megjelenik. Tamás bácsi pedig minden évben okosodik.

A következő esztendőben már azzal sem akarta farsztani vendégeit, hogy maguk emeljék a nagy levesmerőkanalat, hanem mintegy tetőtől talpig udvarias házigazda, maga vevén kezébe a kanalat, így szóla: a kit én szeretek, annak magam szoktam meríteni. És mindeniket szerette. És mindeniknek meritett, s így neki is jutott egy kis — laska.

Csekme Ferenc.

Különfélek.

= A dunántúli ev. ref. egyházkerület folyó hó 12 én kezdődőleg tartja közgyűlését Pápán, hol anyaszent-egyházunk egyházi, és világi örüllői közül is, az ország különböző részeiből, többen sereglettek egybe, hogy részt vegyenek azokban az ünnepségekben, melyek e közgyűléssel kapcsolatban tartatnak. A Tisza Kálmán távollétében Baráth Ferenc, gondnok elnökle mellett kezdett gyűlést Antal Gábor, püspök az. nyitotta meg szép imádsággal. Az első

nap idejét, folyó ügyek tárgyalása helyett, ünnepélyes aktusok foglalták el. A komáromi egyházmegye újonnan választott gondnokát, dr. Darányi Ignác minisztert meleg hangon üdvözölte Antal Gábor, püspök. A közgyűlés jegyzőkönyvileg ad kifejezést Mária Dorottya főhercegnő eljegyzése fölött érzett örömeinek. A papi pályán már ötven évet eltöltött László József, kócsi ref lelkipásztort Darányi Ignác üdvözölte szép szavakkal, s méltatva a jubilánsnak az egyház, és iskola-ügy körül szerzett bokros érdemeit, példaként mutatja be életét, »milyen legyen a református lelkész, miként szerezzen egyházat, és hazát, istent, és szabadságot.« A jubiláns érdemeit jegyzőkönyvben örökíti meg a közgyűlés, s arcképét ünnepélyesen leleplezi.

Ezután az egyházkerület egykori vezetője, a felejtetetlen Pap Gábor emlékének áldozott a kegyelet adójával. A gyűlési tagok, s résztvevők a gyászfátyollal bevont templomba vonultak, hol az új püspök, Antal Gábor tartott eszmékben gazdag, s szépen kidolgozott emlékbeszédet b. el. előde felett. A közgyűlés második napján az új püspököt, Antal Gábort iktatják be hivatalába, mely alkalommal a főavató beszédet Szász Károly, dunamelléki püspök fogja tartani.

= A tiszáninneri ev. ref. egyházkerület főjegyzői állása, mely Mitrovics Gyulának Debrecenbe távozása folytán üresedett meg, immár betöltetett. A kerület bizalma a sárospataki theol. akadémia egyik tanárát, a Sárospataki Lapok szerkesztőjét: Radácsi Györgyöt emelte e szép állásra. Hasznos, és kitartó munkálkodásnak jutalmazása, s a kiváló tehetség előtt újabb térnek megnyitása e választási tény. Örömmel üdvözljük Radácsit!

= »Előadások a keresztyénség erkölcstanáról« cím alatt jelent meg a Magyar Prot. Irod. Társaság kiadásában dr. Luthardt K. E. theol. tanár híres apologetikai felolvasásainak harmadik része, Csiky Lajos, debreceni theol. tanár által fordítva, és Szóts Farkas, budapesti theol. tanár által felülvizsgálva. E művet a Prot. Irod. Társaság pártfogó, alapító, és rendes tagjai ez évre szóló tagsági illetményképpen kapják. A pártoló tagok 1 frt. kedvezményes árért megrendelhetik Bendl Henrik pénztárosnál (Budapest, Deák-tér 4. sz.). Bolti ár 1 frt. 50 krajcár.

= Pályázat vallásos kézikönyvre. Az okor-szigetvidéki egyházi értekezlet megújította pályázati hirdetményét egy, a szórványban élő hivek gyermekeinek vallás-oktatását elősegítő kis kézikönyvre, mely a keresztyén vallás legfőbb igazságait egyszerű nyelven, egy és fél iv terjedelemben, adja elő, kapcsolatban néhány, legfeljebb egy nyomtatott ivre terjedő, s az élet legközönségesebb alkalmaira szolgáló imádsággal. Pályadíj: 200 korona. Pályaművek 1897. márc 1-ig nt. Bosznai Sándor, ref lelkész úrhoz Baranya-Sellyére (posta helyben) küldendők.

Hivatalos rész.

3335—1896.

KÖRLEVEL,

valamennyi tiszteletes lelkész, és tanító adi.-hoz.

Gállty Ferenc, pénzügyi segéd-titkár a pozsonyi pénzügyigazgatóságnál, a lelkészek, és tanítók használatára, az általuk fizetendő adók, és illetékekre nézve; egy kézikönyvet adott ki, melyet tekintettel arra, hogy e munka az e tárgyra vonatkozó törvényeket, szabályrendeleteket, és a m. kir. pénzügyi közigazgatási bíróság vonatkozó döntvényeit, és elvi jelentőségű határozatait egybefoglaltan világos, könnyen áttekinthető, és használható módon adja elő: melegen ajánljuk tiszteletes lelkész, és tanító aai. figyelmébe. A munka ára 2 frt. 50 kr. Megrendelhető a szerzőnél.

Kolozsvárt, 1896. szeptember hó 9-én.

Kádár János,
s.-titkár.

Gyarmathy Miklós,
elnök helyett.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVI. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1896. Szeptember 24.

39. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Igazgatói beköszöntő.

(A kolozsvári ev. ref. kollégium tanévnyitó ünnepélyén,
1896. szept. 14-én.)

Méltóságos előljáráóság! Tisztelt közönség!
Szeretett ifjuság!

Midőn először lépek ez emelvényre igazgatói minőségben, a hála, öröm, és félelem érzetei lepnek meg. Mély hálámot kell kifejeznem a méltóságos előljáráóságnak, hogy nagyra becsült bizalmával megtisztelve, az igazgatói hivatalra emelt, s alkalmat nyújtott arra, hogy minden erőmet, és tehetségemet, az eddiginél fokozottabb mértékben, azon forrón szeretett tanintézet javára szentelhessem, mely egykor őseim, később szüleim életadó otthona volt, mely nevelt, s melyben én is föltalálhattam az élet célját.

Öröm, és büszkeség érzete fog el, hogy arra a magas polcra emelt előljáráóim, s tanártársaim bizalma, melyen egykor Apácai Cseri János, Méhes György, Méhes Sámuel, Takács János, Sámi László állottak, s messze világban ismertté tették kollégiumunk jó hírnevét.

De, egyben a félelem, és aggodás érzete kerekedik felül, hogy gyöngye erőmmel, mikint léphetnék a nagy elődök nyomába, mikint felelhetnék meg a reám ruházott nagy feladatoknak, különösen a mostani, mind nehezebbé váló körülmények között, mikor évről-évre megújuló anyagi gondok korlátoznak abban, hogy egykor vezérlő szerepre hivatott kollégiumunkat a kor színvonalára emeljük, s oly helyzetbe juttassuk, hogy a haladó idők fokozódó társadalmi, s neveléstani igényeinek is megfelelhessen.

Nagy a feladat, nemzedékek küzdöttek már a szép célért, és az előhaladás folytonos is volt. És most reám hárult a felelősség a munkásság egy szakaszában.

Mit ér parányi erő a titánok harcában?

Aggodalmamat csak az csökkenti, hogy szá-

mitok előljáráóságom bölcs, és jóindulatu támogatására; támaszkodom arra a hagyományos jó egyetértésre, mely kollégiumunknál mindig példányszerű volt, s melyből a sors számtalan csapásai között mindig új erőt nyert a kollégium, mint Antaeus az anyaföldtől.

És eszembe jut, a mit oly sokszor hallottam áldott emlékü néhai édes apámtól, hogy az ön-bizalom sok nehéz helyzetben megsegíti az embert. Bizalommal nézek a jövő elé, ha előljáráóim, kar-társaim elnézéssel, jóindulattal támogatnak.

Hivatalos működésem első perceiben végig tekintek intézetünk gazdag multján, hogy tanul-ságot vonhassak a jövőre.

Most mult el háromszázötven éve, hogy ez az iskola teljesíti nemes föladatát; hogy eleinte szűkebb körben, azután fokozott mérvben gyara-podó segédeszközökkel nevelt jeles hazafiakat, az egyháznak derék hiveket.

A XVI-ik században egyházunk tartotta fenn ez iskolát, a XVII-ikben Bethlen Gábor, később Apafi Mihály fejedelmi adományokkal, országgyű-lésen biztosított szabadalmakkal, jogokkal orszá-gos jellegűvé tették; a XVIII. és XIX-ik század-ban egyesek gazdag alapítványai mind jobban biztosították az iskola önálló, és kiható műkö-dését, s ime, negyedfélszáz év alatt oda jutot-tunk, hogy az iskolának páratlan áldozat-kész-séggel tett alapítványai, a kezelők buzgalma, ön-feláldozó önzetlensége által folyton gyarapodó tőkéi ma már nem nyújtanak elegendő segéd-eszközt, hogy az iskola a kor színvonalán álljon.

Van-e hát kollégiumunknak létjoga, mint önálló, független tanintézetnek? Hogy eddig meg-volt a létjoga, kétségbe nem vonja senki; hisz, e század utolsó negyedéig kizárólag a felekezetek föladata volt az egész középiskolai oktatás; de most szeretjük az oktatás ügyét teljesen az állam föladatának tekinteni. Az állam csak most, pár tizeddel ez előtt kezdte meg középiskolái felállí-

tását, s az anyagi eszközök rendelkezésére állván, igyekezett, minden középiskolájában tökéletest teremteni.

Vannak hiányaik az állami iskoláknak is. Mult nélkül, és hagyományok nélkül még ki nem forrott rendszerre kell támaszkodniok; de, hányféle előny áll rendelkezésükre, hogy föladatuk magaslatára emelkedhessenek. A tanároknak biztosított gond-mentesebb élet, gazdag eszközök az önművelésre, és tapasztalat-szerzésre; kellő iskolai felszerelés, és nem ritka alkalom arra, hogy a tanulni vágyók akár külföldön öregbitsék ismereteiket, hogy minél szélesebb körök tapasztalatait használhassák föl. De, viszont az egyes iskoláknál, az egyes tankerületekben, a vezető egyéniségétől nagyban függ az eredmény. A legjobb rendszer áldásait is elronthatja egy-egy tapintatlan főigazgató, vagy igazgató zsarnoksági hajlama. S nagyjában a vezető képére alakul az iskola rendszere is.

A mi iskoláinknál megvannak a százados hagyományok, a rendszer, mely a nevelés által magához idomítja az embereit. A tanításban, egyéni működésben érvényesülhetnek egyesek jó, vagy rossz tulajdonai, de az iskola iránya, rendszere meg nem változtatható, alapelveiben ugyanaz marad.

Mi a feladata a felekezeti középiskoláknak?

Hogy az abszolút uralom idejében mi volt, nem kell fejtegetnem; avagy, az idegen kormány nem üldözte-e iskoláinkban a magyarság törhetetlen védő bástyáit, a szabadság melegágyait? S nem tört-e meg hatalma az iskola hagyományaival, s az áldozatra kész hivek nagylelkűségével szemben?

Most első sorban embert nevelni, célja az iskoláknak. Embert, kit a századvégi rohamra élő irány el nem sodorhat, ki mint munkás, mint hazafi, mint egyházának hű fia, minden körülmények között megállja helyét.

Van egy olyan menhely, hová bizalommal vihetik a szülők gyermekeiket, hogy a család helyett család körében növekedjenek, atyáik hitében megerősödjenek, s kicsinyben hozzá szokjanak az élet nagy küzdelmeihez. Van egy otthon, melyhez az életen át ragaszkodik, vonzódik az, ki gyermek, s ifjú korának kedves éveit ott töltötte. Mi az oka, hogy szülők, kiket a sors messze távolba, az ország más oldalára vetett, közelebb levő iskola helyett ide küldik gyermekeiket, hol maguk töltötték ifju éveiket? Honnan magyarázható, hogy ma, mikor a társadalom sokoldalu

igényei tulságosan lekötik az emberek anyagi erejét, a kollegiumunk iránti ragaszkodás, és jóindulat nem kevésbé nyilvánul tettekben, mint bármikor ez előtt? Kegyes alapítóink száma évről-évre szaporodik, s az utolsó tíz év alatt ötször akkora lett az alapítványok összege, mint a megelőző tíz év alatt, s a lefolyt utolsó évben a fél-százezer forintot meghaladja az az összeg, melylyel a hitbuzgóság, és áldozat-készség hozzá járult kollégiumunknál a köznevelés oltára fentartásához. Honnan az a lelkesedés, melylyel évről-évre összegyűlnek baráti találkozásra a férfiak, kik tizenöt-húsz-huszonöt évvel az előtt, mint gyermek-ifjak hagyták el intézetünk falait? S a találkozások soha sem mulnak el a nélkül, hogy maradandó nyomot ne hagyjanak kollegiumunk történetében?

Ha magunk kételkednénk abban, hogy van-e hivatása kollégiumunknak, mint felekezeti intézetnek: napról-napra újabb okok eloszlathatják keltelyeinket. S mégis most, mikor, hála a felekezeti kegyeletnek, oly mértékben szaporodnak segélyforrásaink, mint még soha egy tizedévében sem negyedfélszáz éves multunknak, most mondjuk magunkat szűkölködőknek. Igenis, mert most a tanintézetekkel szemben oly igények merülnek fel, melyekről ötven évvel ez előtt fogalmuk sem volt az akkoriaknak. A tanítás ügyének érdeke megkívánja, hogy egy gimnáziumnál tizenhárom-tizen-négy rendes tanár legyen, és mi vagyunk nyolc-kilencen. Szép, tágas, világos tantermekre van szükség, s a mieinknek, ez előtt száz évvel építve, szűkek, sötétek, boltivesek. Torna-csarnok kell, hogy a testi nevelés ne maradjon mögötte a szelleminek, s mi sok év óta a távulfekvő, roszul berendezett városi tornahelyiséget használjuk. A tanárnak szabadnak, és függetlennek kell lenni a megélhetés gondjaitól, nem szabad, túlterheltnak lennie, s a mi tanáraink órákkal, az autonomia gondjaival túl vannak terhelve, fizetésük pedig alig biztosítja a mindennapit.

Ilyen körülmények közt az a felekezet, mely önzetlenül, s legjobb tehetsége szerint évszázakon át szolgálta a nevelés ügyét, csakis a hivek áldozat-készségére támaszkodva, méltán apellálhat az egész magyar társadalomra, s annak képviselőjére, az államra.

Kétségtelen, hogy első sorban az államnak kötelessége, gondoskodni polgárai kiképeztetéséről; nem minden felekezet szolgál állami érdeket a nevelésben. De, a hol a felekezet érdeke ugyanaz, mint az államé, nem lehet kétség az iránt,

hogy az államnak a felekezet segítségére kell mennie. Most csak az a kérdés, hogy intézetünk multjával szemben, tekintve az egyháznak, a híveknek aldozatait, szabad-e az állam segítő jobbját elfogadnunk? Kollégiumunk szerencsés helyzetben van, mert vagyoni erejénél fogva oly szerződést köthet az állammal, hogy az intézet felekezeti jellege megmarad, autonom intézkedési jogköre csorbát nem szenved, s az állami hozzá járulással mégis mindazt elérheti, a mire törekedni kell a mai társadalmi felfogás szerint egy modern középiskolának.

S a nagy alapítók céljai el lesznek érve. Célunk az egyház szellemében való nevelés, ennek eszközei pedig a kezünkben vannak. Egyházunk szellemében nevelünk a kegyelet érzetének beoltása útján. Kegyelettel adózunk az egyháznak, a kegyes alapítóknak, a nagy elődöknek, kik ritka önzetlenséggel áldoztak kollégiumunk által a haza oltárán. Bethlen Gábor, fejedelem, Apafi Mihály, Loránthfi Zsuzsanna, gr. Teleki Mihály, br. Wesselényi Istvánné, Barcsai Gergely, és felesége, Naláci Sára, Keszei Péter, Lészai Sára, Dániel Imre, gr. Rhédei Ádám, és felesége, gr. Teleki Mária, Kömes János, Méhes Györgyné, Ince Sára, Méhes Sámuel, Keceli Imréné, Rhédiger Eszter, Kovács Márton, Schilling János, Bányai Vitalis, br. Bánffy Dániel, és felesége, lécfalvi Gyárfás Anna, Hegedüs Sándor, Borbély Károlina, Rucska János, Szacsvai Sándorné, br. Wesselényi Jozéfa, és még oly sokan mások, kiknek neveit, és áldozatait arany-betűkkel, márvány-táblákon fogjuk megörökíteni, s még az ércnél is állandóbb emléken az által, hogy a hála, és kegyelet érzéseit ifjaink szívébe oltjuk.

(Vége következik.)

Adatok a marosvásárhelyi ev. ref. egyház iskoláinak történetéhez.

Venerabile Domesticum Consistorium.

Hites Polgár MVásárhelyi Elek János eo klme. adott be ezelőtt a Ven. Dom. Consistoriumnak egy jelentést, melyben a Városi Polgárok gyermekeinek több haszonnal lehető neveltetését óhajtja, mint sem most tapasztalni kéntelenítettik, ezen jelentés rolla téjendő gondolatom közlése végett nékem által adattatott, és most azt A. Betű alatt ezen írásom mellé tévén, kötelességemnek esmérém a Városi polgár Atyáinkfiai Gyermekeiknek nevelésbeli hijánosságokat, s azoknak okait röviden illetvén, egy polgári Nevelő Iskoláról való intézetemet igen rövidbe ide leírva, alázatos tisztelettel és bizodalommal ajánlani.

Igaz ugyan, hogy pompa, tiztoma, méltóság, vagy gazdagság majd mind az, a mire törekedik nagyobbára a Városi Ifjuság, és a milyen a példa, olyan a követés, a módot, utat, mellyen kellenék még jó elein az életbeli boldogságra iparkodni, hebehurgyaságában nem találhattya el; azért is vagynak és lesznek előbb-hátrább többire felebaráttjainak, attyokfiainak, szüleiknek, hazafiainak és majd minden embertársainak, sőt önnön magoknak is terhekre, gyalázattyokra, unalmakra, alkalmatlanságokra, romlásokra, és néha veszedelmekre is. Miért légyenék ezek: értik az értelmesek; de nem segíthetnek, érzik a szülők, de nem akarják érteni, láttyák a nevelők, de ők is vagy neveletlenek, vagy nem kapják meg fáradságok jutalmát, tudják az előljárók, nintsen fundussok. Talám az országnak Nagygyai belé tekinthetnének; de hát ha töllünk várnak ezek is? Elég az, hogy vagyon két igen számos, de veszedelmes, mindenfelé kiterjedt Iskolája Erdélynek, a mellyek közül valamelyikbe, vagy néha mind kettőbe oly észrevehetetlenül belé jó az ember gyermekkorában minden rosznak megtanulásába, hogy az onnan vett esmeretet többire egész életében sem felejthetik, s el sem titkolhattják. Ezen két közönséges iskolák közül az egyik a Városi pompás, a másik a Falusi vagy mezei legeltetés iskolája, két veszedelmes bőv forrás, mellyből már ugy elterjedett az erköltsi fene betegség, és a rosz tonus, oly méjj gyökeret vert az iffjak szivekben, hogy hallgatni kell a jámbornak, mert erőszakos a gonosz, keresni kell a szülőknek, hogy tékozolhassanak a gyermekek, hijjában tanít a Tanító, jádzik a Tanuló, nints kedve a Papnak, neveti a hallgató. Kinek-kinek a fajtalan, káronkodó, vagdalodzó, divatlan, részeges, vesztegető, korhel Barátja a legkedvesebb praeceptora, legjobb Apja és annak tanácsát hamarabb megfogadja, mint praeceptora tanítását, rosz tselekedetét inkább követi, mint édes attyának jó példáját, ugy hogy már nevelők lettek a Birák, nevelő Házak a tömlötzők, egyszóval minden jó tzél, jó szándék ellenkezésben jó a roszszal. Hibázik a nevelés, és már attól lehet tartani, hogy a már igen felemelkedett, s fennhéjázó uratsok hanyott-homlok mind le ne hullyanak a magosságból, és hogy lehessen segíteni, az a kérdés?

A Bugájokból kirepült pillangók már repdesnek és sokakat azok között meg kap a szél, tsapdossa mindenfelé, mig utolyára életeknek végiket érik. A Szüléiknek apolgatásaik, kényeztetéseik által is elpuhult büszke és dologtalan Ifjak is kirepülvén a Világ piattzára, a Szükség, nyomoruság által innen is, tul is tsapdostatván, vagy tanul, vagy elnyomorodik, és az illyeknek előbb-hátrább elkapják jutalmukat, rajtok ha a jó oskolában nevedett polgárok nem segítenek, semmi egyéb nem segít, azért is egy munkás oskolai nevelésről kellenék tsekély ítéletem szerint gondolkodni, mentől hamarabb és mentől nagyobb igyekezettel; ugyanis tagadhatatlan igazság az, hogy

az eddig volt oskolai nevelés módja a legnagyobb regula mellett is nem felel meg a tzélnak,

I-ször, azért, mert sok olyan előre való készülteket kell megtenni és időt, költséget azokra fordítani,

a mik sem a földmivelőnek, sem a Városi polgároknak jövőben hasznokra nem fordulnak; valamiképpen a Deák-nyelvnek tanulása, mely tizenkét esztendő is magában foglal, a mellynek megis utoljára csak a veszi hasznát, ki törvénytudó lesz, vagy tudós, és így csak a tizedik rész ha használhattya annak tanulásában tett több fáradozását a többi pedig nem; ellenben

2-szor. A Német (Frantzia) nyelv tanulását, melly által taníttatik az igaz jó földmivelés módja, a mesterségeknek előttünk esmeretes és esmeretlen nemei, a mellyre vagynak már fordítva, minden egyéb Tudományok, minden régi Görög és Római könyvek és az azon való beszélés, irogatás módja, melly nélkül sem egy falusi jó gazda, sem egy elé való polgár; annyival kevesbbé a Tisztviselő és kivált a katona el nem lehet az alsóbb klassisokban, éppen elmulasztatik; ugyszintén

3-szor. Az Arithmetica, vagy Számlálás és Számadás Mestersége, mely a Földmívelőt arra tanítja, hogy eladott terméseinek árát megszámlálhassa, felvethesse törökbuza szem nélkül is, és a polgár az adásban, vevésben, kortsomárolásban, számadásban, s több ilyen forma dologban meg ne szólattassék, igen elmellőztetik; mellynek elmellőztetésével el kell maradni

4-szer, a földmérés, a Szárazon, a vizen, falun, városan való építésbeli Mesterségeknek is, innen vagy onn hogy mint jó átspallér, kömivespallér, Plaszterező, Szökőkút-tsináló, vízi- száraz-, szélmalom-építő, fűrés, ványoló, schlejtoló, Canalis vagy hajozható víz formáló, Bányász, uttsináló, hidépitő, jó gátrakó, jó szekér-, jó eke-, jó kementze-tsináló. De elmarad

5-ször. A Természeti Historia tanulása, mellynek nem tudása miatt a szántóvető nem esmeri földit, nem tudja, miért nem eszi Savanyo földibe termett szénáját marhája, s portióját földinek ingyen fizeti, vagy mást velle megtsal; nem tudja szaporítani a füveket, mellyel marháját könnyen hizlalhatná, s teje, vaja, trágyája, tsendességes gazdasága lenne, kevés földből jobb, több hasznokat venne, és kevesebb, könnyebb munkával, mint most, a sok sovány földekből vészen, mely miatt maga marhája is mind elpusztul, egyszóval gyönyörűséggel s haszonnal olvashatná a pellérozottabb mezei gazdaságról való tudományt, mert az abban előforduló plánták, állatok és földek nemeit esmerné és az előadott módon használhatná.

6-szor. A Természet tudományára, vagy Fisikára éppen nem taníttatik a gyermek, s testeket, elméjeket azok által játékból sem gyakoroltatták, holott ezekből kiválasztathatnának igen sok szükséges esmeretek, mint po. hogy kellessék a parasztnak használni az emelőrudakat, vagy srofos emelőket, hogy a szekér, nagy fák emelésében meg ne szakadjanak; hogy tsináltassanak a polgárok hordó beeresztő tsigákat, hogy eresztessenek be pintzéjek ablakain hordójokba bort s több ezekhez hasonló eszközöket, mellyekkel a sok segítségre való költséget és veszedelemtől való félelmet elkerülhetnék, pedig ezek már be is vagynak véve némely Szász városok iskoláikban és használják is a közönséges életben.

7-szer. Nints rajzoló, sem mettsző Mester, holott ha azokra megtaníttatnék elein a gyermek, nagy korában a mit hasznost másutt meglátna, lerajzolhatná, s haza

jövéen, megtsinálhatná, erre pedig elmulthatatlan szüksége volna a polgárnak úgy, mint a katonának, a szegénynek úgy, mint a gazdagnak, rajzolás nélkül nem lehet sem jó áts, sem jó kőmives, sem jó könyvnyomtató és még tsak egy paputs tsinálásra, s több sok apró dolgokra is megkivántatnék a rajzolás tudása; de ezen fundalodik a metszés is, a melly után, ha ki tudja a kartontsinálásban kétszáz dolgozó, nyomorék, sánta benna gyermek is megkaphatná tisztességesen a maga élelmét, és csak a pecsétnyomó mettszésével is Városunkból nem vinnének ki a Sidok esztendőnként oly sok pénzt, de

8 szor. A szép írás, jó és értelemmel való olvasás mestersége, jobb móddal való taníttatása, úgy gondolatlyainak levél, folyó beszédben, nyugtató írás (quietantia) formában értelmesen való előadás mestersége, magyarázattya, próbáltatása is minden polgárnak szükséges volna és használhatna a kereskedésben, hivatalos dolgokban s több környüállásokban is, melyeket ilyen kevés helyen elő nem lehet számlálni; de hogy gyönyörködtetéséről és az ifju és eleven szívnak el ne felejtkezzünk, szükségesnek tartanám

9-szer. A Föld leírásából is Mappák szerint megismertetni a szükségesebb dolgokat a föld gojóbissáról, forgásáról, az országokról; különösebben pedig Erdély-Magyarországról és a Tsászár eő Felsége birodalmához tartozó tartományokról, és az embereknek azokban való és szokásban levő élelmek kereséséről értekeződni, hogy nekiek, ha nagyak lennének, lenne kedvek a közönséges holnapos írásokat és Ujságokat is olvasni, módjok azokat érteni; ide járulhat

10-szer. Az éneklés Mestersége és a Musika, a melly szívet vidámíthatná, sok rossz időtöltésektől elvonhatná, magát s másokat is gyönyörködtethetné, de főképpen és utoljára, azaz,

11-szer. Mindezen fellyebb említett foglalatosságok között a szívnak formálására, az indulatoknak nemesítésére nagyobb szorgalmatossággal és előmenetellel lehetne jutni, és érkezni a vallás fundatomos igazságainak a maga ideiben való bétsepektetések által, mert jó szív nélkül nem lehet senki jó hazafi, sem vallás tudása nélkül jó keresztyény.

(Vége következik.)

Közli: Pallós Albert.

Az egyházmegyéből.

Az orbai egyházmegyéből.

Az orbai egyházmegye aug. 20 án tartotta meg idei tavaszi közgyűlését Cofalván, a közgyűlési tagok, és sok érdeklődő vendégek jelenlétében.

Esperes aa. a közgyűlést következő, köztetszéssel fogadott, jegyzőkönyvre venni, s nyilvánosságra hozni határozott beszéddel nyitotta meg.

»Tisztelt közgyűlés! »A régiek elmultak, ime, mindenek megújultak.« A nagy apostol, Pál e szavai sok tekintetben alkalmazhatók a jelen időre. Hazánk, nemzetünk felett elvonult ezer év annyi küzdelmeivel, annyi szenvedésével, de annyi harci dicsőségével is, s a békés fejlődés feltünő eredményei tünnek elő az ezredéves ünnep alkalmával rendezett kiállításon.

E kiállítás hazánknak a tudományos miveltség, szép-művészet, ipar, kereskedelem, és földmívelés terén tüntetvén fel rohamos előhaladását, mintegy biztosítékát nyújtja a jövőnek, azon édes reménynyel biztatván, hogy a nemzet, mely ezer év annyi tűzpróbáit dicsően állotta ki: élni fog túl időn, enyészeten.

Mi is innepelünk a nemzettel, mint annak hű fiai, s helyénvalónak találom, hogy közgyűlésünk is jegyzőkönyvében szenteljen egy lapot, kifejezést adni isten iránti hálájának a múltért, s hitének, bizodalmanak a jövő iránt, mire a közgyűlés figyelmét ezennel fölhimom.

Az apostol szavai alkalmazhatók az egyházi téren is.

Az egyházpolitikai törvények életbe léptetésével elmultak több oly régi intézmények, melyek már, úgyszólván, egygyé voltak növe egyházi életünkkel, s vajjon, alaposoknak bizonyultak-e mindazon aggodalmak, melyek azok életbe léptetése alkalmából fölmerültek? Én úgy hiszem, hogy nem.

Mit hoz majd a jövő, azt nem tudhatjuk; de, tudjuk azt, hogy az előfának egyes ágait letördelheti a vihar, a fa azért él tovább, új, meglehet, több ágat hajt, s még szebben virul.

Nem féltem én azért protestáns egyházunkat, hisz, ha századok küzdelmei, üldözései nem birták annak alapjait megingatni, nem lehet az, hogy szabad országban, alkotmányos törvények védelme, és oltalma alatt ne tudjuk azt fentartani, s fölvirágoztatni.

De, az apostol szavait alkalmazhatom, kedves pap-társaim, magunkra is.

Elmultak azon aggodalmak, melyek lehető özvegyeink, és árváink jövője felett oly ólomsúlylal nehezdedtek mireánk. Az egyetemes özvegy-árvai gyámintézet, hála azért egyházunk nagyjainak, már életbe van léptetve, és az, ha nem is valami fényes, de mégis megnyugtató jövővel biztat. Igaz, hogy a teher a miénk, de e teher gyönyörűsége.

Valóban, tisztelt közgyűlés, új idöket élünk, s hogy az új idöekkel megnyugtató reménynyel szállhassunk szembe: újuljon meg bennünk is a honnak szent szerelme, az egyházunkhoz való hű ragaszkodás, annak felvirágoztatására az áldozat készség, kötelességeink pontos teljesítésére irányzott törekvés, és akkor jöjjen a minek jöni kell; ha isten velünk, kicsoda ellenünk?

A magyarok nagy istene, ki egy ezredéven át megvédte, megtartotta a hazát. védje, és tartsa meg túl időn, enyészeten.

A kegyelem atyja, ki magyar protestáns egyházunkat századok viharaiban fentartotta, tartsa fenn, védje ez után is.

A minden áldások osztogatója szállítsa áldását egyházainkra, egyházmegyénkire; közelebből küldje ránk szent lelkének erejét, hogy mai tanácskozásunk szolgáljon országának épülésére, nagy nevének dicsőségére!

Közgyűlésünk esperes aa. lelkesedéssel előadott, s fogadott ezen megnyitójának alapján kimondja, hogy:

»Magyar hazánk ezeréves fennállásának emlékünnepe»t jegyzőkönyvében is megörökíti a következőkben.

»A hála legmélyebk érzésével borul le a világokat, és nemzetek sorsát intéző örökkévaló bölcs isteni gondviselés előtt, hogy nekünk ezer év előtt e hazát, e tejjel-mézzel folyó Kanaánt adta lakóhelyül, s ezer év viszontagságai, »annyi balszerencse közt, s oly sok viszály után«

mind e mái napig, az ezer év végéig végtelen kegyelméből megtartotta birtokunkban. Oh, mert ezer év alatt:

»Az idők, a népek éktelen viharja
Elfujt volna minket, mint egy porszemet;
De, ő szent palástja szárnyát ránk takarta,
S tombolt a vihar, de csak fejünk felett!«

És mi védő palástja alatt a szellemi, és anyagi előhaladás oly fokára jutottunk, hogy ma, az új ezredév küszöbén, méltó, és jogos helyet foglalunk el az európai civilizált népek sorában.

A dicső mult biztosítéka a szép jövőnek. Nép, mely hivatásának tudatával bir, kötelességeit hiven teljesíti, misz-sziójárul meg nem feledkezik: élni, virulni fog, mert van joga, ereje, akaratja élni! Jelszavunk volt a multban, jelszavunk lesz jövőben is: Isten, Haza, Király! Az elsőt szeretve imádjuk, a másodikat szeretve szeretjük, a harmadikat szeretve tiszteljük.

»És te isten, magyarok nagy
Istene:
Légy népeddel, jó népeddel,
Hű népeddel légy vele!« (Petöfi.)

Mindörökkön-örökké! Ámen.

Ezután jött Csia Elek, újonnan választott egyházmegyei algonodnok aa.-nak hivatalába beiktatása. Esperes aa. beiktató üdvözlő szavaira az új algonodnok keresetlen, egyszerű, de meleg szívből származó szavakkal válaszolt, megköszönvén a bizalmat, s ígervén, hogy egyházi életünk fölvirágoztatására minden tőle telhetőt megteend. De, megkoronázta e beiktató ünnepélyt Csia Elek algonodnokká történt választása emlékére tett 500 forintos »alapítványa«, melynek évi kamatja az egyházkerületi közgyűlésre utazó esperes, és jegyző útiköltségére fog fordíttatni.

Örvendetes tudomásul vétetik az Igazgató-Tanács azon leirata, melyben a mult évi vizitációra vonatkozólag jelzi, hogy »minden egyes egyházközség előjárósága dicséretes buzgalommal végzi kötelességét, minek örvendetes hatása a hívek vallásos érzületének fokozatos erősülésében, s az ebből eredő áldozatkészségben, valamint az egyházak vagyoni gyarapodásában mutatkozik.«

Az esperes évi jelentéséből megtudjuk, hogy az egyházmegye dolgai »szép, és jó rendben vannak.« Lelkész-változás történt Páván, honnan Szász Márton Sárpatakra távozott, de helyét Szász Mihály, s.-sz.-györgyi s.-lelkész már elfoglalta. Sajnosan emlékezik meg a jelentés a kovászai lelkész súlyos betegségéről, mely miatt szolgálatot már hét hónap óta nem végezhet. Egyházmegyénk népessége 13,974. Tanköteles volt 1780, feljárt 1504. Egyházmegyénk fekvősége 722 hold, 1445 öl; kepeváltási alapok összege 147,841 frt. 95 kr. iskolai alapok összege 25,608 frt. 6 kr. Évi gyarapodás a két alapnál 7335 frt. 11 kr. Összes vagyon-állás 188,992 frt. 16 kr. Magtárak állása 862 hektó, 29 liter

Főjegyző aa. az egyházmegyei tanács évi működéséről szóló jelentésében jelzi, hogy hét ülés tartatott, s ezekben az ülésekben huszonkét folyó szám alatt intéztettek el az ügyek. Sem az ülések, sem a tárgyak száma nem sok, de e jelenség inkább előnyére, mint hátrányára szolgál egyházmegyénk életének, a mennyiben azt bizonyítja, hogy teendőket, kötelességeiket minden arra hivatottak úgy végezték, hogy a buzgó egyetértéssel folytatott munkásság fölöslegessé

tette az egyházmegyei tanács nagyobb körű munkáját. Adja isten, hogy ennek utána is a béke, szeretet, és munka égise alatt, »mindenek ékesen, és jó renddel« legyenek kicsiny egyházmegyénkben!

Az országos domesztikai 283 frt. 60 kr. s az egyházmegyei 272 frt. 77 kr. illeték felküldésének bejelentése, valamint a pávai énekvezéri lakhely eladásának engedélyezésére, és a körösi kepeváltási szabályzat elfogadása után, esperes aa. a gyűlést felfüggesztvén, a templomba mentünk, holott a gyülekezet »Te benned bízunk« zsoltosmájának elhangzása után, Demes Péter, kovásznai s.-lelkész aa. lépett a szószékbe, s buzgó ima után Máté 19. r. 16—26. v. alapján

tartott egy hasonlatokban gazdag, a figyelmet megragadó, s szépen előadott »millenáris« beszédet, melyet a himnusz elénekzése zárt be. Az egész kis község ünnepies színt öltött e napon, s a kis templomot is oly szép közönség töltötte be, hogy most is jóleső érzéssel vallottuk meg, hogy helyes dolgot cselekedtünk, midőn egyházmegyei közgyűléseinknek az egyes egyházközségekben rendre tartását mondtuk ki.

Templomozás végeztével, még egy pár hátralevő ügynek letárgyalása után, Csia Elek, új gondnok vendégszerető asztalához ültünk, hol természetesen a jó ételekben, s azokkal járó felkészöntőkben nem volt hiány.

Notárius.

T Á R C A.

Könyvismertetés.

(Pál apostol tana a megigazulásról. Ujszöv. theologiai tanulmány. Irta Bodor János, zágoni ref. pap. Ára 1 korona 50 fillér.)

Ujabb időben, főleg az ugynevezett »bibliás keresztyénség« (?) hívei és szószólói, minden lehetőt elkövetnek arra, hogy a biblia-olvasás úgy a köznép, mint a műveltek körében meghonosodjék. Ez a magában véve helyes és üdvös szándék azonban, legalább egyelőre, nehezen valósítható meg. Különösen két nagy akadály gördül útjába: egyik az, hogy az emberek nagy részénél hiányzanak azok az előismeretek, melyek a biblia megértéséhez és használnál való olvasásához szükségesek; a másik pedig az, hogy nincs a kor igényeinek megfelelő, tájékoztató bevezetésekkel és magyarázatokkal ellátott magyar biblia-fordításunk, mely az olvasót, mintegy kézenfogva kalauzolja a bibliai írók gondolatainak kincses bányájában. Pedig, mint Goethe mondja, »a biblia annál szebb, annál tanulságosabb, minél inkább értjük, azaz: minél nagyobb figyelmet fordítunk arra, hogy a bibliában minden egyes szónak, melyet mi általános értelemben veszünk, az adott helyi és idői viszonyok szerint egészen különös, individuális vonatkozása van.« Más szókkal: a biblia akkor igazán éltető és üdítő forrás, a szív nemesedésének és a szellem gazdagodásának forrása, ha nem dogmatikus, hanem történeti szempontból fogjuk föl; ha nem hódolunk meg feltétlenül előtte, mint egy csálhatatlan papír-pápa előtt, hanem úgy tekintjük és tanulmányozzuk, mint a keresztyénség megismerésének páratlan becsü okmányát, s olvasása közben folyton szem előtt tartjuk azokat a körülményeket, azokat a történelmi momentumokat, melyeknek hatása alatt egyes iratai létrejöttek.

E szerint, ha őszintén óhajtjuk, hogy a biblia népünk kedvelt olvasmánya legyen: nem szabad, megelégednünk ugynevezett »biblia-olvasó kalauzok« szerkesztésével (mert ezek kevéssel érnek többet a semminél), hanem egész erővel oda kell hatnunk, hogy mielőbb egy magyarázatokkal ellátott családi bibliája legyen a hazai prot. közönségnek. A míg a bibliának egy ilyen kiadása létre nem jön, hallgatóinkat csakis úgy szoktathatjuk rá a biblia-olvasásra, ha alkalomadtán (pl. a vallásos összejöveteleken) megismertetjük azokkal a történelmi adatokkal és vonatkozásokkal, melyek a szent-könyv értelmes olvasásában kalauz gyanánt, okvetlenül szükséges segítő eszközül, szövétnékül szolgálnak, s ha magyarázatainkkal előkészítjük és fogékonnyá tesszük őket a bibliai iratokban rejlő gazdag vallás-erkölcsi

tartalomnak, vagyis isten ígéjének megértésére, és örömmel való befogadására.

Ránk, protestánsokra nézve, a bibliai iratok sorában (az evangéliumok után) Pál levelei bírnak a legnagyobb jelentőséggel; első sorban tehát ezeket kell ismertetésünk és magyarázatunk tárgyává tenni. E magyarázatoknál, melyek nagy utánjárást, mélyreható tanulmányt igényelnek, igen jó szolgálatot tesz a kézalatti munka, mely a nagy apostol evangéliumának alapvető részét, a megigazulástant, ismerteti tudományos alapon, élénk, világos előadással, s ennél fogva mintegy vezérlő szövétnékül szolgál azoknak, a kik Pál leveleinek gondolatvilágába mélyebben behatolni akarnak.

Most, mikor az embereket, ugyszólván, sodorja magával a kegyeskedő orthodoxia áramlata; mikor a theol. professzorok is (feledve, hogy fő-főhivatásuk a theologiai tudományok művelése), az »evangelizáció« mezején kalandoznak: kétszeres érdeklődéssel bír egy tudományos theologiai munka megjelenése, s azért nem mulaszthatom el, hogy a jelzett tanulmányt, egy szép tehetségű ifju lelkész munkáját, néhány sorban, lapunk olvasóinak be ne mutassam.

Szerző (mint előszavában jelzi), végcéljául az »Új-szövetség megigazulás-tanának« kifejtését tűzte; a szóban levő tanulmány tehát, bár önmagában is befejezett egésznek képez, ugyszólván, csak adalék a kérdés teljesebb kidolgozásához.

A megigazulás kérdése, mondja szerző, egyike azon kérdéseknek, a melyek legmélyebben érintik a vallásos tudatot és életet. A hívő ember megigazulásra törekszik, és ez a törekvés a vallásos tudat fejlődésének mindenik fokán fölismerhető, de legáthatóbb erővel a legtisztább vallásalakban (a keresztyénségben) nyilatkozik.

A megigazulás után esengő vágnak oka, alapja: a bűntudat. Mihelyt a vallásos tudat bizonyosságot tesz arról, hogy létezik a bűn: a hívő lélek egész erővel törekszik, hogy megszabaduljon a hűntől, mely teherként nehezedik reá; többé nem tudja nélkülözni a megigazulást. S minél fejlettebb a vallásos tudat, annál élelkebb fogyatkozásaink érzése, annál intenzívebb a bűntudat, következésképp, annál erősebb a megigazulás utáni vágyakozás is.

A megigazulás vágyának egyetemessége föltételezi azt, hogy minden ember bűnös, tehát mindenkinek szüksége van a megtérésre. S valóban, az új-szövetség minden irata ezt a felfogást tükrözi vissza; de különösen Pál apostol emeli ki, és rajzolja erőteljes vonásokkal, úgy a pogányok, mint a választott nép bűnösségét.

Ennek az egyetemes bűnösségnek oka, illetőleg a bűnforrása, Pál szerint, egyfelől az ember egyik tényezője, a szársz, másfelől a vele szemben álló akarat erőtlensége és az emberi pneuma elégtelen volta. Az emberben tehát erkölcsi dualizmus van, és e dualizmusban a szársz (az érzékiség, a bűnösség elvét magában rejtő élő anyag) folyton a pneuma ellen tör, (mely gyönyörködik isten törvényében), és viszont; de a pneuma, önmagában véve, erőtelen a szársz epitümiáinak a legyőzésére, míg át nem hatja a Krisztus szelleme.

Mikor az ember a szársz vágyainak hatalma alatt áll, azt cselekszi, a mit nem akar, olyan törvényt követ, mely ellenkezik nemesebb részének törvényeivel; rabságban van a bűn törvényének. Ezen állapotnak pedig eredménye a kárhozat; a bűnnek zsoldja a halál. De sem a rabság, sem a kárhozat nem természetes állapota, nem hivatása az embernek, mert nem vettük a szolgaságnak, hanem a fiúságnak lelkét; a fiak pedig szabadok. E szerint, a bűnösség az embernél csak ideiglenes állapot, melyből, a fejlődés megállíthatatlan törvénye szerint, föl kell emelkednie a szabadság törvényére. Ez az ember valódi hivatása; mely felé folyton törekednie kell.

És ha az ember ezt a célt őszintén óhajtja megvalósítani; ha a bűnösség állapotából törekszik kiemelkedni: lelkének eme vágyódásában már rálépett az utra, melyen haladva, a megigazulás állapota, annak békéje és áldása vár rá. Mert a megigazulás, az új-szövetségi felfogás szerint, nem egyéb, mint az embernek, magasabb rendeltetésétől eltérő, s így isten előtt kedvességet nem nyerhető állapotából, az isteni kegyelem támogatása mellett, istennek tetsző és isteni megengesztelődést magában hordozó állapota emelkedés.

Jézus tana álláspontján: keresni isten országát, és szomjuhozni a megigazulást, egyet jelent, és a mely föltételekhez az isten országába beléphetés köttetett, ugyanazon föltételektől függ a megigazulás elnyerhetése is; keresni isten országát, sovárogni a megigazulás után: ez a legmagasabb életföladat. Az isten országába való beléphetés föltételei pedig ezek: bűnbánat, megtérés, gyermeki ártatlanság, alázatosság, megbocsátás, könyörülő szeretet, sat. E szubjektív föltételek azonban egymagukra nem hozzák létre a megigazulást; mint az elnyerés föltételére, istennek Krisztusban megjelent kegyelmére van szükség, hogy a viszony köztünk, és isten között olyan lehessen, a minőnek isten akarja. Csak isten kegyelme segíthet a szellemi élet e legmagasabb céljához; csak általa nyerhetjük el a megigazult állapotot, s ezzel együtt az üdvöt, az istennel való békét.

A megigazulás fogalmának ilyen meghatározása után, szerző e kérdésre felel: hogyan szerezhető meg ez a békesség; vagyis, hogyan található meg az üdvösséghez vezető út, Pál apostol tanítása szerint?

Főlöszleges tán, bővebben fejtegetnünk, hogy az az út, melyen Jézus, és Pál a megigazulás céljához eljutnak, korántsem esik össze. Az üdv egyiránt istentől van, mindkettő szerint; az isteni kegyelem az alapja a megigazulásnak úgy Jézusnál, mint Pálnál. Azonban, míg Jézus szerint a kegyelemnek nincs szüksége semmi közvetítőre, a rabbinisztikus képzettségű Pál az isteni kegyelmet teljességgel nem tudja érvényre juttatni a büntető igazság kielégítése nélkül. Jézusnál valóban ingyen való a kegyelem. A tékozló fiu,

mikor az édes atya kebelén pihen, a bűnös nő, mikor könyeivel áztatja, és hajával száritgatja a mester lábait, minden idegen érdem közvetítése nélkül jut a kegyelem birtokába. Ellenben Pálnál, bár ő is azt tanítja, hogy a kegyelem ingyen való, még sem tekinthető az abszolúte ingyen valónak, mert csak bizonyos szolgáltatás (t. i. a Krisztus elégtévő halála) után nyilvánulhat.

»Krisztus vére tehát, Pál szerint, a váltság, mely isten által jóba vétetett az emberek bűneiért. Isten önmagával ellenkezésbe nem jön, mikor igaznak tekint a bűnös embereket, és nem számítja be a bünt, mert Krisztus halála ellenértéket nyújtott már a bűnnel szemben; a bűn zsoldja le van fizetve, és istenre nézve mindegy, ki tett eleget az igazság követelményének. Már nem aggódhatunk isten jó tetszésének bírása fölött, nem félhetünk többé a törvény átkától, mert Krisztus ezen átoktól megváltott minket, mikor érettünk, a fán függve, átokká lett (Gal. 3, 13.), azaz, helyettünk elviselte a törvény átkát. S valamint isten átokká tette érettünk a Krisztust, szintugy másfelől minket, bűnösöket, a Krisztus halála folytán igazaknak tekint.

De hát, mi adja Krisztus halálának azt az erőt, mely által egészen új viszony kútfejévé lesz isten, és ember között?

Már az eddigiekből is kiviláglik, hogy a helyettes elégtétel, a beszámítás eszméje. Jóllehet a bűnösöknek kellett volna meghalni, helyettük a Krisztus halt meg, ő áldoztatott meg, hogy élete árán meg legyen vásárolva a mi életünk. Krisztus vére váltságdíj, mely a bűnösökért adatott, helyettes elégtévő áldozat, mely beszámittatik a bűnösök javára, igazságára, s mely után (ki levén elégtíve a büntető igazság) akadály nélkül nyilatkozhatik a kegyelem.

Krisztus halála azonban nem csak a bűn következményét (a büntetést) törülte el, hanem a kereszten megsemmisítette magát a bünt; nemcsak azt eszközölte, hogy *δικαιοσύνη*-nek tekintessünk, hanem arra is képesített, hogy Krisztussal egyesülve, mi is megtörhessük a szársz uralmát saját életünkben, és szellemi voltunknak megfelelőbb erkölcsi életet kezdhessünk. »A mi lehetetlen volt a törvénynek, elvégezte isten az által, hogy elküldötte az ő fiát *ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας*, hogy a bünt kárhoztassa. semmivé tegye a szárszban. (Róm. 8. 3.)

(Vége következik.)

Ifj. Péter Károly.

Különfélék.

= **Értesítés.** Tekintettel arra, hogy a Mátyás-szobor alapkövetélteli ünnepe folyó hó 30-án lesz Kolozsvártn, a mely napra a folyó évi július 25-én közzétett értesítés szerint a második lelkész-képesítő vizsga tüzetett ki: a theologiai fakultás előljárósága kénytelen szept. 30-ikáról e vizsgát október 1-én délutánra elhalasztani. Ennél fogva, a második lelkész-képesítő vizsga okt. 1-én tartatik meg. Ugyancsak a tanév ünnepélyes megnyitása is szept. 27-ike helyett október 1-én d. e. 11 órakor lesz a fakultás épületének dísztermében, a mely alkalommal a megnyitó imát fötiszt. Szász Domokos, püspök úr, a megnyitó beszédet Kenessey Béla, igazgató fogja tartani. Az alap-, és az első lelkész-képesítő vizsga a régebben kitűzött napokon, szept. 28. és 29-én lesz. E vizsgákra 27-én kell jelentkezni. Kolozsvárt, szept. 22. 1896. Kenessey Béla, a fakultás igazgatója.

= **A kolozsvári állami polgári leányiskola** október 4-én fog megnyitni ünnepélyesen. Hogy mennyire

köszükséget pótol e megnyilando új intézet, semmi sem bizonyíthatná élénkebben, mint az, hogy még közel száz jelentkezett növendéket nem lehetett jölvenni a szabályok értelmében, és csak nagy megszorítással vállalkozhatott a gondnokság arra, hogy az első, és második osztályba még tíz-tíz növendék vétessék föl. Örömnöknek adunk kifejezést, hogy a kolozsvári ev. ref. egyház által ez iskola felállíthatása érdekében hozott igen tetemes áldozat ilyen szépen biztató reménnyel kecsegtet. Elégnek tartjuk ez uttall főlemlíteni, hogy a gondnokság elnöke főtiszt. Szász Domokos, püspök aa. az igazgató Pallós Albert, kiknek neve biztosíték, hogy ez új intézet meg fog felelni ama várakozásoknak, melyeket hozzá kötünk.

== **Elemi csapás által meglátogatott zsoboki** paptársunk részére újabban vettünk Csulak Zsigmond, kóbori, és Ferenci István, zalathnai lelkésztársunktól 1—1 forintot. Nagy József, n.-szebeni lelkésztől 2 frt. 50 krt. melyhez járult Bod Péter, igazgató 1 frttal, Zöld József, igazgató, 50 krral. Nagy József, esperes, 1 frttal. Összes gyűjtésünk eddig 57 frt. 55 kr. A mint mi nem fáradunk el a kérésben, kérjük paptársainkat, ne fáradjanak el az áldozatkésztségre való megemlékezésben, és tegyenek jót a mi hitünk cselédével.

== **Szabó Jenő barátunk, és barátsói ifju** paptársunk, ki nem egy hangulatos költeményével tette ismeretessé nevét lapunkban is, és adta jelét valódi költői hivatottságának; ki hiven szolgálja azt a világot, melyből a költőnek leszállani, soha sem volna szabad, szolgálja az eszményi világot, mely olyan szépen, és harmónikusan társul az evangéliomot prédikáló pap palástjával: egy újabb kötet költeményére hirdet előfizetést, mely november 1-ig 2 korona és 40 fillérrel hozzá, Barátosra, vagy N.-Enyedre Cirner és Lingner könyvkiadóhoz küldendő. Igazi melegséggel, és egész meggyőződéssel ajánljuk e fiatal paptársunk vállalkozását paptársaink szíves figyelmébe, és támogatásába. Jóleső büszkeségünknek kell tartanunk, hogy egyházkerületünk ilyen munkásokkal dicsekedhetik; s ily erőket támogathatunk az irodalom virágosnak még ma sem nevezhető országútján.

== **A tiszántúli ev. ref. egyházkerületben**, mint halljuk, határozottabb alakot kezd öltetni az a választási mozgalom, mely a jó Vályi elhunyt után olyan hamar, és oly sokféle kombinációkkal indult meg. A folyó hó 8-iki egyházkerületi gyűlés alkalmával, mely a főgondnokságra a szavazást okt. 10-iki határidővel elrendelte, magánértekezleteket is tartottak, melyeken két párt adta jelét a szervezkedésnek, egyik gr. Dégenfeld Józsefet, másik Uray Imrét jelölve a főgondnoki állásra. Midőn egyfelől megnyugvással tölthet el a tudat, hogy bármelyikben is méltó világi vezetőt nyer legnépesebb egyházkerületünk, másfelől azon aggodalomérzet elől sem zárkozhatsz el teljesen, hogy e választási küzdelemben nem fog-e nagyon is belejátszani a politikai pártállás érdeke? Vajha, ez aggodalmunk hiú, ama megnyugvásunk pedig teljes lenne!

== **A »Dunántúli Prot. Lap«** nem hagyja megjegyzés nélkül, hogy új püspökének, Antal Gábornak folyó hó 13-án történt beavatási ünnepélyén hiányzott Miskolc, és Kolozsvár, illetőleg, az erdélyi ev. ref. egyházkerület is. Lehet, hogy testben hiányzott, de hogy szellemileg, lélekben ott volt, azt bizonyosan tudjuk, még pedig a legjobb forrásból. Ez minket egyáltalában nem zavar. De kedves kollégáinktól bátrak vagyunk megkérdezni: szükséges-e okvetlenül, hogy egy protestáns püspök felavatási ünnepélyén jelen legyenek az összes világ protestáns püspökei? Pápát választanak a világ kardinálisai ott, a hol; de, ugy gondoljuk, hogy egy protestáns püspöknek beavatása alkalmával ezzel a követeléssel nem szükséges hivatkozni. Értjük mi azt igen jól, hogy a magyarországi kálvinista egyházkerületeknek nagyobb ünnepélyeken együtt lenni, igen jó dolog lenne; de, ennél is jobb, együtt érezni, és együtt munkálkodni. Ez alkalommal ugyan csak a körülmények nem en-

gedték meg, hogy képviselve lehessünk; leszünk is kész szívvel, a mikor lehet, minden alkalommal az együttérzés megpecsételése nevében: de azt valljuk, hogy ezek a dolgok az egyházkerületek dolgai, és káros dolog, a generalizációra való törekvés okáért neheztelést emelni oly téren, a hol principiális kérdések érintetnek, és sok protestáns embernek puritán gondolkozását sérthetik

== **Hálás köszönet.** Elemi csapás által súlytott állapotom enyhítésére könyöradományokat vettem, nagytiszt. Deesi Gyula esperes ur szíves felhívása folytán, a következő nemes lelkű adakozóktól: nt. Deesi Gyula, esperes 5 frt. "Az egyházmegei közalapból 20 frt. Vistai egyház 2 frt. Kónya János, vistai pap 1 frt. Vajda Ferenc, sz.-lónai pap 1 frt. Botha Sándor, bácsii pap 1 frt. Borsos Sándor, kolozsi pap 1 frt. Kolozsvár Antal, fejerdi pap 3 frt. Gáspár János, perecseni pap 1 frt. Pap Dávid, nagylaki pap 1 frt. Nagylaki egyház 1 frt. tek. Vince Ferenc, k.-szentkirályi áll. tanító 5 frt. Szilágyi László, k.-szentkirályi pap 3 frt. tek. Viski József, énekvezér 50 kr. tek. Cuca János, állami tanító 50 kr. tek. Hegyely Endre, zentelki urad. tisztartó 2 frt. tiszt. Fazakas Andrásné 1 frt. tek. Göncy Dénes, körjegyző 1 frt. Körösfői egyház 2 frt. Csűrös József, n.-almási pap 3 frt. Nagy István, harasztosi pap 3 frt. 50 kr. Szöcs Sándor dévai pap 2 frt. Molnár Lőrinc, püspöki titkár szíves gyűjtése 15 frt. Kézdivásárhelyi egyháztanács 3 frt. 40 kr. Továbbá a »Prot. Közöny« szerkesztője, Szász Gerő esperes urtól 37 frt. 50 krt. Midőn ezen jöszívű adakozóknak, szerencsétlen helyzetem enyhítésére adott könyöradományaikért, itt a nyilvánosság helyén hálás köszönetemet fejezem ki, szívem egész teljességéből kívánom, hogy a gondviselő isten óvja meg mindnyájukat ilyen, s hasonló más csapásoktól. Zsobok, 1896. szeptember 13-án. Antal Domokos, ev. ref. pap.

Hivatalos rész.

1246—1896.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küüllői egyházmegebe kebelezt szász-csávási egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakáson, gazdasági épületeken, és házi kerten kívül, 1. az egyháztagoktól ősz-gabona, törökbuza, bor, fa és napszám, értéke 165 frt. 60 kr. 2. 6 hold 429 négyszögöl kanonika porció, kataszteri tiszta jövedelme 18 frt. 39 kr. 3. Tandij és beiratkozási díj 127 frt. 20 kr. 4. stóla, 5 frt. Összes javadalom: 316 frt. 19 kr.

Megjegyzendő, hogy az 1. és 2. jelzett 183 frt. 99 krt. tevő javadalomnak felét a 78 éves nyugalmazott kántortanító élvezi haláláig, mely összeg az egyházközség által, a választandó kántor-tanító részére, teljesen ki fog egészíttetni, s az állomás az egész javadalomra töltetik be.

Pályázati határnap: 1896. október 20. Folyamodványok nt. Nagy Domokos, h.-esperes aához, Kutyfalvára (u. p. Maros-Ludas) küldendők

Kolozsvárt, 1896. szept. 22.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

445—1896.

MEGHIVÓ.

A küüllői ev. ref. egyházmege ez idei rendes közgyűlését, ezredévi hálaadó innepélylyel összekötve, folyó év október hó 8-án, dél előtt 9 órakor kezdődőleg, Dicső-Szt.-Mártonban, az egyházmegei gyűlésteremben tartja meg, mely közgyűlésre ennek tagjai van szerencsém tisztelettel meghívni.

A gyűlés tárgyai: 1. Esperesi előterjesztés. 2. Jelentés az egyházmegei tanács évi működéséről. 3. Felsőbb leiratok tárgyalása. 4. Tanügyi jelentés. 5. Számvevői jelentés. 6. Választások, u. m. esperes, aljegyző, számvevő, tegyelmi bírósági tagok, egyházmegei orsz. gyámintézeti bizottság, és pénzkezelő, egy kijelölő bizottsági tag választása. 7. Pénztárosi jelentés. 8. Egyházmegei pénztárak megvizsgálása. 9. Bizottságok jelentése.

Közgyűlésünk alkalmával tartandó ezredévi hálaadó innepélyen az imát Sámuel József, n.-kendi, és az egyházi beszédet t. Báthori János, királyfalvi lelkész fogja megtartani.

Kutyfalva, 1896, szept. 15.

Nagy Domokos,
h.-esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.